

Col·lecció Llengua, immigració i ensenyament del català, núm. 4

EL SONINKÉ I EL MANDINGA

**ESTUDI COMPARATIU
ENTRE LES GRAMÀTIQUES DEL SONINKÉ I EL MANDINGA I
LA DEL CATALÀ**

Lluïsa Gràcia

Joan Miquel Contreras

Grup de Lèxic i Gramàtica

Gabinet d'Assessorament Lingüístic per a la Immigració

Universitat de Girona

2001

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social

En aquestes dues llengües existeixen unes formes pronominals reflexives: *in / i* per a la primera persona i tercera persona singular en soninké, i *n / i* per a la primera del singular i per a totes les altres en mandinga. No obstant l'existència d'aquestes formes, els parlants d'aquestes llengües sovint usen incorrectament els pronoms catalans perquè no sempre hi ha correspondència entre els verbs que són pronominals en català i els que ho són en soninké o mandinga. Així, en mandinga, per exemple, verbs com *jurar*, *deixar (de)* o *refusar* s'usen pronominalment, com es veu en els exemples de (33) (Creissels, 1983: 128):

- (33) a. Kambaanoo ye i kalii ka tooñaa fo n ye
 noi EMF. REF. jurar PRED. veritat dir jo a
 'El noi ha jurat ("s'ha jurat") de dir-me la veritat'
- b. Jammoolu ye i dahaa ñoosenoo la
 d'aquí.gent EMF. REF. acabar mill.conrear-DEF. PRED.
 'La gent d'aquí ha deixat ("s'ha deixat") de conrear mill'
- c. A ye i baŋ ñiŋ dookuo ke-la
 ell EMF. REF. refusar aquest treball fer-PRED.
 'Ha refusat ("s'ha refusat") de fer aquest treball'

La forma pronominal del mandinga també serveix per intransitivitzar verbs transitius, com es veu a (34) (Creissels, 1983: 129):

- (34) a. Sunkutoolu ye lenjeŋo doŋ
 noies EMF. lenjeng ballar
 'Les noies han ballat el lenjeng'
- b. Sunkutoolu ye i doŋ
 noies EMF. REF. ballar
 'Les noies han ballat ("s'han ballat")'

A (35) presentem alguns exemples d'usos incorrectes de formes pronominals en la parla catalana o castellana de persones de les comunitats soninké o mandinga:

- (35) a. s'ha porat ('ha plorat') $\emptyset \rightarrow se$
 [i amb l'espasa què fa?]
 - es fa això ('fa això') $\emptyset \rightarrow se$
- b. $\emptyset$ estan amagant de la senyoreta $se \rightarrow \emptyset$
 $\emptyset$ iban a casar (esp.) $se \rightarrow \emptyset$

En soninké, els pronoms personals són els que serveixen per fer les construccions en què nosaltres usem un adjectiu possessiu, que en soninké no existeixen (Girier, 1996: 89):

- (36) a yaqqe ell dona 'la seva dona'
 n renme jo nen 'el meu nen'

Al contrari del soninké, el mandinga té un paradigma de pronoms i d'adjectius possessius, que es formen afegint els morfemes *-taa* o *-la* al pronom personal. També hi ha la forma emfàtica, que, com es pot veure, es forma afegint *la* i *taa* respectivament a les formes dels pronoms personals emfàtics (*taa* i *la* són marques de genitiu, complement del nom) (PCG: 11-12):

(37)	<i>pronoms</i>		<i>adjectius</i>		
	<i>no emf.</i>	<i>emfàtic</i>	<i>no emf.</i>	<i>emfàtic</i>	
	ntaa	nte la	nna	nte taa	'meu'
	itaa	ite la	ila	ite taa	'teu'
	ataa	ate la	ala	ate taa	'seu (d'ell)'
	ntaa	ntelu la	ñna	ntelu taa	'nostre'
	alitaa	alitelu la	alila	alitelu taa	'vostre'
	itaa	itelu la	ila	itelu taa	'seu (d'ells)'

- (38) a. Ñiñ musuwaaroo mu **ntaa** le ti
 aquest mocador+DEF. PRED. POSS. PART.
 'Aquest mocador és meu'

- b.   Ñiŋ   mu   **nna**   kalaa   le   ti
          aquest PRED.   POSS.   llapis   PART.
          ‘Aquest és el meu llapis’

En mandinga es fa servir una construcció equivalent a la del soninké, amb el pronom personal en lloc del possessiu, quan aquest element modifica un nom que denota una part del cos o una relació estreta de parentiu (PCG: 6):

- (39)   n   kunsuñoo   jo   cabell   ‘el meu cabell’
          n   diño   jo   fill   ‘el meu fill’

Tornarem a parlar d’aquesta qüestió a l’apartat 2.3.1.2.1.

2.2.2.1.5.2. Demonstratius

El soninké té tres formes diferents per als demostratius, que podríem comparar a *aquest, aqueix, aquell* dels dialectes del català que mantenen la segona forma, o a *este, ese, aquel* del castellà, tot i que els seus usos no són idèntics. Les formes del soninké són les següents (Diagana, 1995: 183):⁸

- (40)   singular: ke   ken   kiteere
          plural: ku   kun   kituuru

En mandinga només es distingeixen dues formes, la primera es fa servir per indicar un element proper en una situació (*aquest nen d’aquí*) i la segona té el seu referent en el discurs (*aquest/el nen de qui acabem de parlar*) (Creissels, 1983: 64):

---

⁸ En soninké és freqüent que el demostratiu *ke* aparegui darrere del nom forçant una interpretació definida, encara que el nom no tingui morfema de definitud (Diagana, 1995: 405):

- (i)   Lemunun   su   ri   ñaxa   ke
          nens+DEF.   tots   venir   festa   DEM.
          ‘Tots els nens han vingut a la festa (aquesta)’

- (41) ñiŋ   ‘aquest’   ñinnu ‘aquests’
           wo / woo   ‘aquell’   wolu   ‘aquells’

Quan aquests demostratius funcionen com a adjectius que determinen un nom en plural, en mandinga la marca de plural només apareix en el nom, al final del sintagma, en canvi, en soninké tenen forma plural tant el nom com el demostratiu (PCG: 6 i Girier, 1996: 85):

- (42) Man. woo   moo   woo   moolu
           aquell persona   aquell persones
           ‘aquella persona’   ‘aquelles persones’
- Son. ke   yugo   ku   yugu
           aquell home   aquells homes
           ‘aquell home’   ‘aquells homes’

En soninké, els noms no es fan servir en la forma definida quan van acompanyats d’un demostratiu (Girier, 1996: 65):

- (43) *Ke*   yugo / *yugon   bagu
           aquest home / home+DEF. sortir
           ‘Aquest home ha sortit’

En mandinga, en canvi, el nom apareix en la forma definida (Creissels, 1983: 62):

- (44) ñiŋ   muroo   ñiŋ   dindiŋolu
           aquest ganivet+DEF.   aquest nen+ DEF.+PL.
           ‘aquest ganivet’   ‘aquests nens’

2.2.2.1.5.3. Numerals

Els pronoms numerals són els que apareixen a (45) (Girier, 1996: 81-82 i PCG: 37):

(45)	<i>Son.</i>	<i>Man.</i>		<i>Son.</i>	<i>Man.</i>
	1	baane	kiliŋ	20	tanfille muwaŋ
	2	fillo	fula	30	tanjikke taŋ saba
	3	sikko	saba	40	tannaxate taŋ naani
	4	naxato	naani	50	tankarage taŋ luulu
	5	karago	luulu	100	kame keme (kiliŋ)
	6	tumu	wooro		
	7	ñeru	worowula		
	8	segu	sey / sayi		
	9	kabu	kononto		
	10	tanmu	taŋ		
	11	tanmu do baane	taŋ niŋ kiliŋ		
	12	tanmu do fillo	tan niŋ fula		

Els adjectius numerals van darrere del nom i són com els pronoms però en soninké prenen la terminació *-i* (excepte *baane* ‘un’, que no varia). En mandinga no s’hi afegeix cap partícula (Girier, 1996: 86 i PCG: 37):

(46)	Son.	sikko (3)	naanu sikki	vaques tres	‘tres vaques’
		tumu (6)	wullu tumi	gossos sis	‘sis gossos’
		baane (1)	yugu baane	home un	‘un home’
Man.	saba (3)	suu saba	cavall tres	‘tres cavalls’	
	luulu (5)	moo luulu	persona cinc	‘cinc persones’	
	kiliŋ (1)	moo kiliŋ	persona un	‘una persona’	

Com es pot veure a (46), en soninké el nom té marca de plural quan el numeral no és *un*, però en mandinga el nom generalment conserva la forma singular, tot i que

també pot aparèixer la marca de plural al final, després del numeral o darrere del nom (vg. (47)). Pel que fa a la definitud, el mandinga afegeix el sufix corresponent al final del sintagma i abans de qualsevol marca de plural. En soninké, la marca de definit es col·loca al final del nom, després del morfema de plural (Creissels, 1983: 67 i M. Camara, comunicació personal):

- (47) Man. dendika fuloo
           vestit dos+DEF.   ‘els dos vestits’
           dendika fuloolu
           vestit dos+DEF.+PL.   ‘els dos vestits’
           dendikoolu fuloo
           vestit+DEF.+PL. dos+DEF.   ‘els dos vestits’
- Son. nanun sikki   ‘les tres vaques’
       vaca+PL.+DEF. tres

Pel que fa als ordinals, en soninké s’adjunta el sufix *-andi / -undi* a la forma cardinal; en mandinga el sufix és *-njaño* (Girier, 1996: 88 i PCG: 37):

- (48) Son. fillo   ‘dos’   fillandi   ‘segon’
           naxato   ‘quatre’   naxatandi   ‘quart’
           tumu   ‘sis’   tumundi   ‘sisè’
- Man. fula   ‘dos’   fulanjaño   ‘segon’
           saba   ‘tres’   sabanjaño   ‘tercer’
           naani   ‘quatre’   naanninjaño ‘quart’

2.2.2.2. Morfologia verbal

El verb, tal com l’entenem nosaltres, no és un element imprescindible per a la frase en soninké i en mandinga. Hi ha frases sense “verb”, nominals i adjektivals. D’altra banda, les formes verbals manifesten molt poques variacions flexives. La feina que en les nostres llengües fan els morfemes de flexió adjuntats a l’arrel verbal en

soninké i mandinga la fan unes partícules generalment monosil·làbiques anomenades *predicatus*, que són imprescindibles per a la frase. En parlarem més endavant.

2.2.2.2.1. *Les formes verbals: Formes perfectives i formes imperfectives*

Els verbs del soninké tenen dues formes verbals diferents, una és la forma perfectiva, que indica una acció acabada, i l'altra, la imperfectiva o durativa, que expressa duració i indica una acció inacabada. Aquesta estratègia no s'utilitza en mandinga: els predicatus mateixos, a part d'indicar el temps, afegeixen la noció d'aspecte (perfectiu o acabat i imperfectiu o no acabat) a la forma verbal.

En soninké, la forma imperfectiva es deriva a partir de la perfectiva de dues maneres diferents, depenent del verb (Girier, 1996: 90-91):

- a) afegint-hi una síl·laba formada per la consonant *n* seguida de la darrera vocal de la forma perfectiva:

(49)	<i>perfectiu</i>	<i>imperfectiu</i>	
	yanqa	yanqana	'baixar'
	yige	yigene	'menjar'
	mini	minini	'beure'

- b) alterant la síl·laba final de la forma perfectiva: la consonant es dobla i la vocal final es canvia per la penúltima vocal:

(50)	<i>perfectiu</i>	<i>imperfectiu</i>	
	katu	katta	'colpir'
	deni	denne	'portar'

2.2.2.2.2. *Verbs transitius i verbs intransitius*

En català moltes vegades tenim la possibilitat de fer servir un mateix verb com a transitiu i com a intransitiu, amb valor absolut (*el nen menja pomes / el nen menja*),

però la forma verbal no varia. En soninké, en canvi, aquestes dues possibilitats corresponen a dues formes verbals diferents que també es conjuguen de manera diferent (donem la forma perfectiva i la imperfectiva) (Girier, 1996: 92-93):

(51)	<i>intransitiu</i>	<i>transitiu</i>	
a.	yige / yigene	yiga / yigana	‘menjar’
	dugundi / dugundini	dugu / dukku	‘esperar’
	sore/sorene	soro / sorono	‘cuinar’
b.	mini / minini	mini / minni	‘beure’
	tifi / tifini	tifi / tippi	‘plantar’

Tot i que a (51b) la forma perfectiva transitiva i la intransitiva coincideixen, les imperfectives són diferents.

Pel que fa al mandinga, el sistema per intransitivitzar un verb consisteix a nominalitzar l’arrel verbal adjuntant-hi el sufix *-ri* més els morfemes de flexió nominal. Aquest nom derivat del verb actuarà com a complement del verb *ke* ‘fer’ (Creissels, 1983: 126):

(52)	a.	Keo ye maanoo domo	
		home PRED. arròs menjar	
		‘L’home menja arròs’	
	b.	Keo ye domo+roo ke	
		home PRED. menjar+SUF.+DEF. fer	
		‘L’home ha menjat (“ha fet una menjada”)	

A l’apartat 2.2.2.1.5.1, en parlar dels reflexius, hem fet referència a una altra estratègia que fa servir el mandinga per intransitivitzar verbs. Notem que és difícil trobar un motiu que expliqui quin dels dos sistemes és propi de cada verb, perquè per a dos verbs aparentment tan semblants com *domo* ‘menjar’ i *miŋ* ‘beure’ es fan servir sistemes diferents. Si, com vèiem a (52b), el verb *domo* s’intransitivitza amb la forma nominal del verb, per a *miŋ* es fa servir la construcció pronominal (Creissels, 1983: 129):

- (53) a. Keo ye jio miŋ
 home PRED. aigua beure
 ‘L’home ha begut aigua’
- b. Keo ye i miŋ
 home PRED. REF. beure
 ‘L’home ha begut (“s’ha begut”)

2.2.2.2.3. *Els predicatius*

El que s’anomenen predicatius són uns elements que contenen informació gramatical relacionada amb la flexió del verb (aspecte, temps, mode, modalitat, etc.) però que no són afixos que s’adjunten a una arrel verbal. Es podrien comparar amb els auxiliars de l’anglès:

- (54) a. I *will* read   ‘jo llegi+ré’
 you *will* read   ‘tu llegi+ràs’
 we *will* read   ‘nosaltres llegi+rem’
- b. I *would* read   ‘jo llegi+ria’
 you *would* read   ‘tu llegi+ries’
 we *would* read   ‘nosaltres llegi+ríem’

Will i *would*, per exemple, són marques de futur i de condicional respectivament, però no apareixen com a sufixos units a l’arrel (com passa en català) sinó com a formes independents. Com veurem que passa en soninké i en mandinga, aquests elements de l’anglès també adopten formes diferents (si més no en la llengua oral) quan la frase és negativa: *won’t* (*will not*) i *wouldn’t* (*would not*).

Com hem dit al començament del llibre, hi ha una certa intercomprensió entre les llengües del subgrup manding a causa de la similaritat lèxica. El factor que dificulta més la mútua comprensió entre els parlants són precisament els predicatius, que varien força de llengua a llengua, de manera que una mateixa forma fonètica pot correspondre a predicatius que indiquen temps i aspecte diferents en cada una de les dues llengües.

2.2.2.2.3.1. Predicatus de frases nominals i de frases adjectivals

Tant en soninké com en mandinga hi pot haver frases sense cap verb. Són frases que en català es construirien amb els verbs *ser* o *estar* i un atribut nominal o adjectival o un complement de lloc. En aquests casos, en soninké i en mandinga només hi apareix un predicatiu, sense cap forma corresponent a un verb copulatiu. Els predicatius poden expressar temps i modalitat (afirmativa, negativa, i interrogativa o emfàtica), però no persona.

Els exemples de (55) i (56) corresponen a predicatius de frases nominals (identificatives i locatives, respectivament) i els de (57) a frases adjectivals:

(55) FRASES NOMINALS IDENTIFICATIVES (Girier, 1996: 96 i Creissels, 1983: 177,180)

Son.	Wullen	ni			
	gos	PRED.AF.			‘És un gos’
	Wulle	fe			
	gos	PRED.NEG.			‘No és un gos’
	Manne	ni?			
	què	PRED.EMF.			‘Què és?’
Man.	Niŋ	moolu	mu	tilibonkoolu	le ti
	aquest	gent	PRED.AF.	est.gent	EMF. POST.
					‘Aquesta gent és gent de l’est’
	Wo	te	siiraŋo	ti	
	aquell	PRED.NEG.	veritat	POST.	
					‘Això no és la veritat’

(56) FRASES NOMINALS LOCATIVES O SITUACIONALS
(Girier, 1996: 97 i Creissels, 1983: 163, PCG: 26)

Son. N **wa** Bamako
jo PRED.AF. Bamako 'Jo sóc a Bamako'

A **nta** yere
ell PRED.NEG aquí 'Ell no és aquí'

N **na** Bamako ya
jo PRED.EMF BamakoEMF. 'Jo, sóc a Bamako!!'

N **ñi** Pari
jo PRED.AF París 'Jo era a París'

A **mañi** deben ɲa
ell PRED.NEG poble a 'Ell no era al poble'

An **ñi** minna?
tu PRED.EMF on 'On eres tu?'

Man. Dindiɲolu **be** buɲo kono
nens PRED.AF. casa a 'Els nens són a la casa'

Kalaa **te** taabuloo kaɲ
llapis PRED.NEG. taula sobre 'El llapis no és sobre la taula'

(57) FRASES ADJECTIVALS (Girier, 1996: 99 i Creissels, comunicació personal)

Son. Yugon gillen **ni**
home gran PRED.AF. 'L'home és gran'

Saajo gille **fe**
Sadio gran PRED.NEG 'En Sadio no és gran'

A gille ya **ni** ba?
ell gran EMF. PRED.EMF. INT. 'És gran (ell)?'

Man.	Ñiŋ	sinsiŋo	koto- ta		
	aquest	cistell	vell+PRED.AF.		‘Aquest cistell és vell’
	Ñiŋ	sinsiŋo	mang	koto	
	aquest	cistell	PRED.NEG.	vell	‘Aquest cistell no és vell’

2.2.2.2.3.2. Predicatiu de verbs

Quan en soninké la frase conté un verb, el predicatiu, a més de la modalitat, expressa el temps i el mode. Alguns temps demanen la forma perfectiva i d’altres la imperfectiva. El verb és pràcticament invariable en totes les persones, temps i modes. Els predicatius sovint tenen formes diferents segons la transitivitat del verb. A continuació donem alguns exemples de predicatius de verbs intransitius i de verbs transitius:

(58) *Verbs intransitius (indicatiu)* (Girier, 1996: 101)

a.	A	wa	riini		present - imperfectiu - afirmatiu
	ell	PRED.	venir		
			‘Ell ve’		
	A	nta	riini		present - imperfectiu - negatiu
	ell	PRED.	venir		
			‘Ell no ve’		
	A	∅	riini	ya	present- imperfectiu - emfàtic
	ell	PRED.	venir	EMF.	
			‘Ell ve!’		
b.	A	∅	ri		passat - perfectiu - afirmatiu
	ell	PRED.	venir		
			‘Ell ha vingut’		
	A	ma	ri		passat - perfectiu - negatiu
	ell	PRED.	venir		
			‘Ell no ha vingut’		

Denba *ya n ri* passat - perfectiu - emfàtic

Demba EMF. PRED. venir

‘En Demba, ha vingut!’

c. A **na** ri futur - perfectiu - afirmatiu

ell PRED. venir

‘Ell vindrà’

A **na** ri *ya* futur - perfectiu - emfàtic

ell PRED. venir EMF.

‘Ell vindrà, segur!’

(59) *Verbs transitius (indicatiu)* (Girier, 1996: 102-103)

a. A **wa** maaron yigana present- imperfectiu - afirmatiu

ell PRED. arròs menjar

‘Ell menja l’arròs’

A **nta** maaron yigana present- imperfectiu - negatiu

ell PRED. arròs menjar

‘Ell no menja l’arròs’

An **na** manne dabarini? present- imperfectiu - emf. / int.

tu PRED. què fer

‘Què fas (tu)?’

b. N **da** in faaba jaabi passat - perfectiu - afirmatiu

jo PRED. jo pare respondre

‘Jo he respost al meu pare’

A **ma** tiye yiga passat - perfectiu - negatiu

ell PRED. carn menjar

‘Ell no ha menjat carn’

An **da** manne yiga? perfet - perfectiu - emf. / int.

tu PRED. què menjar

‘Què has menjat (tu)?’

- c. N **na** a kari futur - perfectiu - afirmatiu
jo PRED. ell matar
‘Jo el mataré’
- An **na** manne dabari? futur - perfectiu - emf. / int.
tu PRED. què fer
‘Què faràs (tu)?’

A continuació donem alguns exemples de predicatius verbals en mandinga:⁹

(60) *Verbs intransitius* (PCG: 15, Creissels, 1983: 105-106)

- a. Willy **ka** taa bitikoo present – imperfectiu – afirmatiu
Willy PRED. anar botiga
‘En Willy va a la botiga’
- Willy **buka** taa bitikoo present – imperfectiu – negatiu
Willy PRED. anar botiga
‘En Willy no va a la botiga’
- b. Yiroo boyi-**ta** passat – perfectiu – afirmatiu
arbre caure+PRED.
‘L’arbre ha caigut’
- Musoolu **manj** taa passat – perfectiu – negatiu
dones PRED. marxar
‘Les dones no han marxat’

---

⁹ En mandinga el futur imminent s’expressa amb el predicatiu de situació *be* i el morfema *la* adjuntat darrere l’arrel verbal. Creissels (1983: 172-173) considera que *la* és un sufix “translatiu”, una mena de marca de subordinació, i els autors de PCG ho tracten com un predicatiu (en aquest treball en diem “morfema”):

- (i) N be ñiŋ sunkutoo futuu-la
jo PRED. aquest noia casar-se.amb+MORF.
‘Em casaré amb aquesta noia’ (= em vaig a casar / estic a punt de casar-me)

(61) *Verbs transitius* (PCG: 9, Creissels, 1983: 106)

a.	Faatu ka maanoo tuu Fatu PRED. arròs moldre 'La Fatu mol arròs'	present - afirmatiu
	A buka maanoo tuu ell PRED. arròs moldre 'Ell no mol arròs'	present - negatiu
b.	Kambaanoolu ye kuluño dadaa nois PRED. vaixell fabricar 'Els nois han fabricat un vaixell'	passat - perfectiu - afirmatiu
	Musoo maŋ tabiroo ke dones PRED. cuina fer 'Les dones no han cuinat'	passat - perfectiu - negatiu

Com s'ha pogut observar, les formes verbals del soninké i del mandinga no manifesten cap marca de persona, ni a l'arrel verbal ni al predicatiu. Quan els parlants d'aquestes llengües parlen català, molt sovint fan errors que consisteixen a no adjuntar cap morfema de persona a l'arrel o bé a afegir-hi un morfema equivocat:

(62) a.	primer cur+∅ nosaltres els nens li vare+∅ fer mal els nens esta+∅ jugant jo estava mirant les nenes com cantava+∅	('correm') ('varen') ('estan') ('cantaven')
b.	l'altre que vas néixer aquí aquesta nena estan contentes el nostre religió diuen la senyoreta digueu	('va néixer') ('està') ('diu') ('diu')

Pel que fa al temps verbal, és freqüent l'ús erroni de les formes verbals compostes o perifràstiques, o bé perquè fan servir l'auxiliar equivocat, o bé perquè el temps verbal que fan servir no és l'adequat:

A **gan** na ri
ell QP PRED. venir
'Si mai vingués...'

- c. A **ra** wa terene modal radical (capacitat)
ell QP PRED. caminar
'Ell pot/sap caminar'
- A **ra** nta xinini
ell QP PRED. nedar
'Ell no sap/pot nedar'

A (65) tenim un exemple del mandinga que correspon al valor modal d'obligació (PCG: 16):

- (65) M maŋ kendeyaa, **fo** n **si** taa lopitaanoo to modal obligació
jo PRED. bé QP jo QP anar hospital a
'Jo no em trobo bé, hauria d'anar a l'hospital'

El verb modal que indica capacitat (modal radical), en canvi, s'expressa amb el verb *noo*, que, com els altres verbs, té el seu propi predicatiu després del subjecte i el seu complement al davant (la forma verbal que en català és un infinitiu) (PCG: 16):

- (66) a. M **maŋ** taa **noo** modal radical (capacitat)
jo PRED. anar poder
'Jo no hi vaig poder anar'
- b. N **si** taa **noo** modal radical (capacitat)
jo PRED. anar poder
'Jo hi puc anar'

2.2.2.2.4. La forma progressiva

En mandinga la forma progressiva s'expressa amb el predicatiu de situació *be* i una arrel verbal seguida de la postposició *kaŋ*, com a (67a), o bé amb una forma verbal

nominalitzada mitjançant la desinència nominal de definitud o el sufix *-ri* (*-roo* amb la marca de definitud) seguida de la postposició *la*, com a (67b,c) (Creissels, 1983: 171, 167):

- (67) a. Saṅo **be** feteṅ **kaṅ**
cel PRED. cridar POST.
'Està tronant ("el cel està cridant")'
- b. Yiroo **be** boyoto **la**
arbre PRED. caure+DEF. POST.
'L'arbre està caient'
- c. Musoolu **be** tabi+roo **la**
dones PRED. cuinar+SUF.+DEF. POST.
'Les dones estan cuinant'

En soninké es fa servir una construcció que, traduïda, equivaldria a: "ell i fer alguna cosa estan junts" (Girier, 1996: 128-129):

- (68) a. A do dagayen wa me yi
ell i marxar PRED. junts
'Ell està marxant'
- b. A do xenqon wa me yi
ell i son PRED. junts
'Ell està dormint'

2.2.3. LA FORMACIÓ DE MOTS

Els processos més usuals de formació de mots en aquestes dues llengües són la composició i la derivació (sufixació).

2.2.3.1. Derivació (sufixació)

Hi ha diversos sufixos. A (69) i (70) en donem alguns exemples del soninké i del mandinga, respectivament (Girier, 1996: 130-136 i PCG: 18-21):

(69)	acció/resultat	ri	‘venir’	riye	‘la vinguda’
		yiga	‘menjar’	yigande	‘l’àpat’
		gaja	‘lluitar’	gajaŋe	‘la lluita’
	instrument	taaxu	‘seure’	taaxaade	‘la cadira’
		wutu	‘agafar’	wutaade	‘la nansa’
	lloc	yige	‘menjar’	yigira	‘el menjador’
		mini	‘beure’	minira	‘el bar’
	agent	soxo	‘conrear’	soxaana	‘el conreador’
		tu	‘saber’	tuwaana	‘el savi’
	posseïdor de qualitat	waxa	‘ser boig’	waxante	‘un boig’
		kari	‘matar’	karinte	‘un mort’
	no poss. de qualitat	sinqi	‘ser barbut’	sinqunbali	‘imberbe’
		tu	‘saber’	tuwanbali	‘ignorant’
	origen geogràfic	Pari	‘París’	parinke	‘parisenc’
		yere	‘aquí’	yerenke	‘indígena’
	canvi d’estat	gille	‘gran’	gillo	‘engrandir(-se)’
		xase	‘vell’	xaso	‘envellir(-se)’
	diminutiu	yaxare	‘dona’	yaxanne	‘noia’
		bucce	‘jove’	buccinne	‘petit’
(70)	no poss.de qualitat	kuluu	‘disciplinar’	kukuubaloo	‘indisciplinat’
		loŋ	‘saber’	lonbaloo	‘ignorant’

nom abstracte	kee	‘home’	keeyaa	‘humanitat’
	toolee	‘boig’	tooleeyaa	‘bogeria’
agent	dookuu	‘treballar’	dookulaa	‘treballador’
	sene	‘granja’	senelaa	‘granger’
manera	tabi	‘cuinar’	tabiñaa	‘forma de cuinar’
privació	muso	‘dona’	musuntaño	‘solter’
	hame	‘ambició’	hamentaña	‘no ambiciós’
diminutiu	bukoo	‘llibre’	bukundiño	‘llibret’
	siisee	‘cuina’	siisendiño	‘cuineta’
augmentatiu	kee	‘home’	keekaña	‘home gros’
	sunkkutoo	‘noia’	sunkutukanaña	‘noia grossa’

2.2.3.2. Composició

En totes dues llengües la composició és un procés molt productiu. A continuació en veurem alguns exemples:

[N+N]_N

És el tipus de construcció que es fa servir quan un nom té un altre nom indefinit com a complement. El segon nom és el nucli i el primer, que en soninké apareix en la forma reduïda, el complementa (Girier, 1996: 73 i Creissels, 1983: 78, 98):

- (71) Son.   jaxa+yinme   xai + cap   ‘cap de xai’
               yitti+renme   arbre + fill   ‘fruit’ (“fill d’arbre”)

Man.	mansa+musu	rei+dona	‘reina’ (= esposa del rei) ¹⁰
	kuruu+jii	cola+aigua	‘marró’ (“suc de cola”)

Aquests exemples es poden comparar amb la construcció sintàctica en què un nom definit en modifica un altre, però sense formar un compost (Girier, 1996: 73):

- (72) jaxen yinme   ‘el cap del xai’
ke yitte renme   ‘el fruit d’aquest arbre’

[N+A]_N

És la unió d’un nom i un adjectiu qualificatiu que funciona com un epítet. El nom, que apareix en la forma reduïda, és el nucli i l’adjectiu el modifica, tot i que en algun cas el resultat de la composició pot funcionar com un adjectiu (*daa siyaarin* en mandinga, que vol dir ‘xerraire’ i que seria un compost del tipus *bocamoll* en català) (Girier, 1996: 76, Diagona, 1995: 141 i Creissels, 1983: 79, 98):

(73)	Son.	yugu+xase	home + vell	‘home vell, ancià’
		si+xulle	cavall + blanc	‘cavall blanc’
		hata+n+binne	pell + negre	‘home negre’
	Man.	musu+keebaa	dona + vella	‘dona vella, anciana’
		daa+siyaarin	boca + abundant	‘xerraire’

[N+V]_V

En soninké i en mandinga és molt freqüent la formació de verbs compostos intransitius en què el primer element és un nom en forma reduïda que funciona com a complement directe del verb, i el segon element és un verb transitiu, que en mandinga

---

¹⁰ Aquest compost del mandinga contrasta amb una altra construcció que també està formada per dos noms, però en la qual el segon element modifica el primer, inversament del que passa a (71). Així, el compost de (i) s’interpreta com “una dona que és reina perquè regna, no perquè sigui la dona del rei” (Creissels, 1983: 78, 96):

(i)	musu+mansa	dona + rei	‘reina’ (=dona que regna)
(ii)	siisee+musu	gall + dona	‘gallina’

apareix amb alguna marca de nominalització (Girier, 1996: 94-95 i Creissels, 1983: 167-168):¹¹

(74)	Son.	ji+mini	aigua + beure	‘beure aigua’
		sinmi+mini	tabac + beure	‘fumar’
		golli+muuri	feina+buscar	‘buscar feina’
	Man.	ninsi+bitoo	vaca + munyir	‘munyir vaques’
		samata+fitoo	sabata + netejar	‘netejar sabates’

Aquests compostos poden alternar amb les construccions sintàctiques corresponents, però en el compost el nom té un valor genèric.

2.3. SINTAXI

2.3.1. L'ORDRE DELS MOTS A LA FRASE I ALS SINTAGMES

Tant en soninké com en mandinga, l'ordre dels mots a la frase és molt rígid i té moltes propietats de les llengües SOV, és a dir, d'aquelles en què el complement sol anar al davant del nucli que complementa: el complement directe al davant del verb, els complements del nom al davant del nom i els sintagmes nominals al davant de les postposicions.¹² El subjecte apareix sempre explícit i no es pot elidir. Com que els verbs i els predicatius no tenen marca de persona, aquesta es dedueix del subjecte, que sempre

---

¹¹ En català existeixen uns verbs compostos similars als de (74), amb un primer element nominal que designa una part del cos, però la forma verbal composta acostuma a ser transitiva: *alatrencar l'ocell*, *corglaçar el públic*, etc. El posseïdor de la part de cos apareix com a complement directe del verb compost. Per a més detalls, vg. Creissels i Jatta (1981).

¹² Malgrat que l'ordre de mots és molt diferent del que té el català, en els parlants que hem tingut com a informants, que no eren principiants, no hem observat problemes significatius en aquest sentit. És possible que hi hagi errors en les primeres fases de l'aprenentatge, però les dades ens fan pensar que desapareixen molt abans que altres tipus de problemes, com ara els morfològics o els que afecten els enllaços entre frases.

és present a la frase. A continuació veurem l'ordre en què apareixen els sintagmes en els diferents tipus de frases.

2.3.1.1. L'ordre de mots a la frase

2.3.1.1.1. Frase nominal

L'ordre dels elements que formen la frase nominal és subjecte – predicatiu – complement, tant si el complement és un sintagma nominal atribut com si és un locatiu (Girier, 1996: 121 i Creissels, 1983: 180, PCG: 26):

(75) a. *Identificatives*

Son. Denba ni soxaanan ya yi
Demba PRED. conreador EMF. PART.
'En Demba és conreador'

Man. Wo te toonaa ti
aquell PRED. veritat POST.
'Això no és la veritat'

b. *Locatives*

Son. N wa Bamako
jo PRED. Bamako
'Jo sóc a Bamako'

Man. Faatu be marisee to
Fatu PRED. mercat a
'La Fatu és al mercat'

2.3.1.1.2. Frase adjectival

Quan l'element que té valor predicatiu a la frase és un adjectiu, l'ordre és subjecte - atribut - predicatiu (Girier, 1996: 122 i Creissels, 1983: 108):¹³

(76) Son. Ke wulle sire fe
aquest gos bo PRED.
'Aquest gos no és bo'

Man. Ñiŋ sinsiŋo koto-ta
aquest cistell vell + PRED.
'Aquest cistell és vell'

2.3.1.1.3. Frase verbal intransitiva

Quan la frase conté un verb intransitiu, és a dir, un verb sense complement directe, l'ordre és: subjecte – predicatiu – verb – complement. Com es veu a (77), però, en mandinga el predicatiu *-ta* apareix sufixat darrere del verb (Girier, 1996: 122, 112 i PCG: 15, Creissels, 1983: 30):

(77) Son. a. A nta roono konpen di
ell PRED. entrar habitació dins
'No entra a l'habitació'

b. A tere ma Makhanna
ell caminar fins.a Makhana
'Ha caminat fins a Makhana'

---

¹³ En alguns casos, el mandinga situa el predicatiu entre el subjecte i l'atribut, com en el cas de la construcció negativa següent (PCG: 13):

(i) Ñiŋ bukoo naŋ beteyaa
aquest llibre PRED.NEG. bo
'Aquest llibre no és bo'

- Man. a. Willy ka taa bitikoo
 Willy PRED. anar botiga
 ‘En Willy va a la botiga’
- b. Dindiño dun-ta bujo kono
 nen entrar+PRED. casa a
 ‘El nen ha entrat a la casa’

2.3.1.1.4. Frase verbal transitiva

Quan el verb de la frase és transitiu, el complement directe precedeix el verb: subjecte – predicatiu – objecte directe – verb – objecte indirecte / circumstancial (amb preposició o postposició) (Girier, 1996: 124, Diagona, 1995: 331, 324 i PCG: 9, 27, PCD: ‘yiroo’):

- (78) Son. a. A wa maaron yigana biiren wure
 ell PRED. arròs menjar cobert sota
 ‘Ell menja arròs sota cobert’
- b. A da leetaran saha yugo yi
 ell PRED. carta escriure home a
 ‘Ha escrit la carta a un home’
- c. A da a kutu ti labo
 ell PRED. ell tallar amb ganivet
 ‘L’ha tallat amb un ganivet’
- Man. a. A ye yiroolu tutu
 ell PRED. planta trasplantar
 ‘Va trasplantar les plantes’
- b. Ñiñ bukoo samba Faatu ye
 aquest llibre portar Fatu a
 ‘Porta el llibre a la Fatu!’

- c. Keebaalu be siirinj yiroo koto
 els més vells PRED. seure arbre sota
 ‘Els més vells seuen sota l’arbre’

2.3.1.2. Altres propietats de l’ordre dels elements a la frase

2.3.1.2.1. Els modificadors nominals

Els complements del nom van al davant del nom, tal com es pot veure als exemples de (79) (Girier, 1996: 89, 73 i Creissels, 1983: 81):

(79)	Son.	a.	an faaba tu pare ‘el teu pare’	b.	jaxen yinme xai cap ‘el cap del xai’
	Man.	a.	ŋ sino jo cama ‘la meva cama’	b.	i la muroo tu de ganivet ‘el teu ganivet’
			jatoo kuloo lleó pell ‘la pell del lleó’		fuloo la ninsoo fula de vaca ‘la vaca del fula’

Observem que, en el cas del soninké, no hi ha cap element d’enllaç entre el nom i el complement (un equivalent de la nostra preposició *de*). En mandinga, en canvi, de vegades apareix la postposició *la* i de vegades no, com es pot veure als exemples de (b) i (a) respectivament. L’aparició d’aquest nexce depèn del tipus de relació que es dona entre els dos noms (o pronoms) i seria molt llarg d’especificar aquí. D’una manera molt general, podem dir que la postposició no apareix quan hi ha una relació de possessió inalienable, és a dir, quan la cosa posseïda és una part del cos (*cap, cama*), una part natural d’un tot (la finestra respecte a una casa), un terme de parentiu estret (*mare, fill*), etc. Tampoc no apareix quan el nom es refereix a una cosa que emana naturalment d’un ésser sense que aquest ho pugui controlar (la suor, les llàgrimes, l’ombra d’un arbre) o quan s’estableix una relació subjecte – nom deverbal (*la teva crida* = tu has cridat algú, *el caminar d’en Joan* = la manera com en Joan camina), o quan es dona una relació

interpersonal d'igualtat (el meu amic) o, en una relació jerarquizada, quan el complement és el de “rang” inferior (el teu protector). Per a més detalls, vg. Creissels (1983: 78-93).

En contrast amb l'ordre complement del nom – nom dels exemples anteriors, altres modificadors del nom com els adjectius qualificatius o alguns noms van darrere del nom i de vegades formen un compost (vg. § 2.2.3.2) (Diagana, 1995: 141, 126, Girier, 1996: 77 i Creissels, 1983: 78, 94):

(80)	Son.	hatan+binne	fulama xoore	si	xullu
		pell negra	martell gran		cavall blancs
		‘home negre’	‘martell gran’		‘cavalls blancs’
	Man.	baa+musu	musu keebaa	ninsi koyoo	
		cabra dona	dona vella	vaca blanca	
		‘cabra (femella)’	‘la dona vella’	‘la vaca blanca’	

2.3.1.2.2. Preposicions i postposicions

Mentre que el mandinga és una llengua postposicional, el soninké té preposicions i postposicions, tot i que les darreres són més freqüents. En les llengües que tenen postposicions, un sintagma preposicional català com *a casa* tindria l'estructura inversa *casa a*. És a dir, la “preposició” apareix al final del sintagma i per aquest motiu s'anomena postposició. Tot seguit donem alguns exemples de preposicions i de postposicions en soninké i en mandinga, alguns dels quals ja han estat presentats abans. A (81) tenim frases que inclouen un sintagma postposicional (Girier, 1996: 122, 111, 113 i Creissels, 1983: 134, 30):¹⁴

---

¹⁴ Algunes postposicions es poden elidir, especialment quan el nom és un nom propi de lloc (Girier, 1996: 97 i PCG: 26):

Son.	N wa	Bamako	Man.	Peter be	Banjul
	jo	PRED. Bamako		Peter	PRED. Banjul
		‘Jo sóc a Bamako’			‘En Peter és a Banjul’

- (81) Son. a. A nta roono [konpen **di**]
 ell PRED. entrar habitació dins
 ‘No entra a l’habitació’
- b. O wa joofeene [kaanun **ɲa**]
 nosaltres PRED. arribar poble a
 ‘Arribem al poble’
- c. Muusun-yaxaren ñi [jongen **kanma**]
 gat dona PRED. teulada sobre
 ‘La gata era sobre la teulada’
- Man. a. A jele-ta [n **na**]
 ell burlar+PRED. jo de
 ‘S’ha burlat de mi’
- b. Mooroo taa-ta [jaameŋoŋo **to**]
 morabit anar+PRED. mesquita a
 ‘El morabit ha anat a la mesquita’
- c. Dindiŋo be [buŋo **kono**]
 nen PRED. casa dins
 ‘El nen és dins la casa’

A l’exemple del soninké de (82), en canvi, hi trobem una preposició (Girier, 1996: 114):

- (82) A tere [**ma** Nara]
 ell caminar fins.a Nara
 ‘Ha caminat fins a Nara’

En soninké, quan hi ha una preposició, molt sovint també hi ha una postposició, com es veu a (83) (Girier, 1996: 112, 114):

- (83) a. A tere [**katta** ke debe **yi**]
 ell caminar cap.a aquest poble POSTP.
 ‘Ha caminat cap a aquest poble’

- (85) a. activa
 A ma baahe ke soxo
 ell PRED. porta aquest tancar
 ‘Ell no ha tancat la porta’
- b. “passiva”
 Baahe ke ma soxe
 porta aquest PRED. tancar
 ‘La porta no ha estat tancada’ / ‘La porta no s’ha tancat’

En mandinga és molt freqüent que un verb transitiu aparegui en una construcció intransitiva el subjecte de la qual correspon a l’objecte de la transitiva. El subjecte de la frase transitiva no apareix a la construcció intransitiva. En català existeixen construccions similars a aquestes, però són possibles amb un nombre més reduït de verbs i sovint a la frase intransitiva el verb té forma pronominal:

- (86) a. La mare bull les patates
 Les patates bullen
- b. El nen ha trencat el vidre
 El vidre s’ha trencat

Com es pot veure, no es tracta de frases pròpiament passives com ho seria *El vaixell va ser enfonsat pels enemics*, tot i que tots dos tipus de frases comparteixen algunes propietats. Les estructures corresponents en mandinga sovint s’han de traduir amb una passiva catalana, perquè no tots els verbs transitius catalans permeten les construccions de (86) (Creissels, 1983: 125):

- (87) a. Keo ye kidoo soso
 home PRED. fusell carregar
 ‘L’home ha carregat el fusell’
- b. Kidoo soso-ta
 fusell carregar+PRED.
 ‘El fusell ha estat carregat’

Gràcia i Solé, Lluïsa

El Soninké i el mandinga : estudi comparatiu entre les gramàtiques del soninké i el mandinga i la del català.
– (Llengua, immigració i ensenyament del català ; 4)

ISBN 84-393-5721-4.

I. Contreras, Joan Miquel II. Catalunya. Departament de Benestar Social III. Títol IV. Col·lecció: Llengua, immigració i ensenyament del català 1. Català – Gramàtica comparada – Soninké 2. Soninké – Gramàtica comparada – Català 3. Català – Gramàtica comparada – Malinke 4. Malinke – Gramàtica comparada – Català 5. Català – Ensenyament – Estudiants estrangers
804.99-5:809.664-5

El projecte “Llengua, immigració i ensenyament del català” ha estat finançat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya a través d’un conveni de col·laboració amb la Universitat de Girona (2000-2001).

Els investigadors que han treballat en la redacció dels resultats d’aquest projecte són:

Lluïsa Gràcia Solé (coordinadora)	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)
Joan Miquel Contreras Heras	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)
Jordi Farrés Nierga	SEDEC, Girona
F. Xavier Lamuela Garcia	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)
Juan Carlos Moreno Cabrera	Universidad Autónoma de Madrid
Marcos Orozco Pairet	Becari del projecte (UdG)
Francesc Roca Urgell	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)
Raquel Sánchez Avendaño	Estudiant de màster (UdG)
Josep M. Serra Bonet	Grup de Cultura i Educació (UdG)
Elisabet Serrat Sellabona	Grup de Cultura i Educació (UdG)

Han participat en l’elaboració d’aquest volum com a becaris, col·laboradors o revisors:

Roser Agustí Hereu	Becària (UdG)
Musa Camara	Escola d’Adults de Salt (“Les Bernardes”)
Denis Creissels	Université de Lyon-II
Olga Fullana Noell	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG i IEC)
Lizz Gauvreau O’Hagan	Becària del projecte (UdG)
Cristina Juher Barrot	Universitat de Girona
Meritxell Mari Rodríguez	Becària del projecte (UdG)
Laura Riera Casellas	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)
Lídia Turon Planella	Grup de Lèxic i Gramàtica (UdG)

© Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social

Primera edició: abril de 2002
Tiratge: 400 exemplars
Dipòsit legal: B. 28.207-02
Disseny i producció: gama, sl

PRESENTACIÓ

És una satisfacció per a mi presentar-vos aquesta nova col·lecció que el Departament de Benestar Social ha iniciat amb la voluntat d'ajudar a conèixer i integrar en la nostra societat les persones que arriben d'arreu del món. La creixent voluntat que mostren per aprendre el català ha posat de manifest la necessitat de familiaritzar la comunitat educativa amb les llengües dels immigrants a fi que aquesta pugui entendre els problemes lingüístics que han d'afrontar els estudiants quan desitgen aprendre o aprenen el català. Aquesta necessitat es fa evident amb l'escolarització de nens i nenes en les escoles catalanes, però també amb l'increment de persones inscrites a les escoles i aules de formació d'adults i en els cursos de normalització lingüística. Cadascun dels volums d'aquesta col·lecció és fruit d'un estudi de les llengües estrangeres no comunitàries més parlades a Catalunya i està destinat a fer notar els aspectes lingüístics que poden afavorir o entorpir l'aprenentatge del català. Contenen una descripció gramatical de la llengua i un apartat dels errors i problemes lingüístics més freqüents, i, a més, van acompanyats d'uns breus estudis comparatius del sistema gramatical català amb els sistemes gramaticals de les altres llengües.

La finalitat principal del Govern de la Generalitat de Catalunya assenyalada en el Pla interdepartamental d'immigració és aconseguir que les persones que han escollit Catalunya per viure s'hi integrin amb la màxima naturalitat i rapidesa possible. La principal via per aconseguir aquesta integració és el coneixement i l'ús del català. Són els professionals de l'ensenyament i la societat catalana en general els que tenen el deure de facilitar-los l'aprenentatge de la nostra llengua. Conèixer quines són les dificultats lingüístiques amb què es troben ha d'ajudar-nos a facilitar l'ensenyament del català a persones amb qui inicialment hi pot haver més dificultats de comprensió i de relació verbal, atès que cap dels dos interlocutors coneix o parla la llengua de l'altre.

El segon motiu de satisfacció per la presentació d'aquesta col·lecció deriva del fet que és fruit d'una col·laboració entre el món acadèmic, representada per la Universitat de Girona i amb la coordinació de la Dra. Lluïsa Gràcia -amb una llarga trajectòria en la investigació lingüística, la qual garanteix la qualitat dels materials elaborats-, i l'Administració catalana, representada pel Departament de Benestar Social de la

Generalitat de Catalunya. Crec que és bo que les investigacions que es fan en el món acadèmic tinguin una aplicació directa i reverteixin en benefici de la societat i dels ciutadans en general. Així mateix, crec que és bo que les administracions s'adrecin al món acadèmic per sol·licitar-li coneixements i mètodes que ens permetin millorar el treball del dia a dia.

Aquests materials, doncs, elaborats en l'àmbit acadèmic, van destinats als professionals de l'ensenyament a fi que els serveixin per apropar-se una mica a les llengües que parlen els seus alumnes i els permetin identificar les dificultats i els progressos en l'aprenentatge del català derivats de les diferències fonètiques, gramaticals i lèxiques amb la seva llengua materna.

IRENE RIGAU I OLIVER
Consellera de Benestar Social

Tonte fana

Haadama renme su saareyen ŋa an na du-kitten ña, an nta sere komaaxu, an do soron su yan yekka dorontaaxu do taqu. Haqilen, wa sere su a do soro kuttu nan siri terene doome kappalengaaxu kanma.
(Soninké)

Article 1

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres.

(Declaració Universal dels Drets Humans)

INTRODUCCIÓ

La idea de fer un estudi sobre les llengües dels immigrants que resideixen a Catalunya va sorgir de la constatació dels problemes que suposava el fet d'integrar a les aules i a la societat unes persones que parlaven una altra llengua de la qual la comunitat educativa del nostre país en la majoria dels casos no tenia cap coneixement. La situació, doncs, és ben diferent de la que es dona amb els immigrants que parlen castellà, perquè els educadors sí que poden entendre i parlar la seva llengua i, per tant, no es dona la impossibilitat de comprensió i de relació verbal.

L'objectiu d'aquests treballs és proporcionar als mestres i professors que han d'ensenyar català als nostres immigrants una eina que els serveixi per apropar-se una mica a la llengua que parlen els seus alumnes. No es tracta, evidentment, que aprenguin àrab, xinès o mandinga, per exemple. Només pretenem que tinguin una idea general del funcionament de la gramàtica d'aquestes llengües que els permeti valorar i entendre les dificultats i els progressos dels aprenents. És obvi que no tots els problemes lingüístics provenen de la interferència amb la primera llengua: alguns són generals en qualsevol aprenentatge d'una segona o, fins i tot, d'una primera llengua. Però sí que hi ha determinats errors que s'entenen més bé si es compara la gramàtica del català amb la de l'altra llengua. Nosaltres no pretenem, en aquests estudis, donar solucions ni material didàctic per als problemes concrets. Això es podrà fer en una segona fase, ara que tenim identificades les diferències entre les dues llengües i que hem pogut detectar els errors més freqüents. El treball que presentem ara hauria d'ajudar l'ensenyant a deduir d'on vénen o d'on poden venir els problemes i hauria d'estimular-lo a trobar estratègies didàctiques adequades a cada cas.

La idea que hi ha al darrere d'aquest projecte és que, perquè els immigrants s'integrin, cal que la societat d'acollida tingui algun coneixement de la cultura dels que hi arriben. I la cultura, entre d'altres coses, inclou la llengua. I potser és el factor més important, perquè és el que permet la transmissió de coneixements, d'experiències i de sentiments. La llengua, i per raons històriques els catalans ho podem entendre molt bé,

és un tret molt lligat a la persona i a la comunitat, que mereix un respecte especial per part dels altres i que en cap cas no s'ha de menystenir o ignorar.

Poder demostrar als immigrants que sabem alguna cosa de la seva llengua, encara que només sigui que en coneixem l'existència i el nom o la manera de dir *bon dia* o *gràcies*, manifestar que hi estem interessats i ensenyar-los que tenim un llibret que ens pot ajudar a saber-ne més, són coses que ells agrairan, com ho agrairíem nosaltres si ens trobéssim en les seves circumstàncies. En molts casos, especialment per als parlants d'algunes llengües africanes, aquest interès pot tenir encara un altre efecte beneficiós: evitar que ells s'avergonyeixin de la seva pròpia llengua i, per tant, reduir el sentiment d'inferioritat que de vegades senten envers ells mateixos i la seva cultura quan són aquí. Només quan ens acceptem i ens sentim acceptats som capaços d'acceptar els altres. Un procés d'integració no pot anar desvinculat del coneixement mutu. Integrar no vol dir fagocitar. Integrar-se no pot implicar haver de renunciar a la pròpia cultura. Si fos així seria un empobriment... per a les dues parts.

Estructura del llibre

Aquest llibre consta de cinc parts. En la primera, *Identificació de les llengües*, es donen unes nocions bàsiques sobre el lloc on es parlen el soninké i el mandinga, el nombre de parlants, la situació sociolingüística i les variants dialectals, i les seves principals característiques gramaticals. Aquestes dues llengües s'han agrupat en un sol volum perquè pertanyen al mateix grup de la mateixa família, les llengües mandé, i tenen propietats gramaticals força semblants.

La segona part, *Descripció gramatical*, presenta algunes qüestions de l'estructura de la gramàtica del soninké i del mandinga, especialment d'aquelles que són més diferents del català o que poden ser la font d'alguns errors. Està organitzat internament en quatre subapartats: fonologia i fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic. Aquest capítol no s'ha de veure com una "gramàtica del soninké i del mandinga": és només un conjunt d'informacions gramaticals sobre aquestes dues llengües comparades amb les estructures corresponents del català. Sempre que ens ha estat possible hem relacionat la comparació gramatical amb els errors que hem detectat en la parla catalana de persones soninkés i mandingues. Hem intentat sempre deixar de banda els

tecnicismes i hem simplificat els problemes al màxim. Possiblement un lingüista hi trobarà mancances, problemes interessants poc explicats i sense cap proposta de solució. I tindrà raó. Però es tracta d'un treball amb una finalitat pràctica molt clara: ajudar els educadors (que no necessàriament són lingüistes). És per això que hem cregut convenient deixar de banda les disquisicions que podrien ser molt interessants per a un lingüista però que no aportarien res significatiu a l'obra tal com l'hem concebuda des del començament.

La tercera part inclou una llista amb els tipus d'errors gramaticals que hem trobat, amb alguns exemples i la referència a l'apartat del segon capítol en què es tracta la qüestió. Els errors provenen de parlants soninkés i mandingues que hem entrevistat quan parlaven català. En algun cas, l'informant parlava castellà, perquè ha estat difícil trobar adults que parlessin català. En qualsevol cas, els resultats no varien dels que tindriem si haguessin parlat en català: els tipus d'errors són gairebé els mateixos perquè les dues llengües, el català i el castellà, són molt similars. S'ha de tenir en compte que cap dels nostres informants no era en els primers estadis d'aprenentatge de la llengua. Això vol dir que no hem pogut detectar alguns dels errors que, probablement, es donen en els primers moments i després desapareixen.

El quart apartat consisteix en quatre breus vocabularis: català – soninké / soninké – català i català – mandinga / mandinga – català. Les formes soninkés i mandingues estan escrites en l'ortografia de cada una de les llengües. En el segon capítol, en parlar de la fonologia i la fonètica, es donen les equivalències entre aquestes grafies i els símbols de l'alfabet fonètic internacional. Això pot facilitar, fins a un cert punt, la pronunciació d'alguna paraula en soninké o en mandinga, si és necessari. S'han triat els conceptes que es consideren més o menys universals en la bibliografia especialitzada i s'hi han afegit aquells que ens semblava que podien ser d'ús més freqüent en la nostra societat o en la seva cultura.

Finalment, el cinquè punt és una breu bibliografia que inclou referències bibliogràfiques assequibles des de Catalunya i adreces de pàgines web que poden ser útils, i el sisè apartat conté els apèndixs: el quadre de l'Alfabet Fonètic Internacional, el quadre de sons del català i uns mapes lingüístics de les zones on es parlen aquestes llengües.

Agraïments

Tot aquest projecte no hauria estat possible sense el finançament del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. Agraïm, doncs, d'una manera molt especial la confiança que ens ha demostrat la consellera Irene Rigau i la col·laboració de les persones del Departament que presideix.

La redacció d'aquest volum s'ha beneficiat de la col·laboració de diverses persones. En primer lloc, agraïm la feina que han fet els becaris i col·laboradors que han treballat directament o indirectament en aquest projecte, entrevistant informants, transcrivint els enregistraments i fent tot el que calia: L. Gauvreau, M. Marí, M. Orozco, L. Riera, R. Agustí i L. Turon. A O. Fullana devem les pautes i totes les indicacions necessàries per a l'estructuració dels vocabularis finals i a C. Juher, la revisió del manuscrit. Agraïm també a les escoles que ens han facilitat les entrevistes als informants: al CEIP La Farga de Salt i a l'Escola d'Adults de Salt ("Les Bernardes"). Expressem també el nostre agraïment a les persones que han acceptat de ser entrevistades. Donem les gràcies a la *International Phonetic Association (c/o Department of Linguistics, University of Victoria, Victoria, British Columbia, Canadà)* per permetre la reproducció del quadre de sons que apareix a la secció d'apèndixs. Finalment, volem donar les gràcies a Musa Camara, que ens ha aportat algunes informacions sobre les llengües, i, d'una manera molt especial, al professor D. Creissels, de la Universitat de Lió, que, amb una gran generositat, ens ha proporcionat material i dades sobre el mandinga que han estat imprescindibles per a la redacció del treball.

Agraïm per endavant tots els suggeriments, observacions i correccions que els lectors ens pugueu fer arribar a l'adreça de correu electrònic gali@udg.es. La vostra col·laboració ens podrà ser molt útil per millorar el nostre treball.

ABREVIATURES USADES EN LA DESCRIPCIÓ GRAMATICAL

AF.	afirmatiu
COMP.	comparatiu
CONJ.	conjunció
DEF.	definit
DEM.	demonstratiu
EMF.	emfàtic
INTERR.	interrogatiu
MORF.	morfema
NEG.	negatiu
PART.	partícula
PL.	plural
POSS.	possessiu
POST.	postposició
POT.	potencial
PRED.	predicatiu
PRES.	present
QP	quasi-predicatiu
REF.	reflexiu
REL.	relatiu
SUB.	subordinant
SUF.	sufix

ABREVIATURES USADES EN EL VOCABULARI

adj.	adjectiu
adv.	adverbi
conj.	conjunció
imperf.	imperfectiu
intr.	intransitiu
n.	nom
perf.	Perfectiu
pl.	plural
prep.	preposició
pron.	pronom / pronominal
sg.	singular
tr.	transitiu
v.	verb

1. IDENTIFICACIÓ DE LES LLENGÜES

Les llengües mandé pertanyen a la família nigerocongolesa. Es parlen a la part oest de l'Àfrica Subsahariana: a Mali, Mauritània, Gàmbia, Senegal, Guinea, Guinea Bissau, Ghana, Sierra Leone, Libèria, Costa d'Ivori, Burkina Faso, etc. (vg. els mapes de l'apartat 6.3). Aquestes llengües són parlades per més de deu milions de parlants. Algunes de les llengües d'aquest grup són el bambara, el malinké, el diula, el mende, el kpelès, el susu i les dues de què ens ocupem en aquest treball, el soninké i el mandinga. Tant el soninké com el mandinga són llengües mandé del grup Nord-oest. El mandinga pertany al subgrup manding, però hi ha molta confusió en els termes que designen les diferents varietats lingüístiques i en la seva delimitació. Ara no aprofundirem en aquesta qüestió, però remetem el lector interessat a la bibliografia que donem al final del llibre.¹

El soninké té, aproximadament, un milió i mig de parlants i també és anomenat, entre d'altres noms, *sarakole*, *sarahule*, *serahuli* i *marka*. Es parla fonamentalment a Mali, Senegal, Mauritània i Gàmbia. El mandinga té més d'un milió de parlants i es parla principalment a Gàmbia, Guinea Bissau i a una part del Senegal. La majoria de les variants lingüístiques del subgrup manding són relativament comprensibles entre si, en bona part perquè comparteixen un percentatge molt elevat del lèxic. Entre mandingues i soninkés unilingües, en canvi, el grau d'intercomprensió és molt més baix, però és freqüent trobar soninkés bilingües en les dues llengües i, a més, molts parlants del soninké també parlen bambara, una llengua del subgrup manding al qual pertany també el mandinga.

---

¹ D. Creissels ens ha fet saber que aquesta confusió es veu afavorida, entre d'altres coses, per l'ambigüitat d'alguns dels termes. *Marka*, per exemple, és el terme que fan servir els bambara per designar els soninkés, però a la frontera entre Mali i Burkina Faso hi ha un grup ètnic que s'autodenomina *marka* (i que els bambares anomenen *dafing*) però que parlen un dialecte del subgrup manding i que, per tant, no té res a veure amb el soninké. A més, a Gàmbia i al Senegal, els mandingues designen els soninkés amb el terme *sarahulle* i el terme *soninké* l'utilitzen els mandingues islamitzats per referir-se als mandingues que no s'han convertit a la religió islàmica.

En la majoria dels països on es parlen aquestes llengües, la llengua oficial o una de les llengües nacionals és el francès (Guinea, Mali, Mauritània, Senegal, Burkina Faso, Libèria, Costa d'Ivori), l'anglès (Ghana, Nigèria, Gàmbia, Sierra Leone) o el portuguès (Guinea Bissau). En alguns d'aquests països, com a Gàmbia, Senegal, Mali o Mauritània, també es parlen altres llengües nigerocongoleses del grup Atlàntic, com el wòlof o el fula. S'ha de tenir en compte que en aquests països hi conviuen moltes llengües i que les fronteres lingüístiques no coincideixen amb les polítiques. Només per posar uns exemples: a Senegal, que actualment té uns nou milions d'habitants, s'hi parlen una quarantena de llengües i a Gàmbia, amb una població de poc més d'un milió d'habitants, una vintena (dades extretes de *Grimes, 2000* i de *The Times Atlas of the World, 2000*).

Pel que fa a l'escriptura actual, en tots dos casos ha estat estandarditzada per un decret del govern senegalès del 1975, tot i que no totes les àrees de parla soninké accepten aquesta regulació. Es basa en l'alfabet llatí amb la inclusió d'alguns signes diferents dels que fem servir nosaltres.

Algunes de les característiques lingüístiques del grup mandé són les següents:

- a) en general tenen set vocals, però al nord es redueixen a cinc i al sud tendeixen a tenir-ne nou;
- b) no tenen classificadors nominals, però sovint distingeixen entre noms lliures o de possessió alienable (*llibre, taula, arbre*) i noms dependents o de possessió inalienable (*fill, mare, ull, mà*);
- c) la conjugació és molt limitada pel que fa a la forma verbal, però s'usen els "predicativus", uns elements que recullen algunes categories flexives del verb (temps i aspecte);
- d) el procés de composició és molt productiu;
- e) tenen un ordre de mots molt fix, amb tendència a seguir l'ordre subjecte-objecte-verb (SOV);
- f) les marques de definitud (article, demostratius) i les marques de plural tendeixen a anar després del nom o del sintagma nominal, però els possessius precedeixen el nom;
- g) predominen les postposicions per sobre de les preposicions.

2. DESCRIPCIÓ GRAMATICAL

2.1. FONOLOGIA I FONÈTICA

2.1.1. VOCALS

Els sistemes vocàlics del soninké i del mandinga tenen cinc vocals: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/. Alguns autors, però, defensen que el mandinga té set vocals, perquè distingeix e/ɛ i o/ɔ.² Aquestes vocals poden ser llargues o breus. En la transcripció fonètica, una vocal llarga es representa pel símbol vocàlic corresponent seguit de dos punts ([a:]). En la seva escriptura, les vocals llargues es transcriuen com dues vocals idèntiques (aa). La durada de les vocals té valor distintiu, és a dir, pot servir per diferenciar mots (Girier, 1996: 61 i PCG: 3):

(1)	Son.	kine	‘cocodril’	ki:ne	‘marit’
		xana	‘amic’	xa:na	‘iguana’
	Man.	ke	‘esdevenir’	kee	‘home’
		je	‘veure’	jee	‘aquí’

2.1.2. CONSONANTS

El sistema consonàntic del soninké i del mandinga és el que reproduïm en el quadre següent, en què hem fet servir els símbols de l’alfabet fonètic internacional

---

² Hem observat que alguns parlants de vegades substitueixen les e/ɛ/ə per [i]:

- (i) t[é]nen → t[i]nen
jugu[é]m → jugu[i]m
d[ə]sprés → d[i]sprés

També es donen altres canvis vocàlics, però aquest tipus d’errors no sembla que es puguin explicar a partir del sistema vocàlic de la llengua materna.

(AFI) (vg. § 6.1 i 6.2). Hem posat entre parèntesis aquells que són exclusius del soninké:

	bilabial		labiodental		dentoalveo.		palatal		velar		uvular		glotal	
	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora	sorda sonora	sonora
oclusiva	p	b			t	d			k	(g)	(q)			
fricativa			f		s				(x)					h
africada							tʃ	dʒ						
nasal		m				n		ɲ		ŋ				
vibrant						r								
líquida						l								
aproximant								j		w				

Ni en soninké ni en mandinga, a diferència del que passa en català, no existeixen els sons [z], [ʒ], [ʃ], [r] ni [ʎ]. Tampoc no canvien les oclusives sonores /b/, /d/ i /g/ en les fricatives [β], [ð] i [ɣ] ni la nasal en labiodental [m̥]. Per a la majoria dels parlants del mandinga el so [g] no existeix i només es pot trobar en alguns préstecs. Existeixen, però, uns altres sons que el català no té: la [x] (en soninké), equivalent a la *j* castellana, una oclusiva uvular [q] i una fricativa glotal [h], que correspon a la *h* anglesa a *hotel*. Pel que fa al soninké, en algunes zones, la /f/ es pronuncia [h]. També existeix com a fonema la nasal velar /ŋ/, que és el so que en català només trobem quan una /n/ va seguida d'una consonant velar (*encara* [əŋkárə], *fangós* [fəŋgós]). L'aparició d'aquest so no està condicionada a la presència d'una velar: Son.: [teŋe] 'front', [ŋa:me] 'inundació'; Man.: [ŋali:to:] 'flauta', [siŋo] 'cama'.

Les diferències entre el sistema consonàntic del català i els del mandinga i el soninké poden explicar errors com els que presentem a (2): a (2a), la *s* sonora s'ha substituït per la sorda; a (2b) el so prepalatal sonor [ʒ] ha passat a l'aproximant [j], també palatal, o a la [s]; a (2c), la bategant del català s'ha convertit en una vibrant, i, finalment, a (2d) tenim casos en què la palatal lateral [ʎ] també s'ha convertit en [j], i de vegades doble:

- (2) a. co[z]a → co[s]a
mu[z]ulmà → mu[s]ulmà
[z]oo → [s]oo
- b. [ʒ]ermà → [j]ermà
reli[ʒ]ió → reli[s]ió
- c. ma[r]e → ma[r]e
- d. verme[ʎ]es → verme[j]es
u[ʎ]s → u[j]s
[ʎ]egir → [jj]egir

Un altre tret important de la fonologia soninké és que, excepte a començament de mot, les consonants poden ser dobles: /p/, /tʃ/ i /q/ ho són sempre; /k/, /l/ i /t/ ho són molt sovint; /b/, /d/, /g/ i /dʒ/ rarament són dobles i les altres, /x/, /s/, /r/, /h/, /f/, /j/ i /w/, no ho són mai. Tal com passava amb les vocals, el valor doble de la consonant és distintiu (Girier, 1996):

- (3) fule ‘flauta’   fulle   ‘fula’
kutu ‘tallar’   kuttu   ‘la resta’

En totes dues llengües, el so més particular és la [n]. En primer lloc, perquè pot tenir una realització quasi vocàlica: Son.: [n] ‘jo’. També és l’única consonant que es pot combinar amb una altra (el que s’anomena ‘prenasalització’) (Girier, 1996: 55 i PCG):

- (4) Son. funce   ‘gra’
         fanke   ‘vent’
         sange   ‘joc’
- Man. tenkundi   ‘deixar sol’
         munkoo   ‘farina’
         luntaŋo   ‘estranger’

Quan la /n/ precedeix una consonant labial, tant a dintre de la paraula com entre dues paraules diferents, es pronuncia com una [m], com en català. En mandinga la /n/ davant /f/ també es pronuncia [m], a diferència del català, en què es pronuncia [ɱ]. En mandinga la pronunciació bilabial ja queda reflectida en la grafia *m* (Girier, 1996: 55, 59 i PCG: 4):

(5)	Son.	a.	konpe	‘habitació’	[kompe]
			kanbe	‘dent’	[kambe]
			kanme	‘pluja’	[kamme]
	b.	n ma	‘la meva mare’	[mma]	
		n paaka	‘el meu punyal’	[mpa:ka]	
		n baayi	‘la meva tia’	[mba:ji]	
Man.	kambaanoo	‘el noi’	[kamba:no:]		
	kumfaa	‘la botiga’	[kumfa:]		
	lampoo	‘el llum’	[lampo:]		

Quan la /n/ precedeix una consonant que no pot prenasalitzar, es produeixen diversos canvis fonètics. A (6) en podem veure alguns del soninké (Girier, 1996: 59):

(6)	n + y	→	nñ	n yaqqe	‘la meva dona’	[ɲjaqqe]
	n + w	→	nɲ	n watte	‘la meva malaltia’	[nɲatte]
	n + x	→	nq	n xoxone	‘el meu germà petit’	[nqoxone]
	n + l	→	ll	n labo	‘el meu ganivet’	[llabo]
	n + r	→	ll	n renme	‘el meu nen’	[llemme]

En mandinga, la /l/ pot canviar a [n] si la paraula que el precedeix acaba en nasal (PCG: 4):

(7)	n la	→	n na
	feɲ le	→	feɲ ne

A continuació donem exemples de paraules que contenen els diferents sons per veure la relació entre la grafia i el so (Girier, 1996 i PCG):

(8)	<i>Soninké</i>		<i>Mandinga</i>	
	/p/	poole ‘elàstic’	poosee	‘arreglar’
	/b/	bula ‘blau’	baamolaa	‘peixater’
	/t/	ta ‘cama’	topotooroo	‘tenir cura’
	/d/	daaru ‘ahir’	doron	‘sol’
	/k/	ka ‘casa’	kaafiriyaa	‘infidel’
	/g/	gide ‘germà’	--	
	/q/	raqqe ‘boca’	--	
	/f/	fo ‘cosa’	foroyaa	‘llibertat’
	/s/	si ‘cavall’	sanjoo	‘pluja’
	/dʒ/	ji ‘aigua’	juura	‘celebrar’
	/x/	xase ‘vell’	--	
	/h/	haqqe ‘nombre’	habuta	‘golafre’
	/tʃ/	caaku ‘sac’	cafari	‘boig’
	/m/	ma ‘mare’	maari	‘propietari’
	/n/	neene ‘llengua’	nukundino	‘ocult’
	/ɲ/	ña ‘fer’	ña	‘ull’
	/ŋ/	ɲaame ‘inundació’	ɲaña	‘rascar’
	/r/	rege ‘ballar’	rano	‘fila’
	/j/	yugo ‘home’	yitandi	‘informar’
	/w/	wu ‘plorar’	wararin	‘gros’
	/l/	lenki ‘avui’	londi	‘informar’

2.1.3. LA SÍL·LABA

L'esquema sil·làbic del soninké i del mandinga és força rígid i coincideix amb la seqüència consonant-vocal, que és la més comuna entre les llengües del món: CV CV CV... Excepte en pocs casos, les paraules comencen en consonant i acaben en vocal (Girier, 1996 i PCD):

(9)	Son.	kame	‘cent’
		toŋe	‘front’
		yaxare	‘dona’
Man.	cafarita	‘boig’	
	kutu	‘vèncer’	
	silata	‘espantat’	

No hi pot haver dues consonants seguides excepte si la primera és una /n/ (prenasalització) (recordem que, en l’escriptura, dues consonants seguides idèntiques equivalen a una consonant llarga, no a dues consonants) (Girier, 1996 i PCD):

(10)	Son.	renme	‘nen’
		lenki	‘avui’
		tunsi	‘acompanyar’
Man.	lonkoo	‘garfi’	
	sanka	‘imitar’	
	mansake	‘rei’	

Tampoc no hi pot haver dues vocals seguides (recordem que les grafies de vocals seguides iguals indiquen vocals llargues, no dues vocals).

Hi ha alguns casos excepcionals de mots que comencen per vocal (i que poden acabar en consonant). Es tracta, generalment, de pronoms personals i de préstecs (Girier, 1996: 57 i PCD):

(11)	Son.	a	‘ell, ella’
		o	‘nosaltres’
		i	‘ells, elles’
		an	‘tu’
		in	‘mi’

	b.	Ala	‘Alà’
		alimaami	‘imam’
		alijuma	‘divendres’
Man.	a.	a	‘ell’
		i	‘tu’
	b.	Adama	‘Adam’
		okutooba	‘octubre’
		alahadoo	‘diumenge’
		ekisaamoo	‘examen’

També hi ha alguns mots que comencen per una consonant prenasalitzada (Girier, 1996: 57 i PCD):

(12)	Son.	nta	(partícula de conjugació)
		nda	(partícula de conjugació)
		nba	(salutació)
	Man.	ndemoo	‘ós’
		ntelu	‘nosaltres’
		nna	‘meu’

L’estructura sil·làbica del soninké i del mandinga, que bàsicament segueix l’esquema CV CV, contrasta clarament amb les possibilitats de la síl·laba catalana, com es pot veure en l’exemple següent:

(13)	braç	[brás]	serps	[sérps]
	Pep	[pép]	plats	[pláts]
	fosc	[fósk]	precis	[préks]
	pla	[plá]		

Cap de les seqüències de (13) no seria possible en soninké ni en mandinga. És per això que aquests parlants sovint simplifiquen les síl·labes de les paraules catalanes, o bé elidint consonants o bé inserint una vocal entre dues consonants:³

- (14) a.   ma – **drid**   →   ma – **dí**
           pa – la – **bro** - tes   →   pa – la – **bo** – tes
           dis – **fre** – ssat   →   **di** – **fe** – ssat
           des – **prés**   →   **de** – **pé**
- b.   m'a – **gra** – da   →   ma – **ga** – **ra** – da
           són   →   so – **no**

2.1.4. ELEMENTS SUPRASEGMENTALS: EL TO I L'ACCENT

En la bibliografia que hem pogut consultar sobre aquestes llengües trobem informació contradictòria sobre l'existència del to. En les llengües clarament tonals, com el xinès, cada síl·laba té una entonació particular. Alguns autors com Creissels (comunicació personal) sostenen que totes les llengües mandé són llengües tonals, però en soninké i en mandinga el to hi té un paper una mica diferent del que té en llengües com el xinès. Si bé en xinès el to té valor contrastiu (dues paraules es poden diferenciar només pel to de les seves síl·labes), en aquestes llengües mandé el to generalment no afecta el significat de les paraules preses aïlladament.⁴ En aquest petit estudi no

³ Aquestes mateixes restriccions en l'estructura sil·làbica del soninké i del mandinga expliquen les adaptacions dels préstecs agafats d'altres llengües com el francès:

Son.	go – fe – re – na – ma	'go – ver – ne – ment'	('govern')
	pe – re – si – da	'pre – si – dent'	('president')
	mi – ni – si – tii – ri	'mi – nis – tre'	('ministre')
	bu – la	'bleu'	('blau')
Man.	pe – re – si – da – ŋo	'pre – si – dent'	('president')
	ma – ri – see	'mar – ché'	('mercat')
	ta – bu – loo	'ta – ble'	('taula')
	bu – luu	'bleu'	('blau')

⁴ D. Creissels ens ha proporcionat alguns exemples del mandinga en què el to té valor contrastiu, tot i que no passa gaires vegades:

Man.	baa	(to alt)	'riu'	baa	(to baix)	'cabra'
	sii	(to alt)	'arribar'	sii	(to baix)	'asseure's'

entrarem en aquesta qüestió i no marcarem els tons. Pel que fa a l'accent, s'ha dit que el mandinga sol tenir un accent dèbil a l'última síl·laba del mot.

2.2. MORFOLOGIA

2.2.1. LES PARTS DE L'ORACIÓ

Les parts de l'oració en soninké i mandinga no són substancialment diferents de les que trobem en català: noms, verbs, adjectius,⁵ pronoms, adverbis, conjuncions i interjeccions, però no existeix l'article. Com veurem a l'apartat de la morfologia verbal, el verb té unes característiques diferents de les dels verbs catalans: gairebé no tenen flexió i aquesta es realitza a través d'unes partícules anomenades *predicatus*. També existeixen partícules interrogatives. Pel que fa a les preposicions, si bé el soninké en té algunes, en totes dues llengües són molt més freqüents les postposicions, que són uns elements equivalents a les nostres preposicions però que es col·loquen després del sintagma nominal en lloc de situar-se abans. És com si en català diguéssim *aquell amic amb* en lloc de dir *amb aquell amic*. Parlarem d'aquests tipus de mots a l'apartat de sintaxi.

---

⁵ Remarquem que en mandinga els adjectius qualificatius són difícils de delimitar i de distingir d'altres categories, com els noms i els verbs. Hi ha poques arrels que siguin clarament adjectives; en la majoria dels casos es necessiten morfemes de derivació per construir un adjectiu (vg. Creissels, 1983: 93). A més, solen tenir diverses formes depenent de la posició en què apareixen (PCG: 13):

(i)	Ñiŋ mu <i>betemaa</i> le ti	'Aquest és un de bo'
(ii)	Ñiŋ bukoo maŋ <i>beteyaa</i>	'Aquest llibre no és bo'
(iii)	Ñiŋ bukoo be <i>beteyaariŋ</i> ne	'Aquest llibre és bo (en aquest moment)'
(iv)	Ñiŋ bukoo mu <i>beteyaariŋo</i> le ti	'Aquest llibre és un de bo'
(v)	Ñiŋ bukoo <i>beteyaata</i> le	'Aquest llibre és bo'
(vi)	Ñiŋ mu buku <i>betoo</i> le ti	'Aquest és un llibre bo'

Alguns d'aquests errors denoten que el parlant ja ha començat a adquirir la regla morfològica de formació del femení, és a dir, reconeixen una vocal neutra final com una marca de femení i relacionen un final en [o] amb un masculí (potser per contacte amb el castellà). És per això que alguns consideren *idioma*, *timbre*, *cotxe* com a noms femenins i *religió* com a masculí.⁶

2.2.2.1.2. Nombre

Tant en soninké com en mandinga existeix la distinció singular / plural. En soninké hi ha tres sistemes per formar el plural, però no hi ha cap regla precisa per saber de quina manera es forma el plural d'una paraula (Girier, 1996: 66-67):

a) canvi de la vocal final per *-u*:

(16)	sugo	‘cabra’	sugu	‘cabres’
	yaxare	‘dona’	yaxaru	‘dones’
	renme	‘nen’	renmu	‘nens’

b) canvi de la vocal final per *-o*:

(17)	jaxe	‘xai’	jaxo	‘xais’
	mallá	‘serp’	mallo	‘serps’
	raxe	‘lloc’	raxo	‘llocs’

c) afegint *-nu* al final (monosíl·labs, préstecs, noms de família i altres). Quan es tracta de mots monosíl·labs, la vocal es fa llarga:

(18)	a.	te	‘camp’	teenu	‘camps’
		fo	‘cosa’	foonu	‘coses’
		si	‘cavall’	siinu	‘cavalls’

---

⁶ Un cas curiós que es relaciona amb l'assignació de gènere als noms és el del parlant que diu *castelló* en lloc de *castellà* per fer referència a la llengua castellana: si és un nom masculí ha d'acabar en [o] i no en [a].

b.	lanpa	‘làmpara’	lanpanu	‘làmpares’
	Tuure	‘Ture’	Tuurenu	‘els Ture’
	baayi	‘tia’	baayinu	‘ties’

En mandinga, la marca de plural és *-lu*. Generalment apareix quan el nom està en forma definida (vg. l’apartat següent, 2.2.2.1.3) i segueix el morfema de definitud (PCG: 20):

(19)	kalaa	‘el llapis’	kalaalu	‘els llapis’
	motoo	‘el vehicle’	motoolu	‘els vehicles’

Quan els parlants del soninké i del mandinga parlen català sovint tenen problemes per afegir el morfema de plural a tots els elements que l’haurien de tenir. Aquest error sembla més freqüent en els parlants soninkés que en els mandingues, potser perquè en mandinga sempre s’afegeix un sufix i en soninké generalment el plural es marca només amb un canvi de vocal:

(20)	Son.	[un concurs] de pastís
		les patata
		els musulman
		unes cosa vermelles
		surten de la patates
		les meva [amigues]
		un animals
		molt policies
		fa moltes baralla
	Man.	nen petits
		el meu sabates

2.2.2.1.3. Definitud

Tant en soninké com en mandinga existeix la distinció definit / indefinit en els noms. La forma indefinida té una interpretació no referencial i correspon a un partitiu (*menja formatge*); la definida, en canvi, és referencial i correspon al nostre definit o indefinit (*menja el/un formatge*). La forma definida és molt més freqüent que la indefinida i en mandinga és la forma que es fa servir per referir-se a la paraula.

En soninké, la forma definida es forma afegint *-n* al final. Si el nom és plural, el morfema de definitud apareix després del morfema de nombre (Girier, 1996: 65,67):

- (21) N da maaro yiga
jo PRED. arròs menjar
'He menjat arròs'
- N da maaron yiga
jo PRED. arròs+DEF. menjar
'He menjat l'arròs'

- (22) a. sugo 'cabra' sugon 'la/una cabra'
sugu 'cabres' sugun 'les/unes cabres'
- b. noqqu 'lloc' noqqun 'el/un lloc'
noqqunu 'llocs' noqqunun 'els/uns llocs'

En mandinga, la noció de definitud s'expressa amb el sufix *-o* afegit a la forma indefinida. Sovint, aquest morfema *-o* es fon amb la vocal anterior i dóna una *o llarga* (*-oo* en la grafia habitual) (Creissels, 1983: 213, 210):

- (23) musu 'dona' musoo 'la/una dona'
kuluŋ 'vaixell' kulunjo 'el/un vaixell'

A (24) exemplifiquem la diferència entre el valor de la forma definida i el de la indefinida, que sol aparèixer en construccions negatives (Creissels, 1983: 52):

- (24) a. Muroo   te   jaŋ
ganivet+DEF.   PRED.NEG. aquí
‘Aquí no hi ha el ganivet / El ganivet no és aquí’
- b. Muru   te   jaŋ
ganivet   PRED.NEG. aquí
‘Aquí no hi ha cap ganivet’⁷

Quan el nom és plural, a diferència del que passa en soninké, el morfema de plural apareix després del de definitud (Creissels, 1983: 213, 212):

- (25) musoo   ‘la dona’   musoolu   ‘les dones’
luntaŋo   ‘l’estranger’   luntaŋolu   ‘els estrangers’

El fet que la definitud es marqui amb un sufix afegit al nom i no correspongui a una peça lèxica independent (un article) es pot relacionar amb el fet que sovint aquests parlants elideixin l’article quan parlen en català:

- (26) m’agrada ∅ hambluguesa amb patata
a mi no m’agrada ∅ porc
[on són?] - a ∅ pati
això va a ∅ carpeta
∅ meu pare també té un cavall

2.2.2.1.4. La forma reduïda

En soninké hi ha una forma específica i invariable dels noms que es fa servir en la composició i quan el nom va seguit d’un adjectiu. En general, presenta una alteració a l’última síl·laba respecte de la forma no reduïda: A (27) en presentem alguns exemples (Girier, 1996: 68):

---

⁷ En mandinga no hi ha un mot equivalent a l’indefinit *cap*. El sentit s’obté combinant la forma indefinida del nom amb un predicatiu negatiu.

(27)	debe ‘poble’ + gume ‘reponsable’	debigume	‘cap del poble’
	sare ‘persona’ + xulle ‘blanc’	saraxulle	‘persona blanca’
	renme ‘nen’ + yugo ‘mascle’	ren-yugo	‘fill’
	yugo ‘home’ + xase ‘vell’	yugu-xase	‘ancià’

En mandinga, en canvi, el nom apareix simplement en la forma indefinida, no en una forma reduïda especial (PCG: 17):

(28)	saloo ‘el pont’ + kotoo ‘vell’	sala kotoo	‘el pont vell’
	bukoo ‘el llibre’ + kutoo ‘nou’	buku kutoo	‘el llibre nou’

En aquestes construccions, les marques de definitud i de nombre només apareixen al final, adjuntades a l’adjectiu.

2.2.2.1.5. *La flexió d’algunes formes pronominals i adjectives*

2.2.2.1.5.1. Pronoms personals i possessius

Els pronoms personals del mandinga i del soninké generalment no varien segons la funció sintàctica que facin dintre de la frase (cf. **Tu** mires la nena vs. La nena **et** mira). La diferència de funció es dedueix de la posició que ocupen. Així, el subjecte apareix davant de tot de la frase i l’objecte immediatament abans del verb. En soninké, però, sí que hi ha unes formes específiques per al subjecte i unes per a l’objecte de la primera persona del singular i per a la tercera persona del singular reflexiva (Girier, 1996: 79-80 i PCG: 23).

El mandinga, a diferència del soninké, té un paradigma de pronoms personals emfàtics:

(29)	<i>Son.</i>	<i>Man.</i>	<i>Man. (emf.)</i>
1sg.	n (<i>in</i> , objecte)	n	nte
2sg.	an	i	ite
3sg.	a (<i>i</i> , obj. reflexiu)	a	ate
1pl.	o	ŋ	ntelu
2pl.	xa	ali	alitelu
3pl.	i	i	itelu

Les formes emfàtiques del soninké es formen afegint el demostratiu *ke/ku* darrere del pronom personal (Girier, 1996: 80):

(30)	n ke	‘jo mateix’
	o ku	‘nosaltres mateixos’

El fet que aquestes llengües no tinguin uns elements pronominals corresponents als nostres pronoms febles, amb formes diferents segons la funció sintàctica, es pot relacionar amb alguns dels errors que es troben en el seu català. Pel que fa als pronoms personals de complement directe i de complement indirecte, de vegades no apareixen i de vegades apareixen en una forma incorrecta:

(31)	m’agradava donar $\emptyset$ fulles	li $\rightarrow$ $\emptyset$
	sin posar $\emptyset$ a l’olla [els macarrons]	los $\rightarrow$ $\emptyset$
	l’ he tirat una pedra	li $\rightarrow$ el
	i apés l’altre li toca	el $\rightarrow$ li

Els pronoms *en* i *hi* tendeixen a desaparèixer:

(32)	jo no $\emptyset$ tinc	en $\rightarrow$ $\emptyset$
	$\emptyset$ hi ha un més gran	en $\rightarrow$ $\emptyset$
	la meva germana sí que $\emptyset$ ha anat	hi $\rightarrow$ $\emptyset$
	després se $\emptyset$ posa com una aigua	hi $\rightarrow$ $\emptyset$

- (90) Son. a. Sokke nta
herba PRED.NEG.
'No hi ha herba'
- b. Buru nta a yi
maldat PRED.NEG. ell en
'En ell no hi ha maldat'
- c. Sokke wa no
herba PRED. allà
'Allà hi ha herba'
- Man. a. Ñoosiifaa fula le be jee
mill dos EMF. PRED. aquí/hi
'Hi ha dos tipus de mill'
- b. Dunfejolu doo be woo kunnee kono
vestits alguns PRED. aquesta arca en
'En aquesta arca hi ha alguns vestits'
'Alguns vestits són en aquesta arca'

Com es pot veure, una mateixa construcció de vegades es pot traduir en català amb els verbs *ser* o *estar* o amb *haver-hi*. És a dir, pot expressar locació o existència. Observem que, quan contenen un complement locatiu, aquest sempre apareix al final, mentre que en català sovint apareix al començament de la frase.

2.3.4. LES FRASES POSSESSIVES

En mandinga existeix el verb transitiu *soto* que equival al nostre *tenir*. Les frases amb aquest verb tenen l'estructura habitual de les transitives (PCD: 'paasipooroo', 'soto', 'baataradiño'):

-
- (i) Ñoosiifaa fula le soto-ta
mill dos EMF. tenir+PRED.
'Hi ha dos tipus de mill'

- (91) a. M maŋ paasipooroo soto foloo
jo PRED.NEG. passaport tenir encara
‘Encara no tinc passaport’
- b. I ye muroo soto le baŋ?
tu PRED. ganivet tenir EMF. INTERR.
‘Tens un ganivet?’
- c. A maŋ maloo soto, baataradiŋo le mu
ell PRED.NEG. vergonya tenir, bastard EMF. PRED.
‘No té vergonya, és un bastard’

També és possible construir frases que expressen possessió fent servir el predicatiu de situació *be*, com passa en moltes altres llengües (Creissels, 1983: 164-165):

- (92) a. Motoo be n bulu
cotxe PRED. jo POST.
‘Tinc un cotxe’
- Kidoo be a bulu
fusell PRED. ell POST.
‘Ell té un fusell’
- b. Balakandoo le be a la
febre EMF. PRED. ell POST.
‘Té febre’
- Siinoo le be a la
son EMF. PRED. ell POST.
‘El nen té son’

Notem que, en aquests casos, la cosa posseïda apareix com a subjecte de la frase i el posseïdor com a complement introduït per una postposició. Literalment seria “el cotxe és amb mi” o “la febre és en ell”. Mentre que la construcció exemplificada a (92a), amb

la postposició *bulu*, s'usa en contextos similars als de (91), la de (92b), amb la postposició *la*, es fa servir per expressar sensacions, estats o trets del caràcter d'una persona.¹⁶ Aquesta construcció possessiva és la mateixa que es fa servir en soninké. La postposició *maxa* de (93) correspon al *bulu* del mandinga, i el *ŋa* que apareix a (94) és equivalent a la postposició *la* de (92b) (Girier, 1996: 113-114, M. Camara, comunicació personal):

- (93) a. Marafanu filli wa in maxa
fusells dos PRED. jo POST.
'Jo tinc dos fusells'
- b. Xalisi nta a maxa
diners PRED.NEG. ell POST.
'Ell no té diners'
- (94) a. Dulle nta yaxaren ŋa
gana PRED.NEG. dona POST.
'La dona no té gana'
- b. Yinmankara wa in ŋa
mal.de.cap PRED. jo POST.
'Tinc mal de cap'

2.3.5. LES FRASES COMPARATIVES I ELS MODIFICADORS DE GRAU

El mandinga i el soninké fan servir estratègies diferents per indicar el grau. En el cas del mandinga, es fan servir adverbis. Alguns d'aquests adverbis poden modificar diversos adjectius o verbs i aleshores es formen afegint el sufix *-ke* a un adjectiu; uns

---

¹⁶ En algunes construccions en què nosaltres fem servir el verb *tenir*, en mandinga es fa servir el predicatiu d'identificació *mu* i el posseïdor i la cosa posseïda apareixen enllaçats per *nij* 'i / amb'. En aquests casos s'entén que es tracta d'una relació temporal, no permanent (Creissels, 1983: 181):

- (i) N nij konodimiŋo / koleyaa le mu
jo i/amb mal de ventre / problemes EMF. PRED.
'Tinc mal de ventre / problemes'

Més informació sobre l'expressió de la possessió en mandinga es pot trobar a Creissels (2001).

altres adverbis són específics d'una peça lèxica concreta i no es poden fer servir amb cap més. A (95) i a (96) en donem exemples dels dos tipus (PCG: 13-14):

(95) A ñiiñaata baake ella maca molt ‘Ella és molt maca’	Ite ka diyaamu jawuke le vosaltres PRED. parlar massa EMF. ‘Vosaltres parleu massa’
(96) A be kandirin wit ell PRED. calent molt ‘Això és molt calent’	A be sutuyaarin dokot ell PRED. curt molt ‘Això és molt curt’
A be koyirin fer això PRED. blanc molt ‘Això és molt blanc’	A tambita fit ell passar+PRED. ràpidament ‘Ell va passar ràpidament’

En soninké el grau es pot expressar a partir de l'ús d'uns predicatius especials. En aquest cas, generalment es fa acabar l'adjectiu en la vocal *-a* (Girier, 1996: 99):

(97) A nan faranfera ella PRED. maco+molt ‘Ella és molt maca’	Ke yugo nan gilla aquest home PRED. gran+molt ‘Aquest home és molt gran’

Una altra manera d'expressar diversos graus d'intensitat consisteix en l'elisió progressiva -i en aquest ordre- de les marques emfàtiques, de les marques de definitud i dels predicatius verbals que es troben en l'expressió neutra. D'aquesta manera, l'enunciat que no presenti cap elisió és l'enunciat en grau positiu o neutre. A (98) presentem l'esquema normal d'una frase adjectival neutra i a (99) donem els exemples en què es veu com se'n pot graduar la intensitat (Diagana, 1995: 380-381):

- (98) Subjecte + adjectiu + n (DEF.) + ya (EMF.) + ni (PRED.)

- (99) a. a xoore+n ya ni - intensiu (neutre)
 ell gran+DEF. EMF. PRED.
 ‘Ell és gran’
- b. a xoore+n ni ‘Ell és realment gran’
- c. a xoore ni ‘Ell és tan gran!’
- d. a xoore ‘Ell és molt gran’ + intensiu
- ↓

Pel que fa a la comparació d’igualtat, el soninké i el mandinga fan servir construccions molt similars: el segon terme de la comparació s’introdueix amb les partícules *xo* i *ko*, respectivament (Diagana, 1995: 382 i Creissels, 1983: 188):

- (100) Son. A xullen ya ni **xo** xaso
 ell blanc EMF. PRED. com lluna
 ‘Ell és blanc com la lluna’
- Man. A be kuurariŋ **ko** seewoo
 ell PRED. brut com porc
 ‘Ell és brut com un porc’
- A ka diyaamu **ko** niŋ a cafari-ta le
 ell PRED. parlar com si ell ser.boig+PRED. EMF.
 ‘Parla com si fos boig’

Pel que fa a la comparació de superioritat, el soninké pot fer servir diferents estratègies. Una consisteix en l’ús d’un predicatiu de comparació, com el negatiu *nta* (Girier, 1996: 99):

- (101) Hawa **nta** faranfera Ñaale
 Eva PRED.COMP.NEG. maca Nyale
 ‘L’Eva no és més maca que la Nyale’

Altres vegades es fa servir el predicatiu comparatiu emfàtic *n* seguit de la forma adjectival amb el sufix *-nta*, o bé la forma adjectiva acabada en *-a*. També pot

aparèixer *diina(nta)*, que reforça la idea de comparació. En tots els casos, el segon terme de la comparació porta la postposició *yi* o *na* (Diagana, 1995: 383-386):¹⁷

- (102) a. A ya **n** gillo+**nta** a yi
 ell EMF. PRED.COMP.EMF. gran+més ell POST.
 ‘És més gran que ell’
- b. A ya **n** giila / gillo+**nta** (**diina(nta)**) an ŋa
 ell EMF. PRED.COMP.EMF. gran+més tu POST.
 ‘És més gran que tu’

Quan el predicat és verbal, també es pot fer servir *diina(nta)* (Diagana, 1995: 384):

- (103) A ya **n** wurunu **diina(nta)** xa yi
 ell EMF. PRED.COMP.EMF. córrer més vosaltres POST.
 ‘Corre més que vosaltres’

Finalment, una de les construccions més habituals en el cas dels predicats verbals és la que afegeix la seqüència *n xoto* (aproximadament: ‘més capaç’), que actua com un predicatiu (Diagana, 1995: 386):

- (104) Lemine ke ya **n xoto** an ŋa wurunu
 noi aquest EMF. més capaç tu POST. córrer
 ‘Aquest noi corre millor que tu’

2.3.6. LES FRASES NEGATIVES

Com ja s’ha vist en parlar de la morfologia verbal, en soninké i en mandinga la negació s’expressa a través d’uns predicatius especials, que són diferents dels que apareixen a les frases afirmatives (Girier, 1996: 101 i PCG: 15):

---

¹⁷ Indiquem entre parèntesis els elements que són opcionals.

- (105) Son.   A **wa**   riini
 ell PRED.AF.PRES. venir
 ‘Ell ve’
- A **nta**   riini
 ell PRED.NEG.PRES. venir
 ‘Ell no ve’
- Man.   Willy **ka**   taa bitikoo
 Willy PRED.AF.PRES. anar botiga
 ‘En Willy va a la botiga’
- Willy **buka**   taa bitiko
 Will PRED.NEG.PRES. anar botiga
 ‘En Willy no va a la botiga’

2.3.7. CONSTRUCCIONS EMFÀTIQUES I INTERROGATIVES

A diferència del que passa en català, a les frases emfàtiques del soninké i del mandinga l’element emfasitzat no pot desplaçar-se al començament de la frase. Es queda en el lloc que li correspon i sol aparèixer la partícula *ya* (soninké) i *le* (mandinga) després del mot que rep l’èmfasi. Els elements interrogatius tampoc no es desplacen al començament de la frase (Diagana, 1995: 196, Girier, 1996: 125 i PCG: 7, Creissels, 1983: 28):¹⁸

- (106) Son.   a.   A   da   **ko**   wari?
 ell PRED.EMF qui veure
 ‘Qui ha vist (ell)?’
- b.   N   da   **tiyen ya**   yiga
 jo PRED.EMF carn EMF. menjar
 ‘Carn, he menjat (jo)!’

---

¹⁸ No tenim constància que els nostres parlants, en el seu estadi actual de coneixement de la llengua, facin errors relacionats amb la posició dels interrogatius.

- Man. a. Ñiŋ mu **munne** ti?
això PRED. què PART.
‘Què és això?’
- b. Tubaaboolu ka **buuroo le** domo
europeus PRED. pa EMF. menjar
‘Pa, mengen els europeus!’

En totes dues llengües existeixen algunes partícules interrogatives que apareixen a les frases interrogatives totals, és a dir, en aquelles que demanen una resposta sí / no. A continuació en donem alguns exemples (Girier, 1996: 119 i PCG: 25):

- (107) Son. A siren *ya* ni **ba**?
ell amable EMF. PRED. INTERR.
‘És amable (ell)?’

- Man. I too mu Faatu *le* ti **baŋ**?
tu nom PRED. Fatu EMF. POST. INTERR.
‘El teu nom és Fatu?’

Aquestes partícules se situen sempre al final de la frase i demanen la forma emfàtica del predicatiu. A (107) *ya* i *le* són partícules que assenyalen quin és l’element interrogat (l’adjectiu *siren* ‘amable’ i el nom *Faatu*, respectivament).

Una altra partícula interrogativa del soninké és *keeti*, que se situa sempre al començament de la frase. Expressa dubte o sorpresa i demana una confirmació (Girier, 1996: 119):

- (108) Son. **Ketti** a daga Pari ?
INTERR. ell marxar París
‘(Que) ha marxat a París?’

Finalment, les partícules *xori* del soninké i *kori* del mandinga que apareixen al davant de la frase expressen una interrogació i es desitja una resposta positiva (Girier, 1996: 119 i Creissels, 1983: 153):

(109) Son. **Xori** a selle ya?
 INTERR. ell curat EMF.
 ‘Està ben curat, oi?’

Man. **Kori** i son-ta
 INTERR. tu estar.d’acord
 ‘Hi estàs d’acord, oi?’

Com es pot veure a través de les traduccions, el català també té partícules que marquen la interrogació: *oi?*, *oi que?*, *oi que sí que?* I aquests només en són alguns exemples, però n’hi ha més (amb força variació dialectal): *Que m’escriuràs una carta?*, *Vindràs, no?*, *Eh que no vas venir?*

2.3.8. LES FRASES IMPERATIVES

A les frases imperatives del soninké i del mandinga habitualment no apareix el pronom personal de subjecte quan correspon a la segona persona del singular, com en català. Per a la forma negativa, el soninké fa servir el predicatiu *maxa* i el mandinga, *kana* (o *kaanaa*) (Girier, 1996: 102-104 i PCG: 7,14):

(110)	Son.	Daga!	Maxa	daga!	An raqquen	texe
		sortir	PRED.NEG.	sortir	tu boca	tancar
		‘Surt!’	‘No surtis’		‘Calla!’ (=tanca la teva boca)	
	Man.	Juloo	kuntu	Kana	taa	kunkoo to
		corda	tallar	PRED.NEG.	anar	granja a
		‘Talla la corda!’		‘No vagis a la granja!’		

Quan es tracta d’una segona persona del plural o una primera del singular, el pronom de subjecte tendeix a aparèixer. En soninké es fa servir el predicatiu *n* per a la primera persona del plural intransitiu i *da* per a les frases transitives quan el subjecte no és una segona persona del singular (Girier, 1996: 102-104 i Creissels, 1983: 22):

- (111) Son. Xa daga!
vosaltres sortir
‘Sortiu!’
- O n daga!
nosaltres PRED. sortir
‘Sortim!’
- Xa da xa raqqun texe
vosaltres PRED. vosaltres boca tancar
‘Calleu!’
- Man. Ali diyaamu!
vosaltres parlar
‘Parleu!’
- Ali kana diyaamu!
vosaltres PRED.NEG. parlar
‘No parleu!’

2.3.9. LES FRASES COMPOSTES

2.3.9.1. La coordinació

Com en moltes llengües africanes, en soninké i en mandinga la coordinació es fa de maneres diferents segons si es coordinen sintagmes o frases. La coordinació de sintagmes es fa amb una partícula que indica companyia i que equival a la nostra conjunció *i* o a la preposició *amb*. En soninké la partícula és *do* i en mandinga és *nij* (Girier, 1996: 115 i Creissels, 1983: 100):

- (112) Son. A **do** i wullen daga
ell amb / i ell gos marxar
‘Ell ha marxat amb el seu gos’ / ‘Ell i el seu gos han marxat’

Man. Tubaaboo **niŋ** seefoo diyamu-ta
 europeu amb/i cap parlar+PRED.
 ‘L’europeu i el cap han parlat’ / ‘L’europeu ha parlat amb el cap’

La coordinació de frases molt sovint es fa sense conjunció, com en moltes altres llengües d’Àfrica. Quan el subjecte i els predicatius de les dues frases coordinades coincideixen, sol desaparèixer el segon subjecte i el segon predicatiu i, en canvi, s’introdueix la segona frase amb un predicatiu especial. A (113) tenim exemples de coordinades copulatives (Girier, 1996: 116 i Creissels, 1983: 148):¹⁹

(113) Son. A yige **nan** daga
 ell menjar PRED. marxar
 ‘Ell ha menjat i ha marxat’

Man. I wuli-ta ∅ i taa-ta
 ells aixecar+PRED. ells marxar+PRED.
 ‘Els es van aixecar i van marxar’
 I wuli-ta ∅ **ka** taa
 ells aixecar+PRED. PRED. marxar
 ‘Els es van aixecar i van marxar’

L’absència d’un nexa equivalent a la nostra conjunció *i* en la coordinació de frases fa que sovint aquests parlants no el facin servir en català:

(114) un noi borratxo li va gafar ∅ li va dir
 després va caminant ∅ va veure un gat

---

¹⁹ Quan es coordinen dues frases, el soninké pot fer servir la conjunció *xa*, però aleshores s’hi introdueix un cert valor d’oposició. Aquesta conjunció no encapçala la frase sinó que apareix en segon lloc (Girier, 1996: 115):

(i) A yige, a **xa** daga
 ell menjar ell CONJ marxar
 ‘Ell ha menjat i (després, sorprenentment) ha marxat’

Si la relació entre els dos termes és disjuntiva, es poden enllaçar amb elements com *ma* o *wolla* en soninké i *warante* en mandinga, els equivalents a la nostra conjunció *o* (Girier, 1996: 115, Diagona, 1995: 176 i PCD: ‘warante’, Creissels, 1983: 180-181):

- (115) Son. a. An ra wa guubene teye **ma** nooge
 tu poder PRED. girar dreta o esquerra
 ‘Pots girar a la dreta o a l’esquerra’
- b. An na a riti n ke da **wolla** Henda
 tu PRED. ell portar jo DEM.EMF. per.a o Henda
 ‘El portaràs per a mi o per a la Henda’
- c. An na a wutu **wolla** an na a wara?
 tu PRED. ell agafar o tu PRED. ell deixar
 ‘L’agafes o el deixes?’
- Man. a. Ñiŋ taa **warante** ñiŋ
 aquest agafar o aquest
 ‘Agafa això o això’
- b. A kiliŋ ne naa-ta **fo** a niŋ moo kote le mu?
 ell sol EMF. venir+PRED. o ell amb/i persona altre EMF. PRED.
 ‘Ha vingut sol o és amb una altra persona?’

Les frases adversatives es poden introduir per una conjunció, que en mandinga és *bari* i en soninké *xa* (PCD: ‘bari’ i M. Camara, comunicació personal):

- (116) Man. N lafi-ta taala Banjul le **bari** n maŋ kodoo soto
 jo voler+PRED. anar+PRED. Banjul EMF. però jo PRED.NEG. diners tenir
 ‘Vull anar a Banjul però no tinc diners’
- Son. I ri **xa** yugo ke ma sefe
 ells venir però home DEM. PRED.NEG. parlar
 ‘Ells han vingut, però l’home no ha parlat’

2.3.9.2. La subordinació

2.3.9.2.1. Les completives

Les oracions completives, és a dir, aquelles que fan de subjecte o de complement directe o regit del verb principal, en català s'introdueixen o bé per la conjunció *que* (*M'agrada **que** cantis, Vull **que** vinguis*) o bé contenen un verb en infinitiu (*M'agrada cantar, Vull venir*). En soninké i en mandinga existeixen diverses estratègies per a la formació d'aquestes frases. A continuació n'exemplifiquem algunes.

Sovint, com a (117), no apareix cap nexa especial però hi ha el predicatiu de subordinació *na* (soninké) o la forma sufixada *-la* (mandinga). Notem que aquestes subordinades de complement directe apareixen darrere del verb principal, contràriament al que passa amb els complements directes nominals, que precedeixen el verb (Diagana, 1995: 455 i Creissels, 1983: 147):

- (117) Son. A ti [Ø o   **na**   a riti   ]
          ell dir   nosaltres PRED.SUB. ell emportar-se
          ‘Ha dit que nosaltres ens l'emportéssim / d'emportar-nos-el’
- Man. A lafi-ta   [Ø ñiŋ   sunkutoo futuu-**la**   ]
          jo voler+PRED.   aquest noia   casar-se.amb+PRED.SUB.
          ‘Vull casar-me amb aquesta noia’

Les subordinades completives del mandinga també poden estar introduïdes per la partícula d'enllaç *ka*, que fa la funció d'una conjunció. El significat de les frases és el mateix que als exemples anteriors (Creissels, 1983: 147):

- (118) Man. N lafi-ta   [**ka**   ñiŋ   sunkutoo futuu   ]
          jo voler+PRED. SUB. aquest noia   casar-se.amb
          ‘Vull casar-me amb aquesta noia’

Altres vegades, el verb principal està precedit pel pronom de tercera persona singular, *a* tant en soninké com en mandinga, que ocupa la posició de complement

directe; és una mena de pronom que anticipa la subordinada que apareix a continuació, com si en català diguéssim *Jo ho penso que hem arribat* (Diagana, 1995: 455 i Creissels, 1983: 113):

(119) Son. N da a simma [Ø o kiñe]
 jo PRED. ell pensar nosaltres arribar
 ‘Jo penso que nosaltres hem arribat’

Man. A fo dindiño ye [Ø a ye n batu jaŋ]
 ell dir nen a ell PRED. jo esperar aquí
 ‘Digues al nen que m’espero aquí’

Com en altres llengües africanes, el soninké i el mandinga també poden fer servir una partícula de subordinació, *ti* i *ko*, respectivament, que són una gramaticalització del verb *dir*. A (120) podem veure frases en què *ti* i *ko* tenen el valor del verb *dir*, i a (121) frases en què actuen com una partícula de subordinació (Diagana, 1995: 449 i PCD: ‘ko (v.)’):

(120) Son. A ti [Ø a da taalibe kita]
 ell dir ell PRED. estudiant rebre
 ‘Ha dit que ha rebut un estudiant’

Man. Sataŋ ko muŋ ?
 Satan dir què
 ‘Què va dir Satan?’

(121) Son. A lahi [Ø a koyini o yi ya [ti i ra-wa-yi wurunu]]
 ell voler ell mostrar nosaltres a EMF. SUB. REF. poder córrer
 ‘Vol mostrar-nos que pot córrer’

Man. A ye n joabi [ko a maŋ a loŋ]
 ell PRED. jo respondre SUB. ell PRED.NEG. ell sabia
 ‘M’ha respost que no ho sabia’

Aṅ **ga** na ri debe di aṅ muñini ya
tu PRED.POT. PRED. venir poble a tu tenir.paciència EMF.
'Si tu arribes a un poble has de tenir paciència'

Man. **Niṅ** Basiru ye booroo miṅ a be kendeயaa la le
si Basiru PRED. medicina beu ell PRED. curar-se SUB. EMF.
'Si en Basiru beu la medicina es curarà'

A (123) tenim exemples de subordinades temporals introduïdes per conjuncions (Diagana, 1995: 441 i PCD: 'tabaloo'):

(123) Son. I daga **katta** wuron ga roono
ells marxar abans.que nit PRED. entrar
'Han marxat abans que es fes de nit'

Man. **Biriṅ** tabaloo kuma-ta moolu taa-ta Jaamaṅo to
quan timbal sonar+PRED. persones anar+PRED. mesquita a
'Quan el timbal va sonar, la gent va anar a la mesquita'

Finalment, a (124) hem il·lustrat la subordinació final amb un exemple del soninké, amb la conjunció *ma* (Diagana, 1995: 443):

(124) Son. Xa tiṅto **ma** xa wa a walla
vosaltres acostar-se perquè vosaltres PRED. ell veure
'Acosteu-vos per veure'!

2.3.9.2.3. *Les frases relatives*

La construcció de les frases relatives tal com es fa en català, amb el desplaçament del relatiu al davant de la frase, és impossible en soninké a causa de la rigidesa del seu ordre sintàctic. Vegem primer què fem en català:

(125) L'home [tu has vist ~~l'home~~] ha vingut. → L'home que tu has vist ha vingut

Inserim la frase subordinada a dintre de la principal, concretament, a la dreta del nom que modifica (l'antecedent del pronom relatiu). A la frase subordinada, el pronom *que* ocupa la posició que ocuparia el sintagma si la frase no fos subordinada: en aquest cas, ho hem representat ratllant *l'home*, que fa de complement directe. En català, però, els pronoms relatius, com els interrogatius, han d'aparèixer al davant de la frase i, així, hem de desplaçar el relatiu al començament de la subordinada.

En soninké, com en moltes altres llengües africanes,²¹ les coses són força diferents. La frase principal i la subordinada es juxtaposen i la relativa va al davant. A la relativa, que inclou el quasi-predicatiu o marca de subordinació *ga*, hi apareix l'adjectiu relatiu *be* que acompanya el nom (Girier, 1996: 126 i Diagona, 1995: 468):

- (126) a. [An *ga* da [yugo **be**] wari], a ri.
 tu QP. PRED. home REL. veure, ell venir
 'L'home que has vist ha vingut'
- b. [[Yitte ke **be**] **ga** xenu], a dinkan ya ni
 arbre DEM. REL. QP. caure ell enorme EMF. PRED.
 'L'arbre que ha caigut és enorme'

Com es pot veure a (126), a la principal, la segona part de la frase, hi apareix un pronom personal (*a* 'ell') que correspon al sintagma format pel nom i l'adjectiu relatiu (*yugo be* i *yitte ke be*, en aquests exemples).

En mandinga, hi ha una construcció paral·lela a la del soninké, tal com es pot veure en els exemples de (127), on el relatiu apareix postposat al nom a la primera frase i on la frase principal està situada al darrere de la relativa i conté un pronom de represa que representa el sintagma relatiu de la frase anterior (Creissels, 1983: 193):

²¹ Per a més informació sobre aquest tema, vg. Creissels (2000: 255-257).

- (127) a. [[Purtukeesi foloolu **mennu**] naata], **i** ka jonsaño ke
portuguesos primers REL. venir+PRED. ells PRED. comerç.d'esclaus fer
'Els primers portuguesos que van venir feien comerç d'esclaus'
- b. [[N ka [ñiŋ juluŋ **meŋ**] kosi teŋ], n ŋa **a** moyi
jo PRED. aquest música REL. tocar així jo PRED. ell aprendre
n faamaa le la
jo pare EMF. POST.
'He après del meu pare aquesta música que toco així'

En mandinga també és possible que la frase relativa aparegui juxtaposada al darrere de la principal, com a (128) (Creissels, 1983: 194):

- (128) Wo tumoo **jio** buka nte dasa , [n be [**meŋ**] min-na]
aquell moment aigua PRED.NEG. jo+EMF. falta jo PRED. REL. beure
'En aquell moment l'aigua que pogués beure no em faltava'
'En aquell moment no em faltava aigua que pogués beure / per beure'

En aquest cas, el relatiu ha aparegut sense el nom, que ja surt a la frase principal i que pot fer d'antecedent, i a la subordinada no hi ha cap pronom de represa. Notem, però, que en cap cas la subordinada de relatiu no se situa just al costat de l'antecedent, tallant la principal en dues parts, com fem en català quan l'antecedent no és indefinit (*l'aigua [que podia beure] no em faltava*).

Un dels errors més freqüents en la parla catalana de les comunitats soninké i mandinga és la construcció de frases subordinades completives sense cap partícula d'enllaç, cosa que, com hem dit, és habitual en les seves llengües, però també hem observat casos en què es fa un ús excessiu de la conjunció *que*, que apareix com a introductora de la subordinada i torna a aparèixer després del subjecte d'aquesta frase:

- (129) a. diu ∅ si me porto molt bé aniré a una excursió que → ∅
[si tu ets el porter, què has de fer?]
- mirar ∅ parar de → ∅

social, perquè són paraules que reflecteixen directament l'estructuració de la família, els membres de la qual cal distingir clarament segons el sexe, l'edat i les relacions amb altres membres, perquè tenen funcions i posicions diferents dintre de la família. A continuació donem una llista de termes en català i les correspondències amb les paraules del soninké i del mandinga. Com es pot observar, per a una paraula nostra poden existir-ne diverses en les altres llengües (Girier (1996: 181-184), Diagana (1995: 88-91 i 97-99) i D. Creissels, comunicació personal):

català	soninké	mandinga
pare	faaba / faabe (respecte)	faamaa
mare	ma / saaxe (respecte)	baa
pares (pare, mare)	saarano	koomankoo / wuluulaa
fill	ren-yugo	dinkee
filla	ren-yaxare	dinmusoo
fill (fills o filles)	renme	diño / baadiño
marit	kiina / kiine (respecte)	keemaa
esposa	yaqqe	musoo
co-esposa	teyinne	siinaa
germà o germana gran	gida	kotoo
germà o germana petit	xoxone	doomaa
germà gran	gida-yugo	kotookee
germà petit	xoxona-yugo	dookee
germana gran	gida-yaxare	kotoomusoo
germana petita	xoxona-yaxare	doomusoo
oncle (germà gran de la mare)	kaawu xoore, neega xoore	bariñ
oncle (germà petit de la mare)	kaawu buccine neega buccine	bariñ

oncle (germà gran del pare)	faaba-xoore	faa
oncle (germà petit del pare)	faaba-tugunne	fanding
tia (germana o co-esposa gran de la mare)	ma-xoore	bandiŋ
tia (germana o co-esposa petita de la mare)	ma-tugunne	bandiŋ
tia (germana del pare)	baayi / faaxari	binki
nebot, neboda	kaawullenme / neegallenme	barindiŋo
cosí, cosina	kallengora	sanawoo
home de la família de la dona (sogre, cunyat, gendre)	kallu-yugo	bitankewo
dona de la família de la dona (sogra, cunyada)	kallu-yaxare	bitanmusoo
avi	kisima	mamakee
àvia	maama	mamamusoo
nét, néta	kisimare	mamariŋo

2.4.2. ELS TERMES DE COLORS

Els mots que es fan servir per designar els colors també poden variar molt d'una llengua a una altra. No ens referim, evidentment, als noms concrets que reben, sinó a quants n'hi ha i com s'han format. És ben sabut que no totes les llengües del món tenen els mateixos termes bàsics per designar els colors. Entenem per bàsics aquells que són molt simples, que són propis de la llengua i no préstecs d'altres llengües i que no designen un objecte que és d'aquell color (en aquest sentit, *taronja*, per exemple, no seria un terme bàsic de color del català, perquè correspon al nom d'una fruita d'aquest color i és d'aquí d'on ha sortit el nom del color; sí que ho serien, en canvi, *blanc* o *groc*). Les llengües del món tenen entre dos i onze o dotze termes bàsics de colors. Això fa que no totes les comunitats lingüístiques segmentin la gamma cromàtica de la

mateixa manera. Un exemple que ens pot ser proper: l'italià distingeix dos colors per al que nosaltres denominem *blau*: el *blu* i l'*azzurro*. I per a ells són tan diferents com ho poden ser per a nosaltres el groc i el vermell. No és que nosaltres no puguem fer referència a aquests dos blaus, però ho hem de fer amb termes “no bàsics”: *blau marí* / *blau fosc* (‘blu’) i *blau cel* o *blau clar* (‘azzurro’). Sembla que les llengües que ara ens ocupen tenen tres termes bàsics, que correspondrien als nostres *blanc*, *negre* i *vermell* (si una llengua només té tres termes bàsics, és molt probable que tingui aquests tres). Els altres termes per als colors s’han adaptat de termes d’altres llengües o s’han creat per un procés de composició o bé es fa servir una paraula que designa un objecte d’aquell color (com nosaltres amb *taronja*, *rosa*, etc.). A continuació donem alguns termes de color en soninké i en mandinga i expliquem breument com s’han creat:

català	soninké	mandinga
blanc	xulle	koyi
negre	binne	fiŋ
vermell	dunbe	wulee
groc	makkajinma	netemunku
verd	mollojinma	jambakere
blau	bula	buluu
marró		potobala / kuruu-jii
gris		seebaloo

Els termes per referir-se al blanc, al negre i al vermell són termes bàsics en totes dues llengües. Els termes per a *blau*, *bula* en soninké i *buluu* en mandinga, són préstecs del francès *bleu* o de l’anglès *blue*. Pel que fa als termes per a *groc* i per a *verd*, en totes dues llengües s’han format per composició a partir de dos noms:

- (132) Son. makka + jin + ma
 blat.de.moro aigua SUF.
 lit. “com el suc de blat de moro” = ‘groc’
- mollo + jin + ma
 mongeta.tendra aigua SUF.
 lit. “com el suc de mongeta tendra” = ‘verd’

Man. nete + munku
nére farina
lit: “farina de nére” = ‘groc’

jamba + kere
opi fresc
lit: “opi fresc” = ‘verd’

Els mots que designen el color marró i el color gris en mandinga, respectivament *potobala* i *seebaloo*, s’han format a partir de les arrels *poto* ‘fang’ i *see* ‘cendra’ amb l’adjunció del sufix *-baloo* que indica, aproximadament, ‘com’: marró = ‘com el fang’ i gris = ‘com la cendra’.

2.4.3. ELS NOMS DE PERSONA

Segons Girier (1996), en soninké (i sembla que en mandinga també), les persones tenen un nom que dóna el morabit, l’autoritat religiosa local. És el nom religiós, que només es farà servir per a invocacions benèfiques o malèfiques. Aquest nom, però, acostuma a ser secret per a la resta de les persones externes a la família. El pare i la mare donen dos noms al fill, un cada un, i aquests dos noms es fan servir indistintament durant la infantesa, fins que, a l’edat adulta, és possible que l’ús faci que un dels dos acabi essent el que realment identifica la persona, o que es continuïn fent servir els dos noms. També és freqüent que la persona tingui un sobrenom que reflecteixi algun tret de la seva personalitat, de manera que els tres noms poden coexistir. Una mateixa persona pot ser anomenada d’una manera per la família materna, d’una altra per la paterna i d’una altra pels companys o amics. De vegades, aquests noms no coincideixen amb els registrats oficialment a l’administració, tot i que cada vegada més sovint el nom “legal” s’afegeix al nom o als noms que fa servir la persona per identificar-se.

Una altra cosa important relacionada amb els noms de persones que s’ha de tenir en compte és que les persones no poden pronunciar els noms dels pares ni els dels sogres i les dones tampoc no poden pronunciar el nom del marit. Tampoc no poden dir

el nom dels homònims d'aquestes persones respectades. Això els obliga a fer servir altres noms que no siguin el més habitual o bé a dir *papa* a qualsevol homònim del pare, encara que sigui un noi jove. Per a més detalls, vg. Girier (1996: 190-193).

En el cas del soninké, tradicionalment el fills reben un nom determinat en funció del seu ordre de naixement. A continuació en donem alguns:

(133)	fill	filla
primer	Manmadu / Sooma	Faatumaata / Sira
segon	Sanba	Xunba
tercer	Denba	Fenda
quart	Paate	Takko
cinquè	Yoro	Tekki
sisè	Daabi	Ñaatu

També hi ha noms que poden ser tant per a homes com per a dones: *Saajo*, *Dalla* o *Hadama*, tot i ser bàsicament masculins, també els poden portar una dona.

2.4.4. ELS MESOS DE L'ANY I LES ESTACIONS²²

Com es pot veure en el vocabulari, no hem inclòs els mesos de l'any ni les nostres estacions (*primavera*, *estiu*, *tardor* i *hivern*). Això és perquè en la tradició d'aquestes cultures aquests termes no existeixen en el mateix sentit que els fem servir nosaltres. Les èpoques de l'any es designen amb termes que fan referència a les diverses activitats agrícoles que són pròpies d'aquell període. Els termes que es fan servir per referir-se al mes lunar són *karoo* en mandinga i *xaso* en soninké, les mateixes paraules amb què designen la lluna. Quan necessiten parlar dels mesos en el mateix sentit que ho fem nosaltres, recorren al sistema àrab o a l'europeu. Pel que fa al sistema àrab, són molt pocs els parlants que saben tots els noms; en general només coneixen aquells en què hi ha alguna celebració religiosa important. Els noms dels mesos europeus són préstecs més o menys adaptats al seu sistema lingüístic.

---

²² Devem tota aquesta informació al professor Creissels (comunicació personal).

Quant a les estacions de l'any, tampoc no hi ha els equivalents a les nostres perquè el clima d'aquests països és molt diferent del d'aquí. L'any es divideix bàsicament en dues estacions, la humida (*samaa*, en mandinga), aproximadament de maig a setembre, i la seca (*tilikandi*, en mandinga), la resta de l'any.

Finalment, una nota sobre les dates i les hores. Quan s'hi han de referir, simplement fan servir l'expressió en francès o en anglès enmig de la frase en la seva llengua. En general els parlants tenen moltes dificultats a traduir aquestes expressions a la seva llengua.

2.4.5. ALGUNS ERRORS LÈXICS

Tot seguit presentem alguns errors lèxics que hem detectat d'una manera més o menys sistemàtica en els nostres informants.

a) **anar / venir**

Es pot trobar una alternança en l'ús dels verbs catalans *anar* i *venir*, tot i que en les llengües d'origen també corresponen a dos verbs diferents. Podria ser que l'ús dels dos verbs no coincidís amb el que en fem en català, de la mateixa manera que hi ha discrepàncies entre l'*anar* i *venir* català i el *ir* i *venir* castellà:

(134) i després s'emborratxa i ve a la seva casa

b) **dir / parlar**

Es dona sovint l'ús de *dir* per *parlar*, especialment quan el complement fa referència a una llengua. Notem també que el complement apareix sense preposició, com si fos un complement directe:

(135) el meu pare me **diu** mandinga
pos li **dic** castellà

Podria ser que aquest problema estigués relacionat amb una distribució diferent de la nostra dels verbs de parla (*dir, parlar, explicar, etc.*).

c) saber / conèixer

És freqüent l'ús del verb *saber* on nosaltres fariem servir *conèixer* (*una persona*). En aquest cas les llengües d'origen tenen un sol verb (com l'anglès *to know*): *tu* (son.) i *loŋ* (man.):

- (136) els xicots quan tenien que **saber** el seu pare i la seva mare...
jo tampoc **sé** la teva mare
el **saps**?

d) ensenyar / presentar – fer conèixer

Hem observat algun cas en què es fa servir el verb *ensenyar* per *presentar* o *fer conèixer*:

- (137) li va **ensenyar** el seu pare

e) posar-se / tornar-se

Aquests dos verbs del català indiquen el canvi d'un estat a un altre en un subjecte, però *posar-se* indica un canvi que, en principi, és transitori (*s'ha posat vermell*), mentre que amb el verb *tornar-se* s'indiquen canvis més duradors (*s'ha tornat cec*). Com es pot veure, en la mostra que tenim, se substitueix el verb *posar-se* per *tornar-se* quan s'indica un canvi d'estat:

- (138) i es va **posar** boja la xicota

3. RESUM DE QÜESTIONS GRAMATICALS PROBLEMÀTIQUES

En aquest apartat recollim la llista dels errors gramaticals que hem detectat en els parlants del soninké i del mandinga que parlen català. Els classifiquem en tres apartats: fonètica, morfologia i sintaxi i hi afegim la referència de l'apartat en què es pot trobar més informació.

3.1. FONÈTICA

- Dificultats a l'hora de distingir les fricatives sordes de les sonores (§ 2.1.2):

(139)   co[z]a → co[s]a
                  mu[z]ulmà → mu[s]ulmà

- Dificultats per pronunciar les consonants palatals (§ 2.1.2):

(140)   [ʒ]ermà → [j]ermà
                  verme[ʎ]es → verme[j]es

- Simplificació de les síl·labes a CV CV elidint consonants o inserint una vocal entre dues consonants seguides (§ 2.1.3):

(141) ma – **drid**   →   ma – **dí**
      pa – la – **bro** - tes   →   pa – la – **bo** – tes
      des – **prés**   →   **de** – **pé**
      m'a – **gra** – da   →   ma – **ga** – **ra** – da
      són   →   so – **no**

3.2. MORFOLOGIA

3.2.1. FLEXIÓ NOMINAL

- Dificultats a l'hora d'assignar gènere als noms catalans i de fer la concordança amb els determinants i els adjectius (§ 2.2.2.1.1):

(142) **el** mà fem. → masc.

els orelles

el meu cosina

un regadora

aquest (...) és la Jawa

la timbre masc. → fem.

la meva idioma

una cotxe

aquesta nen

- Dificultats a l'hora d'afegir el morfema de plural a tots els elements que l'haurien de tenir (§ 2.2.2.1.2.)

(143) Son. [un concurs] de **pastís**

unes **cosa** vermelles

un animals

fa moltes **baralla**

nen petits

el meu sabates

3.2.2. FLEXIÓ VERBAL

- Dificultats per utilitzar els morfemes de flexió i els auxiliars de les formes verbals. De vegades no n'afegeixen cap i de vegades fan servir un morfema equivocant (§ 2.2.2.2.3.2.):

(144) primer cur+∅ nosaltres	‘correm’
els nens li vare+∅ fer mal	‘varen’
la meva mare va creixut	‘ ha crescut’
en una excursió m’he portat malament	‘em vaig portar’
[què feies allà a l’escola?] – estudiant	‘estudiar’ / ‘estudiava’ / estava estudiant)

3.2.3. PARTS DE L'ORACIÓ

- Elisió freqüent de l'article (§ 2.2.2.1.3):

(145) m’agrada ∅ hambluguesa amb patata
a mi no m’agrada ∅ porc
∅ meu pare també té un cavall

- Absència o ús inadequat dels pronoms febles (§ 2.2.2.1.5.1):

(146) m’agradava donar ∅ fulles	li → ∅
l’he tirat una pedra	li → el
jo no ∅ tinc	en → ∅
la meva germana sí que ∅ ha anat	hi → ∅

- Dificultats en l’ús de les preposicions. És freqüent l’elisió, la inserció inadequada o el canvi de preposicions (§ 2.3.1.2.2):

(147) s’estava amagant ∅ el llop	de → ∅
va dir ∅ la seva mare que tenia una xicota	a → ∅
el país és de Gàmbia	∅ → de
després van a ser amics	∅ → a
[com anaves?] vestit... amb mar	de → amb

4. VOCABULARIS CATALÀ – SONINKÉ / SONINKÉ – CATALÀ I CATALÀ – MANDINGA / MANDINGA - CATALÀ

Aquests breus vocabularis inclouen les paraules d'ús més freqüent i algunes altres de més específiques relacionades amb l'àmbit educatiu i escolar. També hi hem incorporat algunes de les fórmules de cortesia més usuals. Les entrades catalanes del vocabulari català – soninké i del català – mandinga hi apareixen per ordre alfabètic i tenen la categoria gramatical especificada en cursiva al costat. Les paraules del soninké i del mandinga, en canvi, en la part inversa, no les hem marcades categorialment. A continuació donem la llista d'abreviatures i algunes observacions sobre les indicacions categorials que hem fet servir:

adj.	adjectiu
adv.	adverbi
conj.	conjunció
imperf.	imperfectiu
intr.	intransitiu
n.	nom
perf.	perfectiu
prep.	preposició
pl.	plural
pron.	pronom / pronominal
sg.	singular
tr.	transitiu
v.	verb

Els noms catalans sempre hi apareixen en la forma singular. Si el nom pot tenir una forma masculina i una de femenina, a la part català – soninké o català – mandinga, donem la forma masculina si en aquestes llengües totes dues són idèntiques o si la femenina es forma adjuntant al masculí la paraula corresponent a *dona*. Si en soninké o en mandinga són diferents, cada una té una entrada diferent. Els noms del soninké són entrats en la forma indefinida i els mandingues, en la definida.

En el cas dels adjectius catalans, s'introdueixen sempre en la forma masculina singular. La forma corresponent en les altres dues llengües equival tant a la forma masculina com a la femenina del català, ja que no tenen flexió de gènere. Els adjectius qualificatius del mandinga són entrats en la forma morfològicament més simple.

Les etiquetes categorials *adv./prep.* es refereixen tant als adverbis i preposicions pròpiament dits, com a les anomenades locucions adverbials o preposicionals. Les formes corresponents del soninké i del mandinga acostumen a ser les mateixes tant per al nostre ús adverbial com per al preposicional, però en aquest últim cas, en aquestes llengües apareixen com a postposicions. A la part català – soninké / mandinga, això ho especifiquem amb tres punts suspensius entre parèntesis davant de la forma soninké o mandinga.

Pel que fa als verbs del soninké, a la part català – soninké només hem donat la forma perfectiva i la imperfectiva (en aquest ordre) quan la imperfectiva no es formava pel sistema regular d'adjuntar una [n] seguida de l'última vocal de l'arrel. Aquestes formes estan separades per una ratlla inclinada (/). En els altres casos, només donem la forma perfectiva. A la part soninké – català, només hem donat entrades diferents per a cada una de les dues formes quan la imperfectiva no era previsible i en l'ordenació alfabètica no quedava immediatament davant o darrere de la perfectiva. Al costat de la traducció catalana hem marcat el valor aspectual de la forma verbal soninké entre parèntesis. Com abans, en els altres casos només hem entrat la forma perfectiva.

Quant a les formes transitives i intransitives dels verbs del soninké, a la part català – soninké les hem entrades separades per una ratlla vertical (|) i hem indicat al costat i entre parèntesis el valor de transitivitat. A la part soninké – català, en canvi, hem inclòs les dues formes com a entrades diferents i hem marcat la transitivitat entre parèntesis al costat de la traducció catalana.

Quan la paraula pot tenir més d'un valor semàntic o gramatical, sempre que ens ha estat possible hem fet notar a quin sentit correspon l'equivalent que oferim de l'altra llengua. Així, quan partim del català, hem anotat al costat de la forma soninké o mandinga una indicació referida al sentit del mot català, entre parèntesis i amb rodona, que ajuda a identificar el valor corresponent. Aquesta indicació pot ser de diversos

tipus: un hiperònim, un sinònim, un mot semànticament relacionat, un possible complement, o una categoria gramatical. En el vocabulari soninké/mandinga – català, aquestes indicacions, com les que fan referència a l'aspecte i la transitivitat del verb, les hem donades al costat de la traducció catalana.

Quan donem més d'un equivalent per a un mot, si cada forma correspon a un sentit diferent, els hem separat mitjançant una ratlla vertical (|) i hem delimitat el sentit amb algun dels recursos que acabem de citar. Si creiem que es tracta de mots sinònims o aproximadament sinònims, els hem separat amb una coma (,).

Quan un mot soninké o mandinga ha estat tractat específicament en alguna part del capítol 2 (*Descripció gramatical*), hem citat, al costat de la traducció i entre claudàtors, l'apartat on s'hi fa referència. En alguns casos de noms de parentiu que tenen moltes correspondències diferents en soninké o en mandinga, a la part que parteix del català no n'hem donat cap traducció i simplement hem fet referència a l'apartat corresponent; en la part que parteix del soninké o del mandinga tampoc no hem entrat les paraules soninkés o mandingues corresponents.

4.1. CATALÀ – SONINKÉ

abraçar <i>v.</i>	sugu
abans <i>adv./prep.</i>	katta, saaso (...) kaane
acabar <i>v.</i>	ñame/ñama (tr.) daguta (intr.)
acceptar <i>v.</i>	duŋe, due
acompanyar <i>v.</i>	tunsi
adéu!	n daga! an na i kuuñi (resposta a la salutació)
adreça <i>n.</i>	dingira
agafar <i>v.</i>	raga (atrapar) wutu/wuttu (prendre)
agradar <i>v.</i>	xanu/xanna, mulla
agrair <i>v.</i>	maama
ahir <i>adv.</i>	daaru
aigua <i>n.</i>	ji
aire <i>n.</i>	fanke
així <i>adv.</i>	xoyi, kundu
això <i>pron.</i>	ke [§ 2.2.2.1.5.2]
ajudar <i>v.</i>	deema
allà <i>adv.</i>	doono, dooke
allò <i>pron.</i>	ken
alumne <i>n.</i>	xarallenma, xaranjaana (estudiant)
amagar-se <i>v.</i>	muxu/muqqu
amic <i>n.</i>	xana
anar <i>v.</i>	daga, telle
animal <i>n.</i>	fomuume
any <i>n.</i>	siine
aprendre <i>v.</i>	seera
aqueix <i>adj./pron.</i>	ken [§ 2.2.2.1.5.2]
aquell <i>adj./pron.</i>	kiteere [§ 2.2.2.1.5.2]
aquest <i>adj./pron.</i>	ke [§ 2.2.2.1.5.2]
aquí <i>adv.</i>	yere
ara <i>adv.</i>	saasa (en aquest moment) wacca (de seguida)

arbre <i>n.</i>	yitte
arribar <i>v.</i>	kiñe, joofe
arròs <i>n.</i>	maaro
assemblar-se <i>v.</i>	xawo
avi <i>n.</i>	kisima [§ 2.4.1]
àvia <i>n.</i>	maama [§ 2.4.1]
aviat <i>adv.</i>	fane (d'hora) karama (d'aquí a poc temps)
avió <i>n.</i>	abiyo, fuura-kanpinte
avui <i>adv.</i>	lenki
baixar <i>v.</i>	yanqa (intr.) yanqandi (tr.)
ballar <i>v.</i>	rege
barba <i>n.</i>	sinqe
barri <i>n.</i>	kunda
bé <i>adv.</i>	siri
beguda <i>n.</i>	minufo
benvinguda <i>n.</i>	bisimilla
benzina <i>n.</i>	sansi
beure <i>v.</i>	mini
bicicleta <i>n.</i>	mexensi
bitllet <i>n.</i>	paasi (tiquet)
blanc <i>adj./n.</i>	xulle
blat de moro <i>n.</i>	makka
blau <i>adj./n.</i>	bula
bo <i>adj.</i>	sire
boca <i>n.</i>	raqqe
boira <i>n.</i>	tebulle
bon dia!	an wuyi jamu! (primera salutació del matí), beeta! (altres salutacions del matí, kira (al migdia))! yawuri!, mba! (resposta)
bona nit!	sunka! yawuri!, mba! (resposta)
bona tarda!	lella! yawuri!, mba! (resposta)
bonic <i>adj.</i>	faranfare (persones), gomunte (coses)
botiga <i>n.</i>	butiki, saxa
braç <i>n.</i>	xuli kitte (braç + mà)

brusa <i>n.</i>	kamisoolu
brut <i>adj.</i>	mexente
bufar <i>v.</i>	fuute
buit <i>adj.</i>	duuro
buscar <i>v.</i>	muuru
butxaca <i>n.</i>	jiiba
cabell <i>n.</i>	yinte
cabra <i>n.</i>	sugo
cadira <i>n.</i>	taakaade
calcular <i>v.</i>	jaate
calent <i>adj.</i>	taye
callar <i>v.</i>	kuuru
calor <i>n.</i>	jabare
cama <i>n.</i>	karankare ta (cama + peu)
camí <i>n.</i>	kille
caminar <i>v.</i>	tere
camió <i>n.</i>	moto-xoore
camisa <i>n.</i>	doroke
camp <i>n.</i>	gunne (fora ciutat), te (de conreu)
cançó <i>n.</i>	suuge
cansar-se <i>v.</i>	tanpi
cantar <i>v.</i>	suugu
canviar <i>v.</i>	ñaxami/ñaxanmi
cap <i>n.</i>	yinme (testa) kama (patró)
cara <i>n.</i>	yeeso, giya
caramel <i>n.</i>	tankali
carn <i>n.</i>	tiye (aliment)
carrer <i>n.</i>	kille
carretera <i>n.</i>	mobilin-kille
carta <i>n.</i>	bataaxe
casa <i>n.</i>	ka
casament <i>n.</i>	ñaxa (boda)
casar-se <i>v.</i>	yaxi
caure <i>v.</i>	xenu/xenne

cavall <i>n.</i>	si
cel <i>n.</i>	kanmu (firmament)
cendra <i>n.</i>	xame
cereal <i>n.</i>	yille
cinc <i>adj./pron.</i>	karagi (adj.) karago (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
ciutat <i>n.</i>	debi-xoore
claror <i>n.</i>	xuraye
clau <i>n.</i>	xarallenme (per obrir)
cobrir <i>v.</i>	taxa
co-esposa <i>n.</i>	teyinne [§ 2.4.1]
cognom <i>n.</i>	janmu
coll <i>n.</i>	xanne
color <i>n.</i>	noone
com? <i>adv.</i>	(...) kan moxo?
com estàs?	an moxo?
com et dius?	an toxo? (nom) janmu diima? (cognom)
començar <i>v.</i>	joppa (tr.) joppe (intr.)
company <i>n.</i>	kappallenma, tarallenma
comprar <i>v.</i>	xobo
conduir <i>v.</i>	wurundi (un vehicle)
conèixer <i>v.</i>	tu/tu
conill <i>n.</i>	kanjaane
construir <i>v.</i>	taga
conte <i>n.</i>	xiisa
content <i>adj.</i>	ñaxalinte
cor <i>n.</i>	sondonme
córrer <i>v.</i>	wuru
cosa <i>n.</i>	fo
cosí <i>n.</i>	kallengora [§ 2.4.1]
cosir <i>v.</i>	lifi/lippi
costat <i>n.</i>	kaara
cotxe <i>n.</i>	mobili, woto
coure <i>v.</i>	moyi (intr.) moyindi (tr.)
cremar <i>v.</i>	biyi (intr.) biyindi (tr.)

cridar <i>v.</i>	xiri/xilli
cuina <i>n.</i>	sonronkompe, kinmu
cuinar <i>v.</i>	sore (intr.) soro (tr.)
cul <i>n.</i>	tinŋe
cullera <i>n.</i>	kuddu
cullereta <i>n.</i>	kuddullenme
curar <i>v.</i>	selle
curt <i>adj.</i>	deppe
cuscús <i>n.</i>	futo
d'acord!	ayiwa!
darrere <i>adv./prep.</i>	(...) falle
davant <i>adv./prep.</i>	(...) kaane
deixar <i>v.</i>	wara/walla, toxo/toqqo roxo (prestar)
demà <i>adv.</i>	xunbane
demanar <i>v.</i>	ñaaga
dent <i>n.</i>	kanbe
descansar <i>v.</i>	tuhuuma
després <i>adv./prep.</i>	(...) falle
despullar-se <i>v.</i>	boore
deu <i>pron./adj.</i>	tanmu (pron.) tanmi (adj.)
dia <i>n.</i>	koota
dibuix <i>n.</i>	netelinde
difícil <i>adj.</i>	xote
dijous <i>n.</i>	alaxamisa
dilluns <i>n.</i>	tenenŋe
dimarts <i>n.</i>	talaata
dimecres <i>n.</i>	araba
dinar <i>n.</i>	taraxatte
diners <i>n.</i>	xaalisi
dins <i>adv.</i>	noxondi
dir <i>v.</i>	ko, ti
discutir <i>v.</i>	masala/masalaŋa
dissabte <i>n.</i>	sibiti

dit <i>n.</i>	doronme
diumenge <i>n.</i>	alahadi
divendres <i>n.</i>	alijuma
document <i>n.</i>	kaayiti
dolç <i>adj.</i>	lije
dolent <i>adj.</i>	bure
dona <i>n.</i>	yaxare (femella de l'espècie humana) yaqqe (esposa) [§ 2.4.1]
donar <i>v.</i>	kini/kinni, kuyi
dormir <i>v.</i>	xenqe
dos <i>adj./pron.</i>	filli (adj.) fillo (pron.)
dreta <i>n.</i>	teye
drets <i>n.</i>	taqu
dur <i>adj.</i>	xote
durar <i>v.</i>	dalla
edat <i>n.</i>	saare-siino (any de naixement)
ell <i>pron.</i>	a [§ 2.2.2.1.5.1]
ells <i>pron.</i>	i [§ 2.2.2.1.5.1]
emigrar <i>v.</i>	ferego
encendre <i>v.</i>	kumu/kunmu
ensenyar <i>v.</i>	xaranjundi (transmetre coneixements) koyi (fer veure)
entendre <i>v.</i>	faamu
entrar <i>v.</i>	ro
enviar <i>v.</i>	xayi
escalfar <i>v.</i>	tawo
escola <i>n.</i>	lekolu
escoltar <i>v.</i>	terinka/tarinkana
escriure <i>v.</i>	safa
esmorzar <i>n.</i>	haccitaare
esperar <i>v.</i>	dugu/dukku (restar en un lloc)
esposa <i>n.</i>	yaqqe [§ 2.4.1]
esquena <i>n.</i>	kunke
esquerra <i>n.</i>	nooge

est <i>n.</i>	kinbakka
estació <i>n.</i>	lagaari (de vehicle)
estimar <i>v.</i>	xanu/mulla
estómac <i>n.</i>	kuuse
estranger <i>n.</i>	tuña (lloc)
estrella <i>n.</i>	saane
estudiar <i>v.</i>	xara/xaraa
factura <i>n.</i>	xobe-kaayiti, tugandi-kaayiti
faltar <i>v.</i>	konto
farina <i>n.</i>	jura
febre <i>n.</i>	tawoyi
feina <i>n.</i>	golle
feliç <i>adj.</i>	ñaxalinte
felicitat <i>n.</i>	xeeri
fer <i>v.</i>	ña/ñaña (resultat abstracte) dabari (resultat concret)
ferro <i>n.</i>	mexe
festa <i>n.</i>	ñaxa
fill <i>n.</i>	ren-yugo [§ 2.4.1]
filla <i>n.</i>	ren-yaxare [§ 2.4.1]
finestra <i>n.</i>	falanteere
flor <i>n.</i>	fuuge
foc <i>n.</i>	yinbe
fora <i>adv.</i>	sella
formiga <i>n.</i>	boroxoñille
fort <i>adj.</i>	xote
fosc <i>n.</i>	bite
fred <i>n./adj.</i>	mulle
front <i>n.</i>	teje
frontera <i>n.</i>	ginge
fulla <i>n.</i>	dere
fum <i>n.</i>	tiide
galta <i>n.</i>	xume
gallina <i>n.</i>	selin-yaxare

gana <i>n.</i>	dulle
ganivet <i>n.</i>	labo
gat <i>n.</i>	muusuune
genoll <i>n.</i>	xurungo
gent <i>n.</i>	sare
germà <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
germana <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
girar <i>v.</i>	guube
gos <i>n.</i>	wulle
got <i>n.</i>	weere, minufo
gràcies!	nawari!, gaccen ma an wari!
gran <i>adj.</i>	dinka (gros) xoore (important)
groc <i>adj./n.</i>	makkajinma
guardar <i>v.</i>	mara
guerra <i>n.</i>	kure
habitació <i>n.</i>	konpe
habitar <i>v.</i>	bire
haver-hi <i>v.</i>	[§ 2.3.3]
herba <i>n.</i>	sokke
home <i>n.</i>	yugo (mascle de l'espècie humana) kiina (marit) [§ 2.4.1]
hora <i>n.</i>	maxe
hospital <i>n.</i>	leppitaane
igual <i>adj.</i>	yekka
illa <i>n.</i>	dunde
jo <i>pron.</i>	n [§ 2.2.2.1.5.1]
joc <i>n.</i>	sange
jove <i>adj.</i>	bucce
jugar <i>v.</i>	sanga
lavabo <i>n.</i>	jooxe, sutura
llapis <i>n.</i>	xaliibe
llarg <i>adj.</i>	gille
llegir <i>v.</i>	xara/xaraa
llegum <i>n.</i>	foxaye

lleig <i>adj.</i>	ariñane
llençol <i>n.</i>	dara
llengua <i>n.</i>	neene (cos) xanne (coll, veu, llengua, idioma)
llet <i>n.</i>	xatti
lletra <i>n.</i>	harafe
llevar-se <i>v.</i>	giri/gilli
llibre <i>n.</i>	buki, liburu, kitaabe
lliçó <i>n.</i>	xaranje
llimona <i>n.</i>	lenburu-malacce
llit <i>n.</i>	saxa
lloc <i>n.</i>	noqqu
llogar <i>v.</i>	luwaase
llum <i>n.</i>	xura (agent físic) lanpa (aparell)
lluna <i>n.</i>	xaso
lluny <i>adv.</i>	laate
mà <i>n.</i>	kitte
mai <i>adv.</i>	abada
malaltia <i>n.</i>	watte
malament <i>adv.</i>	buru
manera <i>n.</i>	moxo
mar <i>n.</i>	geeji
mare <i>n.</i>	ma saaxe (respectuós) [§ 2.4.1]
marit <i>n.</i>	kiina kiine (respectuós) [§ 2.4.1]
massa <i>adv.</i>	buru
matar <i>v.</i>	kari
matí <i>n.</i>	suxuba
medicament <i>n.</i>	yitte
menjador <i>n.</i>	yigira
menjar <i>v.</i>	yige (intr.) yiga (tr.)
menjar <i>n.</i>	biraadi
mentida <i>n.</i>	gaare
mercat <i>n.</i>	saxa
mes <i>n.</i>	xaso

mestre <i>n.</i>	xaranjunda, xaranmoxo
metge <i>n.</i>	dogotooro, jaaranda
meu <i>adj.</i>	n [§ 2.2.2.1.5.1]
migdia <i>n.</i>	kinsiga
mirar <i>v.</i>	faayi
molt <i>adv.</i>	[§ 2.3.5] (intensiu)
molt <i>adj./adv.</i>	gabe (quantitat)
món <i>n.</i>	duna
morir <i>v.</i>	kara/kalla, bono/bonno
mort <i>n.</i>	kalle (oposat a vida) karinte (individu)
mosca <i>n.</i>	suwaane, siyane
mosquit <i>n.</i>	sirime
muntanya <i>n.</i>	gide
nas <i>n.</i>	nuxunme
nedar <i>v.</i>	xini/xinni
negre <i>adj./n.</i>	binne
néixer <i>v.</i>	saare
nen <i>n.</i>	lemine
nenà <i>n.</i>	xusunne
net <i>adj.</i>	labante
nét <i>n.</i>	kisimare [§ 2.4.1]
netejar <i>v.</i>	sella
nit <i>n.</i>	wuro
no <i>adv.</i>	ayi
noi <i>n.</i>	yaxanbaane
noia <i>n.</i>	yaxanne
nom <i>n.</i>	toxo (nom de fonts)
nombre <i>n.</i>	haqqe (quantitat)
nord <i>n.</i>	saaheli
nosaltres <i>pron.</i>	o [§ 2.2.2.1.5.1]
nostre <i>adj.</i>	o [§ 2.2.2.1.5.1]
nou <i>adj.</i>	kurunba (novell)
nou <i>adj./pron.</i>	kabi (adj.) kabu (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]

núvol <i>n.</i>	niiri, xaba
oblidar <i>v.</i>	mungu
obrir <i>v.</i>	wuñi
ocell <i>n.</i>	yeliqe
oest <i>n.</i>	kinxenna
oli <i>n.</i>	te, sirime
omplir <i>v.</i>	faga/fakka
on...? <i>adv.</i>	minna? (lloc) katta minna? (direcció)
oncle <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
orella <i>n.</i>	toro
os <i>n.</i>	xotte
ou <i>n.</i>	xabaane, yelle
pa <i>n.</i>	buuru
pagar <i>v.</i>	tuga
país <i>n.</i>	jamaane
pantalons <i>n.</i>	wuno
panxa <i>n.</i>	noxo
paper <i>n.</i>	kaayitti
paraula <i>n.</i>	digaame
pare <i>n.</i>	faaba faabe (respectuós) [§ 2.4.1]
parlar <i>v.</i>	sefe
passaport <i>n.</i>	paasoporo
passejar <i>v.</i>	yaala, yiile
patata <i>n.</i>	faatata
pau <i>n.</i>	jamu
pedra <i>n.</i>	kocce, gide (roca)
pegar <i>v.</i>	fenta, sanpa (bufetejar) katu/katta (colpejar)
peix <i>n.</i>	ñaxe
pell <i>n.</i>	fate
pensar <i>v.</i>	sinme
pentinar <i>v.</i>	senta
per què...?	manne ni?
perdó!	an haqqen toxo in da!

perdre <i>v.</i>	sanku
perquè <i>conj.</i>	baawo, barisa (causal) ma (final)
persona <i>n.</i>	sare
petit <i>adj.</i>	deppe, lamaane roxe (sense importància)
peu <i>n.</i>	ta
pilota <i>n.</i>	xooda
pintar <i>v.</i>	penti
pis <i>n.</i>	konpe (habitatge)
pissarra <i>n.</i>	wallaha-dinka
pit <i>n.</i>	gijinme
pits <i>n.</i>	konbe
plaça <i>n.</i>	bera
plat <i>n.</i>	pileti
plàtan <i>n.</i>	namaasa
platja <i>n.</i>	geejillaqqe
ple <i>adj.</i>	fakka
plorar <i>v.</i>	wu
pluja <i>n.</i>	kanme
poble <i>n.</i>	debe (població petita)
pobre <i>adj.</i>	kori
poc <i>adj./adv.</i>	fonne
poder <i>v.</i>	ra [§ 2.2.2.2.3.2]
policia <i>n.</i>	alikaati
pollastre <i>n.</i>	selinganma
por <i>n.</i>	kanu
porc <i>n.</i>	farin-giije
porta <i>n.</i>	baafe (batent) follaqqe (obertura)
portar <i>v.</i>	deni/denne (a un lloc diferent del de l'emissor) riti (al lloc de l'emissor)
posar <i>v.</i>	ro, taaxundi
posar-se al llit <i>v.</i>	saxu
preguntar <i>v.</i>	tirindi
preu <i>n.</i>	jonko
problema <i>n.</i>	fi

prohibir <i>v.</i>	kaba
prop <i>adv.</i>	tinte
propietari <i>n.</i>	jaatigi
pujar <i>v.</i>	sege (intr.) segendi (tr.)
quan...? <i>adv.</i>	(...) kan bire?
quant...? <i>adj.</i>	mannime?
quatre <i>adj./pron.</i>	naxati (adj.) naxato (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
què...? <i>pron.</i>	manne?
qui...? <i>pron.</i>	ko? (sg.) koonu? (pl.)
quin...? <i>adj.</i>	kan?
rata <i>n.</i>	gaja
rebre <i>v.</i>	kita (una persona)
recordar-se <i>v.</i>	xanta
refusar <i>v.</i>	bara/balla
religió <i>n.</i>	diina
rentar <i>v.</i>	wanqi
res <i>pron.</i>	fofo, xafu
resar <i>v.</i>	salli
respectar <i>v.</i>	daro
respondre <i>v.</i>	jaabi
ric <i>adj.</i>	banna
riu <i>n.</i>	fanje
riure <i>v.</i>	soyi
sabata <i>n.</i>	teppu
saber <i>v.</i>	tu/tu
saber greu <i>v.</i>	nimisi
sabó <i>n.</i>	saabune
sal <i>n.</i>	sappe
saltar <i>v.</i>	bonte
saludar <i>v.</i>	kuuñi
salut <i>n.</i>	saha
sang <i>n.</i>	fore
sempre <i>adv.</i>	waxati su

sentir <i>v.</i>	mugu/mukku (oir)
ser <i>v.</i>	[§ 2.2.2.2.3.1 i 2.3.3]
set <i>n.</i>	daqqu (assedegament)
set <i>adj./pron.</i>	ñeri (adj.) ñeru (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
setmana <i>n.</i>	koye
seu <i>adj.</i>	a (d'ell) i (d'ells) [§ 2.2.2.1.5.1]
seure <i>v.</i>	taaxu
sí <i>adv.</i>	iyo, yabo, yo
si us plau!	selli a ga nta an toorono!
sis <i>adj./pron.</i>	tumi (adj.) tumu (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
sobre <i>prep./adv.</i>	(...) kanma
sol <i>n.</i>	kiye
sol <i>adj.</i>	baane
somniar <i>v.</i>	kuyi
somriure <i>v.</i>	muuñu
son <i>n.</i>	tiigo
sopar <i>n.</i>	ñaaxame
sorra <i>n.</i>	seyiñe
sortir <i>v.</i>	bagu/bakka
sostre <i>n.</i>	jonge
sota <i>prep./adv.</i>	(...) wure (prep.) wuredu (adv.)
sou <i>n.</i>	tugado
sucre <i>n.</i>	sukkara
sud <i>n.</i>	banbuxu
sumar <i>v.</i>	kafu/kappa
tallar <i>v.</i>	kutu
tancar <i>v.</i>	texe/texti soxo (amb clau)
tarda <i>n.</i>	lelle
taronja <i>n.</i>	lenburu-xaye
taula <i>n.</i>	taabula
te <i>n.</i>	hattaye, orege, dute
telèfon <i>n.</i>	telefo
temps <i>n.</i>	waxati (hores)

tenir <i>v.</i>	[§ 2.3.4]
terra <i>n.</i>	ñiiñe
teu <i>adj.</i>	an [§ 2.2.2.1.5.1]
teulada <i>n.</i>	jonge
tia <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
tisores <i>n.</i>	xemeccu
tomàquet <i>n.</i>	tomaati
tornar <i>v.</i>	saage, yille
tots <i>adj./pron.</i>	su
traduir <i>v.</i>	faccari
travessar <i>v.</i>	kare
treballador <i>n.</i>	goliñanaana
treballar <i>v.</i>	goliña
tren <i>n.</i>	mexen-killin-fuure
trencar <i>v.</i>	xose
tres <i>adj./pron.</i>	sikki (adj.) sikko (pron.) [§2.2.2.1.5.3]
trobar <i>v.</i>	ñi
trucar <i>v.</i>	konko (a la porta)
tu <i>pron.</i>	an [§ 2.2.2.1.5.1]
u, un <i>adj./pron.</i>	baane
ull <i>n.</i>	yaaxe
ungla <i>n.</i>	segeñe
vaca <i>n.</i>	na-yaxare
vaixell <i>n.</i>	fuure
vell <i>adj.</i>	xase
vendre <i>v.</i>	xobo
venir <i>v.</i>	ri/riini
vent <i>n.</i>	fanke
verd <i>adj./n.</i>	mollojinma
vergonya <i>n.</i>	gacce
veritat <i>n.</i>	tonju
vermell <i>adj./n.</i>	dunbe
vespre <i>n.</i>	sunke

vestit <i>n.</i>	yiraame
veure <i>v.</i>	wari/walla
vi <i>n.</i>	xonfi, dolo
viatjar <i>v.</i>	saafari
vida <i>n.</i>	bireye, yonki
viure <i>v.</i>	bire
volar <i>v.</i>	kanpi
voler <i>v.</i>	lahi, xanu/mulla
vosaltres <i>pron.</i>	xa [§ 2.2.2.1.5.1]
vostre <i>adj.</i>	xa [§ 2.2.2.1.5.1]
vuit <i>adj./pron.</i>	segi (adj.) segu (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
xai <i>n.</i>	jaaxe
zero <i>adj./pron</i>	kaaduuro

4.2. SONINKÉ – CATALÀ

a	ell seu (d'ell) [§ 2.2.2.1.5.1]
abada	mai
abiyo	avió
alahadi	diumenge
alaxamisa	dijous
alijuma	divendres
alikaati	polícia
an haqqen toxo in da!	perdó!
an moxo?	com estàs?
an na i kuuñi!	records! (resposta a la salutació <i>adéu</i>)
an toxo?	com et dius? (nom)
an wuyi jamu!	bon dia! (primera salutació del matí)
an	tu teu [§ 2.2.2.1.5.1]
araba	dimecres
ariñane	lleig
ayi	no
ayiwa!	d'acord!
baafe	porta (batent)
baane	u, un sol (adj.)
baawo	perquè (causal)
bagu/bakka	sortir
balla	refusar (imperf.)
banbuxu	sud
banna	ric
bara	refusar (perf.)
barisa	perquè (causal)
bataaxe	carta
beeta!	bon dia!
bera	plaça
binne	negre
biraadi	menjar (n.), aliments
bire	viure, habitar

bireye	vida
bisimilla	benvinguda
bite	foscó
biyi	cremar (intr.)
biyindi	cremar (tr.)
bono/bonno	morir
bonte	saltar
boore	despullar-se
boroxoñille	formiga
bucce	jove
buki	llibre
bula	blau
bure	dolent
buru	massa malament
butiki	botiga
buuru	pa
daaru	ahir
dabari	fer (resultat concret)
daga	anar (imperf.)
daguta	acabar (intr.)
dalla	durar
daqqu	set (assedegament)
dara	llençol
daro	respectar
debe	poble (població petita)
debi-xoore	ciutat
deema	ajudar
deni/denne	portar (a un lloc diferent del de l'emissor)
deppe	petit, curt
dere	fulla
digaame	paraula
diina	religió
dingira	adreça
dinka	gran, gros

dogotooro	metge
dolo	alcohol, beguda alcohòlica
dooke	allà
doono	allà
doroke	camisa
doronme	dit
due	acceptar
dugu/dukku	esperar (restar en un lloc)
dulle	gana
duna	món
dunbe	vermell
dunde	illa
duje	acceptar
dute	te
duuro	buit
faaba	pare [§ 2.4.1]
faamu	entendre
faatata	patata
faayi	mirar
faccari	traduir
faga/fakka	omplir
fakka	ple
falanteere	finestra
falle	darrere, després
fane	aviat (d'hora)
fanke	aire, vent
faranfare	bonic (persones)
fanqe	riu
farin-giije	porc
fate	pell
fenta	pegar, bufetejar
ferego	emigrar
fi	problema

filli	dos (adj.)
fillo	dos (pron.)
fo	cosa
follaqqe	porta (obertura)
fomuume	animal
fonne	poc
foofo	res
fore	sang
foxaye	llegum
futo	cuscús
fuuge	flor
fuura-kanpinte	avió
fuure	vaixell
fuute	bufar
gaare	mentida
gabe	molt (quantitat)
gacce	vergonya
gaccen ma an wari!	gràcies!
gaja	rata
geeji	mar
geejillaqqe	platja
gide	pedra, roca, muntanya
gjinme	pit
gille	llarg
gilli	llevar-se (imperf.)
ginge	frontera
giri	llevar-se (perf.)
giya	cara
goliña	treballar
goliñanaana	treballador
golle	feina
gomunte	bonic (coses)
gunne	camp (fora ciutat)
guube	girar

haccitaare	esmorzar (n.)
haqqe	nombre (quantitat)
harafe	lletra
hattaye	te
i	ells seu (d'ells) [§ 2.2.2.1.5.1]
iyo	sí
jaabi	respondre
jaaranda	metge
jaate	calcular
jaatigi	propietari
jaaxe	xai
jabare	calor
jamaane	país
jamu	pau
janmu	cognom
janmu diima?	com et dius? (cognom)
ji	aigua
jiiba	butxaca
jonge	sostre, teulada
jonko	preu
joofe	arribar
jooxe	lavabo
joppa	començar (tr.)
joppe	començar (intr.)
jura	farina
ka	casa
kaaduuro	zero
kaane	abans, davant
kaara	costat
kaayiti	paper, document
kaba	prohibir
kabi	nou (adj., xifra) [§ 2.2.2.1.5.3]
kabu	nou (pron., xifra) [§ 2.2.2.1.5.3]
kafu	sumar

kalla	morir (imperf.)
kalle	mort (oposat a vida)
kallengora	cosí [§ 2.4.1]
kama	cap (patró)
kamisoolu	brusa
kan?	quin?
kan bire?	quan?
kan moxo?	com...?
kanbe	dent
kanjaane	conill
kanma	sobre, damunt
kanme	pluja
kanmu	cel (firmament)
kanpi	volar
kanu	por
kappa	sumar
kappallenma	company
kara	morir (perf.)
karagi	cinc (adj.) [§ 2.2.2.1.5.3]
karago	cinc (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
karama	aviat (d'aquí a poc temps)
karankare	cama
kare	travessar
kari	matar
karinte	mort (individu)
katta	pegar, colpejar (imperf.)
katta	abans
katta minna?	on? (direcció)
katu	pegar, colpejar (perf.)
ke	aquest, això [§ 2.2.2.1.5.2]
ken	aqueix, allò [§ 2.2.2.1.5.2]
kiina	marit, home [§ 2.4.1]
kille	camí, carrer
kinbakka	est

kini	donar (perf.)
kinmu	cuina
kinni	donar (imperf.)
kinsiga	migdia
kinxenna	oest
kiñe	arribar
kira!	bon dia! (al migdia)
kisima	avi [§ 2.4.1]
kisimare	nét [§ 2.4.1]
kita	rebre (una persona)
kitaabe	llibre
kiteere	aquell [§ 2.2.2.1.5.2]
kitte	mà, braç (braç + mà)
kiye	sol (n.)
ko	dir
ko?	qui? (sg.)
kocce	pedra
konbe	pits
konko	trucar (a la porta)
konpe	habitació, pis (habitatge)
konto	faltar
koonu?	qui? (pl.)
koota	dia
kori	pobre
koye	setmana
koyi	ensenyar, fer veure
kuddu	cullera
kuddullenme	cullereta
kumu	encendre (perf.)
kunda	barri
kundu	així
kunke	esquena
kunmu	encendre (imperf.)
kure	guerra

kurunba	nou (novell)
kutu	tallar
kuuñi	saludar
kuuru	callar
kuuse	estómac
kuyi	donar
kuyi	somniar
laate	lluny
labante	net
labo	ganivet
lagaari	estació (de vehicle)
lahi	voler
lamaane	petit
lanpa	llum (aparell)
lekolu	escola
lella!	bona tarda!
lelle	tarda
lemine	nen
lenburu-malacce	llimona
lenburu-xaye	taronja
lenki	avui
leppitaane	hospital
liburu	llibre
lifi	cosir (perf.)
lije	dolç
lippi	cosir (imperf.)
luwaase	llogar
ma	mare
ma	perquè (final)
maama	agrair
maama	àvia [§ 2.4.1]
maaro	arròs
makka	blat de moro

makkajinma	groc
manne?	què?
manne ni?	per què?
mannime?	quant?
mara	guardar
masala/masalaŋa	discutir
maxe	hora
mba!	resposta a les salutacions <i>bon dia!</i> , <i>bona tarda!</i> , <i>bona nit!</i>
mexe	ferro
mexen-killin-fuure	tren
mexensi	bicicleta
mexente	brut
mini	beure
minna?	on? (lloc)
minufo	beguda got, recipient per beure
mobili	cotxe
mobilin-kille	carretera
mollojinma	verd
moto-xoore	camió
moxo	manera
moyi	coure (intr.)
moyindi	coure (tr.)
mugu/mukku	sentir (oir)
mulla	agradar, estimar, voler (imperf.)
mulle	fred
mungu	oblidar
muquu	amagar-se (imperf.)
muuñu	somriure
muuru	buscar
muusuune	gat
muxu	amagar-se (perf.)
n	jo meu [§ 2.2.2.1.5.1]
n daga!	adéu!

namaasa	plàtan
nawari!	gràcies!
naxati	quatre (adj.) [§ 2.2.2.1.5.3]
naxato	quatre (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
na-yaxare	vaca
neene	llengua (cos)
netelinde	dibuix
niiri	núvol
nimisi	saber greu
nooge	esquerra
noone	color
noqqu	lloc
noxo	panxa
noxondi	dins
nuxunme	nas
ña	fer (resultat abstracte) (perf.)
ñaaga	demanar
ñaaxame	sopar (n.)
ñame/ñama	acabar (tr.)
ñaṅa	fer (resultat abstracte) (imperf.)
ñaxa	casament (boda), festa
ñaxalinte	content, feliç
ñaxami/ñaxanmi	canviar
ñaxe	peix
ñeri	set (adj.) [§ 2.2.2.1.5.3]
ñeru	set (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
ñi	trobar
ñiiñe	terra
o	nosaltres nostre [§ 2.2.2.1.5.1]
orege	te
paasi	bitllet (tiquet)
paasoporo	passaport
penti	pintar

pileti	plat
ra	poder [§ 2.2.2.2.3.2]
raga	agafar (atrapar)
raqqe	boca
rege	ballar
ren-yaxare	filla [§ 2.4.1]
ren-yugo	fill [§ 2.4.1]
ri/riini	venir
riti	portar (al lloc de l'emissor)
ro	entrar
ro	posar
rox	petit (sense importància)
rox	deixar, prestar
saabune	sabó
saafari	viatjar
saage	tornar
saaheli	nord
saane	estrella
saare	néixer
saare-siino	edat, any de naixement
saasa	ara (en aquest moment)
saaso	abans
saaxe	mare (respectuós) [§ 2.4.1]
safa	escriure
saha	salut
salli	resar
sanga	jugar
sange	joc
sanku	perdre
sanpa	pegar, bufetejar
sansi	benzina
sappe	sal
sare	persona, gent
saxa	botiga, mercat

saxa	llit
saxu	posar-se al llit
seera	aprendre
sefe	parlar
sege	pujar (intr.)
segendi	pujar (tr.)
segeñe	ungla
segi	vuit (adj.) [§ 2.2.2.1.5.3]
segu	vuit (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
selinganma	pollastre
selin-yaxare	gallina
sella	fora
sella	netejar
selle	curar
selli a ga nta an toorono!	si us plau!
senta	pentinar
seyiñe	sorra
si	cavall
sibiti	dissabte
siine	any
sikki	tres (adj.) [§2.2.2.1.5.3]
sikko	tres (pron.) [§2.2.2.1.5.3]
sinme	pensar
sinqe	barba
sire	bo
siri	bé
sirime	mosquit
sirime	oli
siyane	mosca
sokke	herba
sondonme	cor
sore	cuinar (intr.)
soro	cuinar (tr.)

soronkompe	cuina
soxo	tancar amb clau
soyi	riure
su	tots
sugo	cabra
sugu	abraçar
sukkara	sucre
sunka!	bona nit!
sunke	vespre
sutura	lavabo
suuge	cançó
suugu	cantar
suwaane	mosca
suxuba	matí
ta	peu, cama (cama + peu)
taabula	taula
taakaade	cadira
taaxu	seure
taaxundi	posar
taga	construir
talaata	dimarts
tankali	caramel
tanmi	deu (adj.)
tanmu	deu (pron.)
tanpi	cansar-se
tanqandi	baixar (tr.)
taqqu	drets
tarallenma	company
taraxatte	dinar (n.)
tarinkana	escoltar (imperf.)
tawo	escalfar
tawoyi	febre
taxa	cobrir
taye	calent

te	camp (de conreu)
te	oli
tebulle	boira
telefo	telèfon
telle	anar (perf.)
tenenqe	dilluns
teqe	front
teppu	sabata
tere	caminar
terinka	escoltar (perf.)
texe/texti	tancar
teye	dreta
teyinne	co-esposa [§ 2.4.1]
ti	dir
tiide	fum
tiigo	son
tinge	cul
tinte	prop
tirindi	preguntar
tiye	carn (aliment)
tomaati	tomàquet
tonqu	veritat
toqqo	deixar (imperf.)
toro	orella
toxo	nom (de fonts)
toxo	deixar (perf.)
tuqa	estranger (lloc)
tu/tu	conèixer, saber
tuga	pagar
tugado	sou
tugandi-kaayiti	factura
tuhuuma	descansar
tumi	sis (adj.) [§ 2.2.2.1.5.3]

tumu	sis (pron.) [§ 2.2.2.1.5.3]
tunsi	acompanyar
wacca	ara (de seguida)
walla	deixar (imperf.)
walla	veure (imperf.)
wallaha-dinka	pissarra
wanqi	rentar
wara	deixar (perf.)
wari	veure (perf.)
watte	malaltia
waxati	temps (hores)
waxati su	sempre
weere	got
woto	cotxe
wu	plorar
wulle	gos
wuno	pantalons
wuñi	obrir
wure	sota
wuredu	sota
wuro	nit
wuru	córrer
wurundi	conduir (un vehicle)
wutu/wuttu	agafar (prendre)
xa	vosaltres vostre [§ 2.2.2.1.5.1]
xaalisi	diners
xaba	núvol
xabaane	ou
xafu	res
xaliibe	llapis
xame	cendra
xana	amic
xanna	voler, estimar, agradar (imperf.)
xanne	llengua, coll, veu, idioma

xanta	recordar-se
xanu	voler, estimar, agradar (perf.)
xara/xaraa	estudiar, llegir
xarallenma	alumne
xarallenme	clau (per obrir)
xaranmoxo	mestre
xaranñaana	alumne, estudiant
xaranqe	lliçó
xaranqunda	mestre
xaranqundi	ensenyar (transmetre coneixements)
xase	vell
xaso	lluna mes
xatti	llet
xawo	assemblar-se
xayi	enviar
xeeri	felicitat
xemeccu	tisores
xenne	caure (imperf.)
xenqe	dormir
xenu	caure (perf.)
xiisa	conte, llegenda
xilli	cridar (imperf.)
xini/xinni	nedar
xiri	cridar (perf.)
xo	com
xobe-kaayiti	factura
xobo	comprar vendre
xonfi	vi
xooda	pilota
xoore	gran, important
xose	trencar
xote	dur, fort, difícil
xotte	os

xoyi	així
xuli	braç
xulle	blanc
xume	galta
xunbane	demà
xura	llum (agent físic)
xuraye	claror
xurungo	genoll
xusunne	nenà
yaala	passejar
yaaxe	ull
yabo	sí
yanqa	baixar (intr.)
yaqqe	esposa, dona [§ 2.4.1]
yawuri!	resposta a les salutacions <i>bon dia!</i> , <i>bona tarda!</i> , <i>bona nit!</i>
yaxanbaane	noi
yaxanne	noia
yaxare	dona (femella de l'espècie humana)
yaxi	casar-se
yeeso	cara
yekka	igual
yeliqe	ocell
yelle	ou
yere	aquí
yiga	menjar (tr.)
yige	menjar (intr.)
yigira	menjador (n.)
yibile	passejar
yille	cereal
yille	tornar
yinbe	foc
yinme	cap (testa)
yinte	cabell

yiraame	vestit
yitte	arbre
yitte	medicament
yo	sí
yonki	vida
yugo	home (mascle de l'espèce humana)

4.3. CATALÀ – MANDINGA

abans <i>adv.</i>	nuŋ, dooto, nene
abric <i>n.</i>	sumayadondikoo
acabar <i>v.</i>	labañ
acceptar <i>v.</i>	soŋ, muta
acompanyar <i>v.</i>	dandaŋ
adreça <i>n.</i>	adereesoo
agafar <i>v.</i>	buusi, taa (prendre)
agradar <i>v.</i>	lafi
agrair <i>v.</i>	jay, tentu
ahir <i>adv.</i>	kunuŋ
aigua <i>n.</i>	jiyo
aire <i>n.</i>	foño
això <i>pron.</i>	lemu
ajudar <i>v.</i>	deemaa, maakoyi
allà <i>adv.</i>	woto
alt <i>adj.</i>	janfa (persones), janayaariŋ
alumne <i>n.</i>	karandiŋo
amagar-se <i>v.</i>	nunkuŋ
amic <i>n.</i>	kafuño, teeroo
anar <i>v.</i>	taa
animal <i>n.</i>	beeyaŋo, daafeŋo
any <i>n.</i>	saŋo, sanjoo
aprendre <i>v.</i>	karaŋ, niki
aquell <i>adj/pron.</i>	woo [§ 2.2.2.1.5.2]
aquest <i>adj/pron.</i>	ñiŋ [§ 2.2.2.1.5.2]
aquí <i>adv.</i>	jaŋ, jee
ara <i>adv.</i>	saayiŋ
arbre <i>n.</i>	yiroo
armari <i>n.</i>	alimooroo

arribar <i>v.</i>	futa
arròs <i>n.</i>	maanoo
asseure's <i>v.</i>	sii
autobús <i>n.</i>	kuriyee
avi <i>n.</i>	mamakee [§ 2.4.1]
àvia <i>n.</i>	mamamusoo [§ 2.4.1]
aviat <i>adv.</i>	sambi
avió <i>n.</i>	kuluntiilaa
avui <i>adv.</i>	bii
baix <i>prep.</i>	(...) duuma
baixar <i>v.</i>	jii
ball <i>n.</i>	feree
ballar <i>v.</i>	doŋ
barba <i>n.</i>	booraa
bé <i>adv.</i>	beteke, kuu
beguda <i>n.</i>	miŋfeŋo
benzina <i>n.</i>	esansoo, sansoo
beure <i>v.</i>	miŋ
bicicleta <i>n.</i>	suwoo
bitllet <i>n.</i>	tikeetoo (tiquet)
blanc <i>adj.</i>	koyi
blat de moro <i>n.</i>	tubaabuñoo
blau <i>adj.</i>	buluu
bo <i>adj.</i>	betoo
boca <i>n.</i>	daa
bolígraf <i>n.</i>	kalaa
bon dia!	i saama!
bona nit!	i wulaara!
bona tarda!	i tiinaŋ!
bonic <i>adj.</i>	ñiiñaata
botiga <i>n.</i>	kumfaa, bitikoo
braç <i>n.</i>	bulukaloo
brusa <i>n.</i>	dendikoo

brut <i>adj.</i>	noo
bufar <i>v.</i>	finjaŋ
buidar <i>v.</i>	wuya
buit <i>adj.</i>	kenseŋo
buscar <i>v.</i>	ñini
butxaca <i>n.</i>	poosoo
cabells <i>n.</i>	kuntiño
cadira <i>n.</i>	siiraŋo
calcular <i>v.</i>	yirika
calent <i>adj.</i>	kandi
cama <i>n.</i>	sinkaloo, siŋo
camí <i>n.</i>	siloo
caminar <i>v.</i>	taama
camió <i>n.</i>	kamiyoŋo
camisa <i>n.</i>	dendikoo
camp <i>n.</i>	kenoo
cançó <i>n.</i>	denkiloo
cansar-se <i>v.</i>	pasita
cansat <i>adj.</i>	korita, bataa
cantar <i>v.</i>	denkiloo laa
canviar <i>v.</i>	faliŋ, sansee
cap <i>n.</i>	kuntiño, tiyo (testa) tubaaboo (patró)
cara <i>n.</i>	ñaadaa
caramel <i>n.</i>	tankaloo
carn <i>n.</i>	suboo (aliment) maafoo (carn amb salsa)
carrer <i>n.</i>	mbedoo
carretera <i>n.</i>	siloo
carta <i>n.</i>	harafoo, leetaroo
casa <i>n.</i>	buŋo (edifici) suwo (llar)
casament <i>n.</i>	maañoobito (boda)
casar-se <i>v.</i>	futuu
casat <i>adj.</i>	futuuriŋo

catifa <i>n.</i>	tapee
caure <i>v.</i>	boyi, kiripa
cavall <i>n.</i>	suwoo
cel <i>n.</i>	saŋo (firmament)
cendra <i>n.</i>	see, seebuutoo
cerimònia <i>n.</i>	juuraroo
cert <i>adj.</i>	toonaa
cinc <i>adj./pron.</i>	luulu [§ 2.2.2.1.5.3]
cinema <i>n.</i>	sinamaa
ciutat <i>n.</i>	saatee
clar <i>adj.</i>	koyi
clau <i>n.</i>	kuneediŋo (per obrir)
cobrir <i>v.</i>	muuri
co-esposa <i>n.</i>	siinaa [§ 2.4.1]
cognom <i>n.</i>	kontoŋo
coll <i>n.</i>	kaŋo
color <i>n.</i>	kulooroo
com <i>adv.</i>	ko
com estàs?	i be ñandii?
com...?	ñaadii?
començar <i>v.</i>	foloo
company <i>n.</i>	kafuñoo
comprar <i>v.</i>	saŋ
conduir <i>v.</i>	borindoo (un vehicle)
conèixer <i>v.</i>	loŋ
content <i>adj.</i>	maadiyaa, jusulaa, kontaani
contracte <i>n.</i>	kontiraakoo
convidar <i>v.</i>	buuñaa, kili
cor <i>n.</i>	kijoo
córrer <i>v.</i>	bori
cosa <i>n.</i>	feŋo, kuu
cosí <i>n.</i>	sanawoo [§ 2.4.1]

cosir <i>v.</i>	kara
costat <i>n.</i>	dandaño
cotxe <i>n.</i>	motoo
coure <i>v.</i>	tabi
cridar <i>v.</i>	lemba (fer crits)
cuina <i>n.</i>	koobaa
cuinar <i>v.</i>	tabi
cuixa <i>n.</i>	sinkaloo
cullera <i>n.</i>	domorilaño
curar <i>v.</i>	jaara, kendeyandi
curt <i>adj.</i>	sutiyaa
cuscus <i>n.</i>	futoo
d'acord!	kañantaa!
dalt <i>adv./prep.</i>	(...) santo
darrere <i>adv./prep.</i>	(...) kooma
davant <i>adv./prep.</i>	(...) ñaato
deixar <i>v.</i>	bula (abandonar) soñ (permetre)
demà <i>adv.</i>	sooma
demanar <i>v.</i>	ñininkaa
dent <i>n.</i>	ñiño
descansar <i>v.</i>	foño
després <i>adv./prep.</i>	(...) koola, (...) nooma
despullar-se <i>v.</i>	wura
deu <i>adj./pron.</i>	tañ [§ 2.2.2.1.5.3]
dia <i>n.</i>	tiloo (oposat a nit) luño (24 hores)
diari <i>n.</i>	kibaarikayitoo
difícil <i>adj.</i>	koleño
dijous <i>n.</i>	araamisaluño, araamisoo
dilluns <i>n.</i>	tenej luño
dimarts <i>n.</i>	talaato, talaata luño
dimecres <i>n.</i>	arabaluño, araboo
dinar <i>n.</i>	kontonjo

diners <i>n.</i>	kodoo, koparoo
dins <i>adv./prep.</i>	konoto (...) kono
dir <i>v.</i>	fo, ko
discutir <i>v.</i>	kacaa (debatre) ñoo saba (combatre)
dissabte <i>n.</i>	sibitoo
dit de la mà <i>n.</i>	bulukondiño
dit del peu <i>n.</i>	sinkondiño
diumenge <i>n.</i>	alahadoo
divendres <i>n.</i>	arajumoo
documents <i>n.</i>	kayitoo
dolç <i>adj.</i>	diimaa
dolent <i>adj.</i>	jawoo
dolor <i>adj.</i>	dimoo
dona <i>n.</i>	musoo
donar <i>v.</i>	dii
dormir <i>v.</i>	siinoo
dos <i>adj./pron.</i>	fula [§ 2.2.2.1.5.3]
dreta <i>n.</i>	bulubaa
drets <i>n.</i>	lasabati
ell <i>pron.</i>	a [§ 2.2.2.1.5.1]
ells <i>pron.</i>	i [§ 2.2.2.1.5.1]
encendre <i>v.</i>	mutandi
ensenyar <i>v.</i>	karandi (transmetre coneixements), nindi
entendre <i>v.</i>	fahaamu
entrar <i>v.</i>	taa
enviar <i>v.</i>	kii
esborrar <i>v.</i>	tuutu, kuu
escalfar <i>v.</i>	kandindi
escola <i>n.</i>	karambuño
escoltar <i>v.</i>	lamoy
escriure <i>v.</i>	safee
església <i>n.</i>	coocoo
esmorzar <i>n.</i>	daasaamoo

esperar <i>v.</i>	batu
esposa <i>n.</i>	musoo [§ 2.4.1]
esquena <i>n.</i>	kooma
esquerra <i>n.</i>	maraa
est <i>n.</i>	tiliboo
estalviar <i>v.</i>	maaboo
estimar <i>v.</i>	kanu
estómac <i>n.</i>	konoo
estranger <i>n.</i>	wula (lloc)
estrella <i>n.</i>	looloo
estudiar <i>v.</i>	karaj
uropeu <i>n.</i>	tubaaboo
explicar <i>v.</i>	faranfansi
fàcil <i>adj.</i>	feemaa
faldilla <i>n.</i>	sipaa
farina <i>n.</i>	munkoo
febre <i>n.</i>	balakandoo, fulakajee
feina <i>n.</i>	baaroo, muraadoo
feliç <i>adj.</i>	kontaani, maadiyaa, jusulaa
felicitat <i>n.</i>	kontaanoo, maadiyaa
fer <i>v.</i>	daa (resultat concret) waa, ke (resultat abstracte)
ferro <i>n.</i>	neefiño
fill <i>n.</i>	dinkee
filla <i>n.</i>	dinmusoo
finestra <i>n.</i>	palanteeroo
flor <i>n.</i>	firoo
foc <i>n.</i>	kimaa
fora <i>adv./prep.</i>	(...) banta
formatge <i>n.</i>	ciisoo
formiga <i>n.</i>	duntumalajo
forquilla <i>n.</i>	furusetoo
fort <i>adj.</i>	bambandiño
fosc <i>adj.</i>	dibi

fred <i>adj.</i>	sumaa
front <i>n.</i>	fondaa
frontera <i>n.</i>	naanee
fulla <i>n.</i>	jamboo
fum <i>n.</i>	siisiyo
gallina <i>n.</i>	siiseemusoo
galta <i>n.</i>	kaaraa
gana <i>n.</i>	konkoo
ganivet <i>n.</i>	muroo
gat <i>n.</i>	ñankumoo
genoll <i>n.</i>	kumbaliŋo
gent <i>n.</i>	moolu
germà <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
germana <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
girar <i>v.</i>	turunee (intr.) yelemandi (tr.)
gos <i>n.</i>	wuloo
got <i>n.</i>	weroo
gràcies!	abaraka!
gran <i>adj.</i>	kanaŋo
gras <i>adj.</i>	nunku
gris <i>adj.</i>	seebaloo
groc <i>adj.</i>	netemunku
guix <i>n.</i>	cokoo
habitació <i>n.</i>	konoo
haver-hi <i>v.</i>	[§ 2.3.3]
herba <i>n.</i>	nankaburee, kasoo
home <i>n.</i>	kee (mascle de l'espècie humà) keemaa (marit) [§ 2.4.1]
hora <i>n.</i>	waatoo
hospital <i>n.</i>	lopitaanoo
illa <i>n.</i>	jooyoo
intel·ligent <i>adj.</i>	kuŋobeteyaata
jersei <i>n.</i>	nenemutarajo
jo <i>pron.</i>	m [§ 2.2.2.1.5.1]

joc <i>n.</i>	padiñedi
jove <i>n.</i>	dindinmaa
jugar <i>v.</i>	tuluᅇ
lavabo <i>n.</i>	kamoo
llapis <i>n.</i>	kalaa
llarg <i>adj.</i>	janfa
llegir <i>v.</i>	karaj
lleig <i>adj.</i>	manee
llençol <i>n.</i>	daraboo, laarankanjfaanoo
llengua <i>n.</i>	neᅇo (part del cos) kaᅇo (idioma)
llet <i>n.</i>	lee
lletra <i>n.</i>	kulubaa
llibre <i>n.</i>	bukoo
llimona <i>n.</i>	lemunoo
llit <i>n.</i>	laaraᅇo
lloc <i>n.</i>	dinkiraa
llogar <i>v.</i>	luwaasi
llum <i>n.</i>	fanoo (agent físic) lampoo (aparell)
lluna <i>n.</i>	karoo
lluny <i>adv.</i>	janfa
mà <i>n.</i>	bulutinsoo
mai <i>adv.</i>	muk
mal <i>adj.</i>	jawoo
malalt <i>adj.</i>	kuuraj
malaltia <i>n.</i>	kurajᅇo
manera <i>n.</i>	keeñaa
mar <i>n.</i>	baa
mare <i>n.</i>	baamaa [§ 2.4.1]
marit <i>n.</i>	keemaa
marró <i>adj.</i>	potobala, kuruu-jii
matar <i>v.</i>	faa
matí <i>n.</i>	sayiloo

medicament <i>n.</i>	booroo, kalipatoo
menjar <i>v.</i>	domo
menjar <i>n.</i>	domoroo (aliment)
mentida <i>n.</i>	faniyaa
mercat <i>n.</i>	marisee
mes <i>n.</i>	karoo
mesquita <i>n.</i>	jaamaŋo
mestre <i>n.</i>	karamoo, karandirilaa
metge <i>n.</i>	dokitaroo
meu <i>adj.</i>	nna [§ 2.2.2.1.5.1]
meu <i>pron.</i>	ntaa [§ 2.2.2.1.5.1]
minut <i>n.</i>	minitoo
mirar <i>v.</i>	jiibee
molt <i>adj.</i>	jamaa (quantitat)
molt <i>adv.</i>	jawakee, baake (intensiu)
món <i>n.</i>	duniyaa
moneda <i>n.</i>	kodicoroosoo, kodimeseŋo
morir <i>v.</i>	bele, saa
mort <i>adj.</i>	saariŋo
mort <i>n.</i>	saayaa (oposat a vida)
mosquit <i>n.</i>	siisiliŋo, suusuulaa
muntanya <i>n.</i>	konkoo
música <i>n.</i>	misikoo, juluj
nas <i>n.</i>	nuŋo
nedar <i>v.</i>	newuj
negre <i>adj.</i>	fiŋ
nen <i>n.</i>	dindiŋo
net <i>adj.</i>	janku, seneyaa
nét <i>n.</i>	mamariŋo
netejar <i>v.</i>	jankundi, seneyaa
nina <i>n.</i>	tubaabundiŋo
nit <i>n.</i>	suutoo

no <i>adv.</i>	haani
noi <i>n.</i>	kambaanoo
noia <i>n.</i>	sunkutoo, kaaloo
nom <i>n.</i>	too (nom de fonts)
nombre <i>n.</i>	bori
nord <i>n.</i>	saaluŋo
nosaltres <i>pron.</i>	ŋ [§ 2.2.2.1.5.1]
nostre <i>adj.</i>	ñina [§ 2.2.2.1.5.1]
nostre <i>pron.</i>	ntaa [§ 2.2.2.1.5.1]
nou <i>adj./pron.</i>	kononto [§ 2.2.2.1.5.3]
nou <i>adj.</i>	kutayaa (novell)
núvol <i>n.</i>	minaayoo
oblidar <i>v.</i>	ñina
obrir <i>v.</i>	yele, lankenemata
ocell <i>n.</i>	kunoo
oest <i>n.</i>	tilijii
ofensa <i>n.</i>	toofneeroo
oli <i>n.</i>	tuloo
omplir <i>v.</i>	fandi
on...?	miŋ?
oncle <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
orella <i>n.</i>	tuloo, tulufitoo (lòbul)
os <i>n.</i>	kuloo
ou <i>n.</i>	kiloo
pa <i>n.</i>	mbuuroo
pagar <i>v.</i>	joo
país <i>n.</i>	bankoo, jamaanoo
pantalons <i>n.</i>	kurutoo
panxa <i>n.</i>	konoo
paper <i>n.</i>	kayitoo (document) kayitijambo (full)
paraula <i>n.</i>	harafoo
pare <i>n.</i>	faamaa [§ 2.4.1]
parlar <i>v.</i>	diyaamu, kuma

passport <i>n.</i>	paasipooroo
passejar <i>v.</i>	taama
pau <i>n.</i>	kayiroo
pedra <i>n.</i>	beroo
pegar <i>v.</i>	junku, fadi
peix <i>n.</i>	maafoo
pell <i>n.</i>	balafatee
pensar <i>v.</i>	jiibee
pentinar <i>v.</i>	santi
per què...?	munaatinna?
perdó!	haketu!
perdre <i>v.</i>	jindi
perquè <i>conj.</i>	kaatu (causal)
persona <i>n.</i>	hadamadiño
pesat <i>adj.</i>	kuliyaa
petit <i>adj.</i>	dooyaa
peu <i>n.</i>	siño
pilota <i>n.</i>	baluño
pintar <i>v.</i>	muu, pentur
pis <i>n.</i>	bunteroo (planta d'un edifici)
pissarra <i>n.</i>	walaa
pit <i>n.</i>	sisoo
plat <i>n.</i>	asetoo, palaatoo
plàtan <i>n.</i>	banaanoo
platja <i>n.</i>	baadaa
ple <i>adj.</i>	faa
plorar <i>v.</i>	kumboo
ploure <i>v.</i>	busa
pluja <i>n.</i>	samaa
poble <i>n.</i>	saatee
pobre <i>adj.</i>	fuwaariyaa
poc <i>adj.</i>	dantañ
poc <i>adv.</i>	domandiñ

poder <i>v.</i>	noo [§ 2.2.2.2.3.2]
pollastre <i>n.</i>	suusee
por <i>n.</i>	silajo
pore <i>n.</i>	seewoo
porta <i>n.</i>	daatawaudajo
portar <i>v.</i>	capi, samba
posar <i>v.</i>	laa, ke
potser <i>adv.</i>	dombii, tumandoo
preguntar <i>v.</i>	ñininkaa
preu <i>n.</i>	daa
prim <i>adj.</i>	feemaa (coses) labararij (persones)
problema <i>n.</i>	lanjuroo
prohibir <i>v.</i>	toj
prop <i>prep.</i>	(...) sinna
propietari <i>n.</i>	koridaatiyo, maariyo
pujar <i>v.</i>	sele, cika
quan <i>conj.</i>	biriñ, niñ
quan...? <i>adv.</i>	muntuma?
quant...? <i>adj./pron.</i>	jelu?, jolu?
quatre <i>adj./pron.</i>	naani [§ 2.2.2.1.5.3]
què...? <i>pron.</i>	muñ?, munne?
qui <i>pron.</i>	mej
qui...? <i>pron.</i>	jeñ?
quin...? <i>adj./pron.</i>	jumaa?
rata <i>n.</i>	ñinoo
recordar <i>v.</i>	hakiloobulata
religió <i>n.</i>	diinoo
rentar <i>v.</i>	jankundi
res <i>pron.</i>	tafas, tuusi
resar <i>v.</i>	duwaa, salí
respecte <i>n.</i>	horomoo
respondre <i>v.</i>	danku

ric <i>adj.</i>	firindiño
riu <i>n.</i>	baa
riure <i>v.</i>	jele
rodó <i>adj.</i>	mulumulu
sa <i>adj.</i>	kendeyaa
sabata <i>n.</i>	samatoo
saber <i>v.</i>	loḡ
sabó <i>n.</i>	saafunoo
sal <i>n.</i>	koo
saltar <i>v.</i>	podí
salut <i>n.</i>	kendeyaa
sang <i>n.</i>	yeloo
sempre <i>adv.</i>	waatiwowaati
sentir <i>v.</i>	moyita
ser <i>v.</i>	[§ 2.2.2.2.3.1 i 2.3.3]
set <i>adj./pron.</i>	worowula [§ 2.2.2.1.5.3]
set <i>n.</i>	mindoo (assedegament)
setmana <i>n.</i>	lookuḡo
seu <i>adj.</i>	ala (d'ell) ila (d'ells) [§ 2.2.2.1.5.1]
seu <i>pron.</i>	ataa (d'ell) itaa (d'ells) [§ 2.2.2.1.5.1]
seure <i>v.</i>	sii
sí <i>adv.</i>	haa
si us plau!	muna!
sis <i>adj./pron.</i>	wooro [§ 2.2.2.1.5.3]
sobre <i>adv./prep.</i>	jana (...) kaḡ
sol <i>adj.</i>	dammaa, kilinḡ
sol <i>n.</i>	tiloo
somniar <i>v.</i>	siiboo
somriure <i>v.</i>	muuñu
son <i>n.</i>	siinoo
sopar <i>n.</i>	siimaḡo
soroll <i>n.</i>	coocoo
sorra <i>n.</i>	keñoo

sortir <i>v.</i>	funti (d'un lloc) finti (aparèixer)
sostre <i>n.</i>	biloo
sota <i>prep.</i>	(...) duuma, (...) koto
sou <i>n.</i>	joo
succeir <i>v.</i>	ke
succe <i>n.</i>	sukuroo
sud <i>n.</i>	bulubaa
sumar <i>v.</i>	yaatee
tallar <i>v.</i>	kuntu, jasiñ-jasiñ
tancar <i>v.</i>	soroñ, tawunta
tard <i>adv.</i>	siniñ (al vespre)
tarda <i>n.</i>	tilibuloo
taronja <i>n.</i>	nemunoo, saraasoo
taula <i>n.</i>	taabuloo
te <i>n.</i>	ataayaa
telèfon <i>n.</i>	talifojo
temps <i>n.</i>	tuma (hores) alihawaa (meteorològic)
tenir <i>v.</i>	soto [§ 2.3.4]
terra <i>n.</i>	kenoo (sòl) duniyaa (planeta)
teu <i>adj.</i>	ila [§ 2.2.2.1.5.1]
teu <i>pron.</i>	itaa [§ 2.2.2.1.5.1]
teulada <i>n.</i>	kankarajo
tia <i>n.</i>	[§ 2.4.1]
tocar <i>v.</i>	moosii (contacte físic)
tomàquet <i>n.</i>	mentejo
tornar <i>v.</i>	sayi (a un lloc) murundi (tr.)
tou <i>adj.</i>	fooyaa
traduir <i>v.</i>	fasari
travessar <i>v.</i>	tee, tambi
treballador <i>n.</i>	baaralaa, doolaa
treballar <i>v.</i>	baara
tren <i>n.</i>	terejo, sakaaroo

trencar v.	farasi, kati teyiŋ teyiŋ (en peces)
tres <i>adj./pron.</i>	saba [§ 2.2.2.1.5.3]
treure v.	finti
trist <i>adj.</i>	jiraŋ
trobar v.	je
trucar v.	kili
tu <i>pron.</i>	i [§ 2.2.2.1.5.1]
tutor n.	karamoo, karandirilaa
u <i>adj./pron.</i>	kiliŋ [§ 2.2.2.1.5.3]
ull n.	ñãaa
ungla n.	perewo
vaca n.	ninsi
vacances n.	feetoo liifoo (anant a fora)
vaixell n.	kuluŋo
vell <i>adj.</i>	kotoo
vendre v.	fiiri, waafi
venir v.	naa
vent n.	foñõo
verd <i>adj.</i>	jambakere
verdura n.	naakito feŋolu
vergonya n.	maloo
veritat n.	tooñãaa
vermell <i>adj.</i>	wulee
vespre n.	wulaaroo
vestir-se v.	paree (mudar-se)
vestit n.	dendikoo, dunfeŋo (roba per vestir-se)
veure v.	jiibee, je
viatjar v.	taama
viure v.	baluu (ser viu) sabati (habitar)
volar v.	tii
voler v.	lafi
vosaltres <i>adj./pron.</i>	ali [§ 2.2.2.1.5.1]
vostre <i>adj.</i>	alila [§ 2.2.2.1.5.1]

vostre *pron.*

alitaa [§ 2.2.2.1.5.1]

vuit *adj./pron.*

sey [§ 2.2.2.1.5.3]

xifra *n.*

siifaroo

4.4. MANDINGA – CATALÀ

a	ell [§ 2.2.2.1.5.1]
abaraka!	gràcies!
adereesoo	adreça
ala	seu (d'ell) (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]
alahadoo	diumenge
ali	vosaltres [§ 2.2.2.1.5.1]
alihawaa	temps
alila	vostre (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]
alimooroo	armari
alita	vostre (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
araamisaluño	dijous
araamisoo	dijous
arabaluno	dimecres
araboo	dimecres
arajumoo	divendres
asetoo	plat
ataa	seu (d'ell) (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
ataayaa	te
baa	mar, riu
baadaa	platja
baake	molt (intensiu)
baamaa	mare [§ 2.4.1]
baara	treballar
baaralaa	treballador
baaroo	feina
balafatee	pell
balakandoo	febre
baluno	pilota
baluu	viure (ser viu)
bambandiño	fort
banaanoo	plàtan

bankoo	país
banta	fora
barinmaa	oncle [§ 2.4.1]
bataa	cansat
batu	esperar
beeyajo	animal
bele	morir
beroo	pedra
beteke	bé
betoo	bo
bii	avui
biloo	sostre
binki	tia [§ 2.4.1]
birij	quan
bitikoo	botiga
bojo	nens
booraa	barba
booroo	medicament
bori	córrer
bori	nombre
borindoo	conduir (un vehicle)
boyi	caure
bukoo	llibre
bula	deixar (abandonar)
bulubaa	sud
bulubaa	dreta
bulukaloo	braç
bulukondiño	dit de la mà
bulutinsoo	mà
buluu	blau
bujo	casa (edifici)
bunteroo	pis (planta d'un edifici)
busa	ploure

buuñaa	convidar
buusi	agafar
capi	portar
ciisoo	formatge
cika	pujar
cokoo	guix
coocoo	soroll
coocoo	església
daa	boca
daa	preu
daa	fer (resultat concret)
daafeño	animal
daasaamoo	esmorzar
daatawaudaño	porta
dammaa	sol (adj.)
dandañ	acompanyar
dandaño	costat
danku	respondre
dantañ	poc (adj.)
daraboo	llençol
deemaa	ajudar
dendikoo	roba per vestir-se (brusa, camisa, vestit, etc.)
denkilloo	cançó
denkilloo laa	cantar
dibi	fosc
dii	donar
diimaa	dolç
diinoo	religió
dimoo	dolor
dindinmaa	jove
dindiño	nen
dinkee	fill [§ 2.4.1]
dinkiraa	lloc

dinmusoo	filla [§ 2.4.1]
diyaamu	parlar
dokitaroo	metge
domandiŋ	poc (adv.)
dombii	potser
domo	menjar (v.)
domorilaŋo	cullera
domoroo	menjar, aliment
doŋ	ballar
doolaa	treballador
dooto	abans
dooyaa	petit
dunfeŋo	roba per vestir-se (vestit, etc.)
duniyaa	terra (planeta)
duntumalaŋo	formiga
duuma	baix (prep.)
duuma	sota
duwaa	resar
esansoo	benzina
faa	matar
faa	ple
faamaa	pare [§ 2.4.1]
fadi	pegar
fahaamu	entendre
faliŋ	canviar
fandi	omplir
faniyaa	mentida
fanoo	llum (agent físic)
faranfansi	explicar
farasi	trencar
fasari	traduir
feemaa	prim (coses)
feemaa	fàcil

feetoo	vacances
feŋo	cosa
feree	ball
fiiri	vendre
fiŋ	negre
finjaŋ	bufar
finti	treure
finti	sortir (aparèixer)
firindiŋo	ric
firoo	flor
fo	dir
foloo	començar
fondaa	front
foño	descansar
foño	aire, vent
fooyaa	tou
fula	dos [§ 2.2.2.1.5.3]
fulakajee	febre
funti	sortir (d'un lloc)
furusetoo	forquilla
futa	arribar
futoo	cuscús
futuu	casar-se
futuuriŋo	casat
fuwaariyaa	pobre
haa	sí
haani	no
hadamadiŋo	persona
haketu!	perdó!
hakiloobulata	recordar
harafoo	carta, paraula
horomoo	respecte
i	ells [§ 2.2.1.5.1]

i	tu [§ 2.2.2.1.5.1]
i be ñandii?	com estàs?
i saama!	bon dia!
i tiinaŋ!	bona tarda!
i wulaara!	bona nit!
ila	seus (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]
ila	teu (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]
itaa	teu (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
itaa	seu (d'ells) (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
jaamaŋo	mesquita
jaara	curar
jamaa	molt (quantitat)
jamaanoo	país
jambakere	verd
jamboo	fulla
jaŋ	aquí
jana	sobre
janayaariŋ	alt
janfa	llarg, alt (persona) lluny
janku	net
jankundi	netejar, rentar
jasin-jasin	tallar
jawakee	molt (intensiu)
jawoo	dolent, mal
jay	agrair
je	veure, trobar
jee	aquí
jele	riure
jelu?	quants?
jeŋ?	qui?
jii	baixar
jiibee	mirar, pensar, veure
jindi	perdre

jiraŋ	trist
jiyo	aigua
jolu?	quant?
joo	pagar sou
jooyoo	illa
juluŋ	música
jumaa?	quin?
junku	pegar
jusulaa	content, felix
juuraroo	cerimònia
kaaloo	noia
kaaraa	galta
kaatu	perquè (causal)
kacaa	discutir (debatre)
kafuñoo	amic, company
kalaa	llapis, bolígraf
kalipatoo	medicament
kambaanoo	noi
kamiyoŋo	camió
kamoo	lavabo
kaŋ	sobre (prep.)
kanajo	gran
kandi	calent
kandindi	escalfar
kankarajo	teulada
kaŋo	coll
kaŋo	llengua (idioma)
kanu	estimar
kañantaa!	d'acord!
kara	cosir
karambuŋo	escola
karamoo	mestre, tutor

karaŋ	aprendre, estudiar, llegir
karandi	ensenyar (transmetre coneixements)
karandirilaa	mestre, tutor
karandiŋo	alumne
karoo	lluna mes
kasiyaata	fals
kasoo	herba
kati	trencar
kayiroo	pau
kayitijambo	paper (full)
kayitoo	paper, document
ke	posar, fer (resultat abstracte), succeir
kee	home (mascle de l'espècie humana)
keemaa	marit, home [§ 2.4.1]
keñaa	manera
kendeyaa	sa
kendeyaa	salut
kendeyandi	curar
kenoo	camp, terra (sòl)
kenseŋo	buit
keñoo	sorra
kibaarikayitoo	diari
kii	enviar
kijoo	cor
kili	convidar, trucar
kiliŋ	u [§ 2.2.2.1.5.3]
kiliŋ	sol (adj.)
kiloo	ou
kimaa	foc
kiripa	caure
ko	com
ko	dir
kodicoroosoo	moneda

kodimeseño	moneda
kodoo	diners
koleño	difícil
konkoo	gana
konkoo	muntanya
kono	dins
kononto	nou (numeral) [§ 2.2.2.1.5.3]
konoo	estómac, panxa
konoo	habitació
konoto	dins
kontaani	feliç
kontaanoo	felicitat
kontiraakoo	contracte
kontoño	cognom
kontoño	dinar
koo	sal, salat
koobaa	cuina
koola	després, darrere
kooma	esquena
koparoo	diners
koridaatiyo	propietari
korita	cansat
koto	sota
kotoo	vell
koyi	clar, blanc
kuliyaa	pesat
kuloo	os
kulooroo	color
kulubaa	lletra
kuluntiilaa	avió
kuluño	vaixell
kuma	parlar
kumbaliño	genoll

kumboo	plorar
kumfaa	botiga
kuneediño	clau (per obrir)
kunjobeteyaata	intel·ligent
kunoo	ocell
kuntiño	cabells
kuntu	tallar
kunuḡ	ahir
kurajo	malaltia
kuriyee	autobús
kurutoo	pantalons
kuruu-jii	marró
kusu	cosa
kutayaa	nou (novell)
kuu	bé
kuu	esborrar
kuuraḡ	malalt
laa	posar
laarankaḡfaano	llençol
laarajo	llit
labaḡ	acabar
labarariḡ	prim (persones)
lafi	agradar, voler
lamoy	escoltar
lampoo	llum (aparell)
lanjuroo	problema
lankenemata	obrir
lasabati	drets
lee	llet
leetaroo	carta
lemba	cridar (fer crits)
lemu	això

lemunoo	llimona
liifoo	vacances (anant a fora)
loŋ	saber, conèixer
lookuŋo	setmana
looloo	estrella
lopitaanoo	hospital
luŋo	dia (24 hores)
luulu	cinc [§ 2.2.2.1.5.3]
luwaasi	llogar
m	jo [§ 2.2.2.1.5.1]
maaboo	estalviar
maadiyaa	content, feliç felicitat
maafoo	peix, carn (amb salsa)
maakoyi	ajudar
maanoo	arròs
maañoobitoo	casament (boda)
maariyo	propietari
maloo	vergonya
mamakee	avi [§ 2.4.1]
mamariŋo	nét [§ 2.4.1]
manee	lleig
mansadiboŋo	bitllet (moneda), factura
maraa	esquerra
marisee	mercat
mbedoo	carrer
mbuuroo	pa
meŋ	qui
mentego	tomàquet
miŋ?	on?
miŋ	beure
minaayoo	núvol
mindoo	set (assedegament)

miŋfeŋo	beguda
minitoo	minut
misikoo	música
moolu	gent
moosii	tocar (contacte físic)
motoo	cotxe
moyita	sentir
muk	mai
mulumulu	rodó
muluŋ	assemblar-se
muŋ?	què?
muna!	si us plau!
munaatinna?	per què?
munkoo	farina
munne?	què?
muntuma?	quan?
muraadoo	feina
muroo	ganivet
murundi	tornar (tr.)
musoo	dona, esposa [§ 2.4.1]
muta	acceptar
mutandi	encendre
muu	pintar
muuñu	somriure
muuri	cobrir
ŋ	nosaltres [§ 2.2.2.1.5.1]
naa	venir
naakito feŋolu	verdura
naanee	frontera
naani	quatre [§ 2.2.2.1.5.3]
nankaburee	herba
neefiŋo	ferro
nemunoo	taronja

nene	abans
nenemutarajo	jersei
nejo	llengua (part del cos)
netemunku	groc
newuŋ	nedar
niki	aprendre
niŋ	quan
nindi	ensenyar
ninsi	vaca
nna	meu (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]
noo	poder (v.) [§ 2.2.2.2.3.2]
noo	brut
nooma	després
ntaa	meu (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
ntaa	nostre (pron.) [§ 2.2.2.1.5.1]
nuŋ	abans
nunku	gras
nunkuŋ	amagar-se
nujo	nas
ña	ull
ñaadaa	cara
ñaadii?	com?
ñaato	davant
ñankumoo	gat
ñiiñaata	bonic
ñiŋ	aquest [§ 2.2.2.1.5.2]
ñina	oblidar
ñini	buscar
ñininkaa	demanar, preguntar
ñiŋo	dent
ñinoo	rata
ña	nostre (adj.) [§ 2.2.2.1.5.1]

ño saba	discutir (combatre)
paasipooroo	passaport
padiñedi	joc
palaatoo	plat
palanteeroo	finestra
paree	vestir-se (mudar-se)
pasita	cansar-se
pentur	pintar
podì	saltar
poosoo	butxaca
potobala	marró
saa	morir
saafunoo	sabó
saalujo	nord
saarìjo	mort (adj.), mort (individu)
saatee	ciutat, poble
saayaa	mort (oposat a vida)
saayìj	ara
saba	tres [§ 2.2.2.1.5.3]
sabati	viure (habitar)
safee	escriure
sakaaroo	tren
sali	resar
samaa	pluja
samatoo	sabata
samba	portar
sambi	aviat
saᅇ	comprar
sanawoo	cosí [§ 2.4.1]
sanjoo	any
saᅇo	cel (firmament)
saᅇo	any
sansee	canviar

sansoo	benzina
santi	pentinar
santo	dalt
sarasoo	taronja
sayi	tornar (a un lloc)
sayiloo	matí
see	cendra
seebuutoo	cendra
seewoo	porc
sele	pujar
seneyaa	net netejar
sey	vuit [§ 2.2.2.1.5.3]
siḡo	peu, cama
sibitoo	dissabte
sii	seure, assure's
siiboo	somniar
siifaroo	xifra
siimaḡo	sopar
siinaa	co-esposa [§ 2.4.1]
siinoo	dormir son
siiraḡo	cadira
siiseemusoo	gallina
siisiliḡo	mosquit
siisiyo	fum
silḡo	por
siloo	camí, carretera
sinamaa	cinema
siniḡ	tard (al vespre)
sinkaloo	cama, cuixa
sinkondiḡo	dit del peu
sinna	prop
sipaa	faldilla

sisoo	pit
soŋ	acceptar, deixar (permetre)
sooma	demà
soroŋ	tancar
soto	tenir [§ 2.3.4]
suboo	carn (aliment)
sukuroo	sucre
sumaa	fred
sumayadondikoo	abric
sunkutoo	noia
sutiyaa	curt
suusee	pollastre
suusuulaa	mosquit
suutoo	nit
suwo	casa (llar)
suwoo	bicicleta
suwoo	cavall
taa	anar, entrar
taa	agafar (prendre)
taabuloo	taula
taama	caminar, passejar, viatjar
tabi	coure, cuinar
tafas	res
talaata lujo	dimarts
talaato	dimarts
talifoŋo	telèfon
tambi	travessar
taŋ	deu [§ 2.2.2.1.5.3]
tankaloo	caramel
tapee	catifa
tawunta	tancar
tee	travessar
teeroo	amic

teneŋ luŋo	dilluns
tentu	agrair
tereŋo	tren
teyiŋ teyiŋ	trencar (en peces)
tii	volar
tikeetoo	bitllet (tiquet) mansadiboŋo (moneda)
tiliboo	est
tilibuloo	tarda
tilijii	oest
tiloo	sol (n.) dia (oposat a nit)
tiyo	cap (testa)
toŋ	prohibir
tooŋaa	veritat, cert
tooŋeeroo	ofensa
tubaaboo	cap (patró)
tubaaboo	europeu
tubaabundiŋo	nina
tubaabuŋoo	blat de moro
tuloo	oli
tuloo	orella
tulufitoo	orella (lòbul)
tuluŋ	jugar
tuma	temps (hores)
tumandoo	potser
turunee	girar (intr.)
tuusi	res
tuutu	esborrar
waa	fer (resultat abstracte)
waafi	vendre
waatiwowaati	sempre
waatoo	hora
walaa	pissarra

weroo	got
woo	aquell [§ 2.2.1.5.2]
wooro	sis [§ 2.2.2.1.5.3]
worowula	set [§ 2.2.2.1.5.3]
woto	allà
wula	estranger (lloc)
wulaaroo	vespre
wulee	vermell
wuloo	gos
wura	despullar-se
wuya	buidar
yaatee	sumar
yele	obrir
yelemandi	girar (tr.)
yeloo	sang
yirika	calcular
yiroo	arbre

5. BIBLIOGRAFIA

- BIDDULPH, JOSEPH (1998): *Mandingo-Malinke-Bambara: Speeches of Old Mali: A Brief Introduction*. Pontypridd: Joseph Biddulph Pub.
- CREISSELS, DENIS i SIDIA JATTA (1981): “La composition verbale en mandinka”, *Mandinkan*, 2 (p. 433-454).
- CREISSELS, DENIS (1983): *Eléments de Grammaire de la Langue Mandinka*. Grenoble: Publications de l’Université des Langues et Lettres.
- CREISSELS, DENIS (2000): “Typology”, a B. Heine i D. Nurse (eds.): *African Languages. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press (p. 231-258).
- CREISSELS, DENIS (2001): “Catégorisation et grammaticalisation: la relation génitive en mandingue”, a R. NICOLAÏ (ed.): *Leçons d’Afrique. Un hommage à Gabriel Manessy*. Lovaina – Paris: Peters (p. 433-454).
- DIAGANA, OUSMANE MOUSSA (1995): *La Langue Soninkée*. Paris: L’Harmattan.
- GIRIER, CHRISTIAN (1996): *Parlons Soninké*. Paris: L’Harmattan.
- GRIMES, BARBARA F. (ed.) (2000): *Ethnologue. Languages of the World*. SIL International. (14a. edició). [<http://www.ethnologue.com/web.asp>]
- HEINE, BERND i DEREK NURSE (eds.) (2000): *African Languages. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- INSTITUT D’ESTUDIS CATALANS (1999): *Aplicació al català dels principis de transcripció de l’Associació Fonètica Internacional*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.
- JUNYENT, M. CARME (1986): *Les llengües d’Àfrica*. Barcelona: Empúries.
- JUNYENT, M. CARME (1996): *Estudis africans*. Barcelona: Empúries.
- PCD: PEACE CORPS THE GAMBIA (1995): *Mandinka - English - Mandinka Dictionary*, Banjul. [<http://www.africanculture.dk/gambia/ftp/mandinka.pdf>]
- PCG: PEACE CORPS THE GAMBIA (1995): *Mandinka Grammar Manual*, Banjul (a càrrec d’Ebrima Colley). [<http://www.africanculture.dk/gambia/ftp/mandgram.pdf>]
- THE TIMES (2000): *The Times Atlas of the World. Compact Edition*. Londres: Times Books.

<http://wings.buffalo.edu/soc-sci/linguistics/dryer> (/family.maps) [pàgina que conté molts mapes lingüístics]

<http://www.ikuska.com/Africa/lenguas/maninka> [diccionari i vocabulari mandinga – castellà – mandinga]

<http://www.sil.org/ethnologue> [informació sobre llengües del món]

<http://www.sil.org/silesr/2000/2000-003/silesr2000-003.htm> [mapes lingüístics]

<http://www.staff.uiuc.edu/~j-domier/gif/mande.html> [mapes lingüístics]

<http://www.yourdictionary.com> [gramàtiques, diccionaris en línia i altres referències de moltes llengües del món]

<http://www3.arts.gla.ac.uk/IPA/ipa.html> [pàgina de la *International Phonetic Association*; quadre i explicacions de l'alfabet fonètic internacional i possibilitat d'escoltar els sons]

<http://www3.itu.int/udhr/lang/> [Declaració Universal dels Drets Humans]

ÍNDIX

1. IDENTIFICACIÓ DE LES LLENGÜES	1
2. DESCRIPCIÓ GRAMATICAL	3
2.1. FONOLOGIA I FONÈTICA	3
2.1.1. Vocals	3
2.1.2. Consonants	3
2.1.3. La síl·laba	7
2.1.4. Elements suprasedgmentals: el to i l'accent	10
2.2. MORFOLOGIA	11
2.2.1. Les parts de l'oració	11
2.2.2. La flexió	12
2.2.2.1. La flexió nominal	12
2.2.2.1.1. Gènere	12
2.2.2.1.2. Nombre	13
2.2.2.1.3. Definitud	15
2.2.2.1.4. La forma reduïda	16
2.2.2.1.5. La flexió d'algunes formes pronominals i adjectives	17
2.2.2.1.5.1. Pronoms personals i possessius	17
2.2.2.1.5.2. Demonstratius	21
2.2.2.1.5.3. Numerals	23
2.2.2.2. Morfologia verbal	24
2.2.2.2.1. Les formes verbals: Formes perfectives i formes imperfectives	25
2.2.2.2.2. Verbs transitius i verbs intransitius	25
2.2.2.2.3. Els predicatius	27
2.2.2.2.3.1. Predicatius de frases nominals i de frases adjectivals	28
2.2.2.2.3.2. Predicatius de verbs	30
2.2.2.2.3.3. Quasi-predicatius	34
2.2.2.2.4. La forma progressiva	35
2.2.3. La formació de mots	36
2.2.3.1. Derivació (sufixació)	37
2.2.3.2. Composició	38
2.3. SINTAXI	40
2.3.1. L'ordre dels mots a la frase i als sintagmes	40
2.3.1.1. L'ordre de mots a la frase	41
2.3.1.1.1. Frase nominal	41
2.3.1.1.2. Frase adjectival	42

2.3.1.1.3. Frase verbal intransitiva _____	42
2.3.1.1.4. Frase verbal transitiva _____	43
2.3.1.2. Altres propietats de l'ordre dels elements a la frase _____	44
2.3.1.2.1. Els modificadors nominals _____	44
2.3.1.2.2. Preposicions i postposicions _____	45
2.3.2. Les frases passives _____	47
2.3.3. Frases atributives i existencials _____	49
2.3.4. Les frases possessives _____	50
2.3.5. les frases comparatives i els modificadors de grau _____	52
2.3.6. Les frases negatives _____	55
2.3.7. Construccions emfàtiques i interrogatives _____	56
2.3.8. Les frases imperatives _____	58
2.3.9. Les frases compostes _____	59
2.3.9.1. La coordinació _____	59
2.3.9.2. La subordinació _____	62
2.3.9.2.1. Les completives _____	62
2.3.9.2.2. Les adverbials _____	64
2.3.9.2.3. Les frases relatives _____	65
2.4. LÈXIC _____	68
2.4.1. Els termes de parentiu _____	68
2.4.2. Els termes de colors _____	70
2.4.3. Els noms de persona _____	72
2.4.4. Els mesos de l'any i les estacions _____	73
2.4.5. Alguns errors lèxics _____	74
3. RESUM DE QÜESTIONS GRAMATICALS PROBLEMÀTIQUES _____	77
3.1. FONÈTICA _____	77
3.2. MORFOLOGIA _____	78
3.2.1. Flexió nominal _____	78
3.2.2. Flexió verbal _____	78
3.2.3. Parts de l'oració _____	79
3.3. SINTAXI _____	80
3.3.1. Frases copulatives _____	80
3.3.2. Frases compostes _____	80

4. VOCABULARIS CATALÀ – SONINKÉ / SONINKÉ – CATALÀ I CATALÀ – MANDINGA / MANDINGA - CATALÀ	81
4.1. CATALÀ – SONINKÉ	84
4.2. SONINKÉ – CATALÀ	100
4.3. CATALÀ – MANDINGA	118
4.4. MANDINGA – CATALÀ	135
5. BIBLIOGRAFIA	153
6. APÈNDIXS	155
6.1. L'ALFABET FONÈTIC INTERNACIONAL	155
6.2. QUADRE DELS SONS DEL CATALÀ	156
6.3. MAPES LINGÜÍSTICS	157